

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**UGNĖ GĖGŽNAITĖ
EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO
MAGISTRANTŪROS NUOLATINĖS STUDIJOS**

**MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMAS IR
VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: doc. dr. Loreta Žadeikaitė

Vilnius,
2014

Turinys

IVADAS	3
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	6
1. ŠIUOLAIKINIO UGDYMO PROCESO SAMPRATA	7
1.1. Ugdymo paradigmos kaita: nuo tradicinės ugdymo paradigmos link šiuolaikinės.....	7
1.2. Mokymosi visą gyvenimą koncepcijos ypatumai.....	11
1.3. Kompetencijomis grįstas mokymasis.....	13
2. MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS APIBRĖŽTIS IR STRUKTŪRA	19
2.1. Konstruktyvizmas – kaip mokėjimo mokytis kompetencijos pagrindas.....	19
2.2. Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata ir struktūra.....	22
2.3. Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo įrankiai.....	26
3. PEDAGOGŲ/MOKINIŲ POŽIŪRIO Į MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMĄ IR VERTINIMĄ REZULTATAI	29
3.1. Tyrimo metodika ir metodologija.....	29
3.2. Mokytojų požiūris į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą.....	33
3.3. Mokinių požiūris į mokymąsi.....	45
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
SANTRAUKA	70
SUMMARY	72
PRIEDAI	74
1 priedas. Diagnostinio vertinimo įrankio klausimynų pavadinimai, mokėjimo mokytis (MM) kompetencijos sritys ir vertinami gebėjimai bei nuostatos.....	74
2 priedas. Interviu klausimai.....	76
3 priedas. Transkribuotas tekstas.....	79

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Šiuolaikiniame visuotinių, technologinių, politinių, visuomeninių ir švietimo politikos pokyčių kontekste atsirado būtinybė naujai pažvelgti į mokymąsi. Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001) pabrėžiama, kad Europa įžengė į žinių amžių ir, kad sėkmingą perėjimą prie žiniomis grįstos visuomenės turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą. Valstybinės švietimo 2013 – 2022 metų strategijos vienas iš tikslų „sukurti paskatų ir sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksnia pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje“ (Valstybės žinios. 2012, Nr. XIIP-110). Mokymasis visą gyvenimą – „visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas“ (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, Valstybės žinios. 2008, Nr. 122-4647).

Vienu svarbiausiu švietimo tikslų ir laukiamu rezultatų laikytina mokymosi visą gyvenimą idėja. Todėl Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo dokumentuose kaip viena svarbiausių kompetencijų įvardijama mokėjimas mokytis (Bigelienė ir kt; 2012). Kompetencija įvardijama kaip gebėjimas atlikti tam tikrus veiksmus, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, mokėjimų, vertybinių nuostatų visuma (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, Valstybės žinios. 2013, Nr. 38 - 1804).

Europos Bendrijų komisijos komunikate (2008) pabrėžiama, kad besimokantys asmenys, tam kad įgytų gebėjimų privalo nuo mažens „išmokti mokytis“, t.y. dirbti tiek savarankiškai, tiek bendradarbiauti su kitais, mokytis laikytis savidrausmės, kritiškai vertinti savo mokymosi tikslus, prireikus ieškoti informacijos ar pagalbos ir naudotis modernių technologijų teikiamomis galimybėmis. E. Motiejūnienė ir L. Žadeikaitė (2009) kompetencijos sąvoką aprašo per bendrojo ugdymo prizmę, kuri suprantama kaip mokinio žinių, supratimo, nuostatų ir gebėjimų visuma, padedanti jam mokytis ir bręsti kaip asmenybei.

Mokėjimo mokytis kompetencija yra esminė, kuri prisideda prie mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo. Mokėjimas mokytis – tai gebėjimas organizuoti, reguliuoti ir vykdyti savo mokymąsi, efektyviai valdyti savo laiką, įveikti problemas, tam kad mokymasis būtų sėkmingas. Taip pat mokėjimas mokytis yra gebėjimas įgyti, apdoroti, įvertinti ir įsisavinti naujas žinias bei šias žinias pritaikyti įvairiose aplinkose: darbe, namuose, ugdymo procese (Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą programa, 2007). Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo Bendrosiose programose (2008, 2011) mokėjimo mokytis kompetencija išskirta kaip viena iš svarbiausių, nes bendrojo ugdymo mokyklos pagrindinė paskirtis – parengti jauną žmogų tolesniam mokymuisi.

Švietimo politikai daug dėmesio skiria praktiniam mokėjimo mokytis kompetencijos įgyvendinimui. 2009 metų kovo pabaigoje prasidėjo nacionalinis ES struktūrinių fondų remiamas projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“. Projekto tikslas – tobulinti pedagogų pasirengimą ugdyti 5 – 8 klasių mokinių kompetencijas, sukurti skaitmeninį ugdymo turinį pritaikytą kompetencijoms ugdyti (Bigelienė ir kt; 2012).

Temos iširtumas. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektus bei mokinių ir studentų mokymosi mokytis paraleles tyrė V. J. Pukevičiūtė (2007; 2010). Autorė tyrė studijuojančių mokymosi mokytis kompetencijos sampratą, formavimosi svarbą, mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo hipotetinį modelį. V. J. Pukevičiūtė ištyrė mokinių ir studentų mokymosi mokytis kompetencijos raiškos panašumus ir skirtumus. Studentai pranašesni pasirenkant tinkamą mokymosi aplinką ir planuojant mokymosi laiką, o mokiniai – taikant įvairias bendradarbiavimo formas mokantis. Mokymosi visą gyvenimą koncepcijos idėją, plėtrą tyrė E. Mickūnaitė (2004), N. Longworth (2007), G. M. Linkaiytė, L. Žilinskaitė (2008).

Tyrinėta mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita šiuolaikiniame ugdymo procese (Čiužas, (2007); Rutkienė, Zuzevičiūtė (2009)). Autoriai pabrėžia, kad šiuolaikinis mokytojo vaidmuo siejamas su didele atsakomybe, reikalavimai mokytojo kompetencijai keičiasi, kintant požiūriui į mokymąsi. Viena iš svarbiausių bendrųjų mokytojo kompetencijų yra bendravimas ir bendradarbiavimas.

Mokėjimo mokytis kompetenciją suaugusiųjų požiūriu nagrinėja P. Hoffman (2008), V. Lukošūnienė, M. Barkauskaitė (2013). B. Hoskins, R.D. Crick (2010) nagrinėja mokėjimo mokytis ir aktyvaus pilietiškumo kompetencijų panašumus ir skirtumus. Mokinių nuomonę apie mokėjimo mokytis kompetenciją aiškina A.R. Laurentiu, D. Lupu (2014).

Mokslininkai tyrinėjantys mokymosi visą gyvenimą bruožus, atskleidžia mokymosi mokytis ugdymo sampratą, mokinių ir studentų mokymosi mokytis paraleles, tačiau dar menkai tyrinėtas mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas ir vertinimas pedagogų/ mokinių požiūriu.

Mokslinė problema – koks mokytojų ir mokinių požiūris į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą?

Tyrimo objektas – mokėjimo mokytis kompetencija.

Iškelti šie **probleminiai klausimai** – ką mokytojai/mokiniai žino apie mokėjimosi mokytis kompetenciją? Kaip mokytojai, mokiniai supranta mokėjimąsi mokytis? Koks mokytojų/mokinių

požiūris į mokėjimo mokytis kompetenciją? Kaip mokytojai ugdo mokėjimo mokytis kompetenciją? Kaip mokytojai, mokiniai vertina mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą?

Tikslas – išnagrinėti mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą pedagogų ir mokinių požiūriu.

Uždaviniai:

1. Pateikti šiuolaikinio ugdymo proceso sampratą.
2. Atskleisti mokėjimo mokytis kompetencijos apibrėžimą ir struktūrą.
3. Apžvelgti mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo įrankius.
4. Ištirti mokinių ir mokytojų požiūrį į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą.

Rengiant darbą buvo naudojami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai:

Teoriniai tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apibendrinimas.

Empiriniai tyrimo metodai: pusiau struktūruotas interviu metodas.

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Esminės (bendrosios) kompetencijos - žmonių asmeninei saviraiškai ir tobulinimuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingos kompetencijos (Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija. Valstybės žinios. 2007, Nr. 63 – 2440).

Mokėjimo mokytis kompetencija - gebėjimas atkakliai ir sistemingai mokytis, planuoti, organizuoti ir reguliuoti savo mokymąsi, dalyvauti ir išsilaikyti mokymosi procese įveikiant kliūtis, efektyviai valdyti savo laiką, spręsti problemas (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija „Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006).

Kompetencija - gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma“ (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios. 2013, Nr. I – 1489).

Konstruktivizmas - žinių teorija, kuri teigia, jog žmonės generuoja, kuria žinias ir prasmes, remiantis patirtimi ir idėjomis (Žydžiūnaitė, Crisafulli 2012).

Ugdymas - dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant (Valstybės žinios. Nr. 38-1804) (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2011, Valstybės žinios. Nr. 38 – 1804).

Vertinimas - nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas. Vertinimo tikslas – padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei, pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą; nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę; priimti pagrįstus sprendimus (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata. Valstybės žinios. 2004, Nr. 35 – 1150).

1. ŠIUOLAIKINIO UGDYMO PROCESO SAMPRATA

Šiame skyriuje aptariama tradicinės ir šiuolaikinės paradigmos skirtumai, mokymosi visą gyvenimą koncepcija, kuri būtina, kad žmogus įgytų reikalingų kompetencijų. Šiuolaikinis ugdymo procesas siejamas su mokymosi visą gyvenimą paradigma bei būtinų kompetencijų ugdymu. Šiuolaikinis ugdymo procesas akcentuoja mokymąsi visą gyvenimą ir būtinų kompetencijų įgijimo svarbą ir reikšmę žmogaus gyvenimui. Šio skyriaus tikslas – atskleisti šiuolaikinio ugdymo proceso sampratą, grindžiamą mokymusi visą gyvenimą ir pagrindinių kompetencijų įgijimu tam, kad besimokantysis galėtų sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime. Siekiant išnagrinėti mokėjimo mokytis kompetencijos apibrėžimą ir struktūrą, pirmiausia svarbu aptarti šiuolaikinio ugdymo proceso sampratą.

1.1. Ugdymo paradigmos kaita: nuo tradicinės ugdymo paradigmos link šiuolaikinės

Kiekvienas laikotarpis turi savo ugdymo siekius, grindžiamus tam tikromis paradigmomis. Prasidėjus Lietuvos švietimo reformai (1992), buvo įvardytas perėjimas iš ugdymo į ugdymosi paradigmą arba iš tradicinės ugdymo paradigmos į šiuolaikinę, orientuotą į ugdytinių galių atskleidimą.

Vyravusi ugdymo paradigma Lietuvos sovietiniais metais neatliepė to laiko reikalavimų ir jau Nepriklausomybės metais mokslininkai pateikė koncepcijas, kurių pamatas ugdymosi (šiuolaikinė) paradigma (Targamadzė, 2010). Paradigma – esminis teorinis požiūris, kurio susitarta laikytis (Čiužas, Jucevičienė 2006).

Ugdymo paradigmu kaita siejama su išorinėmis ir vidinėmis sąlygomis. Viena reikšmingiausių išorinių sąlygų po Nepriklausomybės atkūrimo buvo ta, kad Vakarų demokratinėse šalyse XX amžiuje (toliau - a.) įsitvirtino pedagogikos idėjos, kurios atmetė klasikinę paradigmą kaip nesugebančią XX a. atitikti individo ir visuomenės poreikių (Bitinas, 2000). Tuo laiku stiprėjo humanistinės idėjos, o humanistinis ugdymas - viena iš laisvojo ugdymo paradigmos koncepcijų, kuri įtvirtinama tik demokratinėmis sąlygomis (Targamadzė, 2010).

Ugdymo paradigmu kaitą iš klasikinės į laisvąją paradigmą lėmė ir palankios vidinės sąlygos – ideologinių paradigmu virsmas: 1990 m. kovo 11 d. atkuriamą Lietuvos valstybę ir skelbiama, kad ji bus demokratinė, todėl formuluojamas ugdymo tikslas – ugdyti laisvą, demokratišką bei savarankišką žmogų. Asmuo – absoliuti vertybė, jam padedama atskleisti bendrąsias vertybes ir vadovautis jomis savo gyvenime, pasirengti profesinei veiklai bei adaptuotis besikeičiančiame gyvenime ir jį tobulinti. Ugdomas savarankiškai veikiantis, kritiškai mąstantis, atsakingai priimantis sprendimus Lietuvos valstybės pilietis (Bruzgelevičienė, Žadeikaitė 2008). Naujoje

ugdymo sampratoje, pateikiamoje Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pažymima, kad „ugdymas – tai būtinų sąlygų individo prigimtyje glūdintiems gebėjimams kūrybiškai reikštis, perimant ir plėtojant kultūrą, visumą”. Taip pat apibrėžtas ugdymas apima švietimą, auginimą, mokymą(si), lavinimą (si), auklėjimą, formavimą ir saviauklą (Jovaiša, 2007)

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) ugdymas apibrėžiamas kaip „dvasinių, intelektinių, fizinių asmens galių auginimas bendraujant ir mokant” (Valstybės žinios. Nr. 38-1804). Šiuose dokumentuose ugdymas akcentuojamas kaip asmens galių ir gebėjimų plėtojimas. R. Bruzgelevičienė (2008) pažymi, jog ugdymo tikslas, ugdomos asmenybės vaizdinys ir ugdymo samprata yra esminiai komponentai, kurių turinys išreiškia ugdymo paradigmos esmę ir leidžia atpažinti ugdymo paradigmas.

Klasifikuodami ugdymo paradigmas kaip skirtingas visą apimančias sistemas edukologai dažniausiai neapibūdina jų tikslesnėmis sąvokomis, o atskiria tam tikru pasirinktu aspektu, pvz.; laiko aspektu naujoji, arba šiuolaikinė/ senoji arba tradicinė; mokytojo ir mokinio skirtingo vaidmens aspektu: mokymo/ mokymosi (Bruzgelevičienė, 2008).

Mokytojas gali veikti akcentuodamas vieną iš trijų edukacinių paradigmu: poveikio pedagogikos, sąveikos pedagogikos ir mokymosi. Poveikio paradigma priskiriama tradicinei, mokymosi paradigma - šiuolaikinei, o sąveikos paradigma yra tarp tradicinės ir šiuolaikinės paradigmos. Poveikio paradigma akcentuoja vadovėlio ir mokytojo kaip pagrindinio žinių teikėjo svarbą, sąveikos paradigmoje mokytojas pripažįsta mokymo ir mokymosi sąveiką, tačiau mokymui teikia pirmenybę, o mokymosi paradigmoje akcentuojama mokinių patirtis, mokymasis ir įvairūs informacijos šaltiniai (Čiužas, Jucevičienė 2006). B. Bitinas (2000) skiria šias ugdymo paradigmas: klasikinė ir laisvojo ugdymo, kurios atspindi tradicinę ir šiuolaikinę ugdymo paradigmas.

Klasikinė ir laisvoji ugdymo paradigmos turi daug esminių skirtumų. Klasikinėje paradigmoje valstybės interesas yra svarbiausias, ugdymas – tai visuomenės apibendrintos patirties perteikimas ugdytiniams, tuo tarpu laisvoje paradigmoje ugdymas orientuotas į palankių sąlygų kiekvieno ugdytinio saviraiškai, saviraidai ir savisklaidai sudarymą, kurios tikslas yra ugdyti laisvą, kūrybišką asmenybę.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo” apibrėžiamas ugdymo turinio proceso tikslas - „pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius ir išgales bręstų kaip asmenybė, ugdytą pilietinę ir tautinę savimone, įgytų

kompetencijų būtiną tolesniam mokymuisi ir prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje” (Valstybės žinios. 2007, Nr. 63 – 2440). Taigi šiuolaikinio ugdymo esmė – svarbiausią dėmesį telkti mokinio asmenybės ugdymui, jo paties aktyviam, sąmoningam mokymuisi, teikiant mokiniui tinkamą paramą, kad jis išsiugdytų gyvenimui svarbių kompetencijų.

V Targamadzė (2010) pažymi, kad tradicinėje ugdymo paradigmoje mokytojas laikomas pagrindiniu žinių ir informacijos šaltiniu. Jis nustato mokymo sąlygas, drausminimo ir skatinimo priemones ugdymo procese. Mokytojo formuluojamas ugdymo tikslas – didaktinis, nes akcentuojama, kaip mokiniai įvaldė, įsiminė pateiktus faktus, sąvokas. Mokytojas vienintelis, kuris diktuoja pamokos tikslus, nes tik jis prisiima atsakomybę, ko išmoks jo mokiniai, o patys mokiniai yra pasyvūs ugdymo proceso dalyviai (Bankauskienė, Masaitytė-Apuokienė 2012).

Tuo tarpu šiuolaikinėje didaktinėje kultūroje, kuri grindžiama ugdymosi paradigma dar kitaip vadinamoje laisvojoje ugdymosi paradigmoje keičiasi mokytojo vaidmuo – jis tampa konsultantu, skatintoju mokytis (Targamadzė, 2010). P. Jucevičienė, R Čiužas (2006) teigia, kad besimokantieji sąveikaudami su aplinka tampa aktyviais ugdymo proceso dalyviais bei remdamiesi savo patirtimi bei jau turimomis žiniomis, kuria savo individualų žinojimą, formuoja naujas sąvokas ir prasmes. Tai reiškia, kad laisvoji ugdymosi paradigma grindžiama konstruktyvizmo principais.

R. Bruzgelevičienė (2008) pažymi, kad klasikinėje ugdymo paradigmoje pabrėžiamas individualus mokymasis bei vyrauja pasyvūs mokymo metodai tokie kaip mokymasis iš knygų ir medžiagos pateikimas iš anksto paruošiant atsakymus į klausimus, o laisvojoje ugdymo paradigmoje mokomasi įvairiais bendradarbiavimo metodais: mokiniai skatinami mąstyti, diskutuoti, analizuoti informaciją bei savo turimą patirtį susieti su naujomis žiniomis.

Tradicinėje ugdymo paradigmoje pabrėžiama, kad mokiniai nuolankiai klauso mokytojo ir jie yra lyg „tuščias indas”, kurį mokytojai turi pripildyti. Tokiu būdu jiems nesuteikiama galimybė kūrybiškai mąstyti. A. Kriščiūnaitė, D. Strakšienė (2012) teigia, kad tradicinėje ugdymo paradigmoje vyrauja paklusnumo/ naudingumo bei leista/ uždrausta santykiai. Skirtingai nei tradicinė, šiuolaikinė paradigma grindžiama mokytojų ir mokinių bendradarbiavimu, kur siekiama drauge mokytis ir atrasti ką nors naujo (Jucevičienė, 2005).

Pateiktoje lentelėje (1 lentelė), apibendrinami aprašyti esminiai tradicinės ir šiuolaikinės paradigmos mokyklos skirtumai.

Tradicinė mokykla	XXI amžiaus mokykla
Mokinys – pasyvus proceso dalyvis, atliekantis, tai, kas liepiama	Mokinys – aktyvus proceso dalyvis – pats ir/ar drauge su mokytoju kelia mokymosi tikslus, jų sąmoningai siekia, vertina savo pažangą
Mokytojas – žinių šaltinis, mokymo proceso vadovas	Mokytojas – vienas iš žinių šaltinių, veiklos klasėje organizatorius ir dalyvis, mokinių patarėjas, padėjėjas, drąsintojas, grįžtamosios informacijos teikėjas
Mokymo turinys – išsamios faktinės žinios	Ugdymo turinys – į kompetencijas orientuotas ugdymas
Mokymo procesas – pasakojimai, demonstravimas, nurodymai, vadovavimas, aiškinimas	Ugdymo procesas – aktyvus, bendradarbiaujantis mokymasis, ugdymasis pagal savo poreikius ir polinkius, problemų sprendimas
Vertinimo tikslas – kontrolė, drausminimas ir sertifikavimas	Vertinimo ir įsivertinimo tikslas – gerinti mokymosi ir ugdymo kokybę, padėti mokiniui suvokti savo stiprybes ir jas tikslingai išnaudoti bei numatyti kaip įveikti silpnybes

1 lentelė. Tradicinės ir šiuolaikinės mokyklos sugretinimas

Šaltinis: Kompetencijų ugdymas. Metodinė knyga mokytojui. Projektas "Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas", 2012, p. 8

Perėjimas nuo tradicinės ugdymo paradigmos (mokymo) prie šiuolaikinės (mokymosi) nėra lengvas ir greitai vykstantis procesas. Tai patvirtina V. Targamadzės atliktas tyrimas (2009) su ekspertais iš 10 apskričių. Dauguma ekspertų pritarė, kad egzistuoja perėjimo iš mokymo į mokymosi paradigmą problema, nurodydami šias priežastis: mokytojų nenoras dirbti naujais mokymo metodais, mokinių nenoras savarankiškai mokytis, mokymosi motyvacijos stoka, elgesio ir kitos problemos, tačiau XXI a. neišvengiamai daugėja mokytojų, kurie taiko laisvojo ugdymo paradigmos principus, orientuojasi į ugdytinio asmenybę, jo poreikius bei aktyvų dalyvavimą pamokose.

R. Čiužo ir J. Navickaitės atliktas tyrimas (2007-2008) apie ugdymo turinio organizavimo kaitą bendrosiose mokyklose aukštesnėse klasėse, atskleidė, kad dauguma mokytojų tvirtina, jog planuodami ugdymo turinį atsižvelgia į mokinių gebėjimus, ankstesnes žinias ir mokinio patirtį bei mokytojų teigimu jie atskirai dirba su įvairių gabumų mokiniais. Anot mokytojų, jie individualizuoja ugdymo turinį ir remiasi laisvojo ugdymo paradigmos apraiškomis, nors mokinių nuomone tik apie pusę mokytojų individualizuoja ugdymo turinį. Taip pat tyrimas atskleidė, kad 40-50 proc. mokytojų remiasi klasikine paradigma, akcentuoja ugdymo turinio standartus ir aukštus mokinių žinių įvertinimus. Tai rodo, kad nors nemaža dalis mokytojų dar vis

tebesivadovauja klasikine paradigma, tačiau taip pat nemenka dalis mokytojų savo veiklą grindžia laisvojo ugdymo paradigmos principais.

Apibendrinant galima teigti, kad paradigmu kaitą lemė tai, jog po Nepriklausomybės atkūrimo Vakarų demokratinėse šalyse XXa. klasikinė ugdymo paradigma nesugebėjo atitikti individo ir visuomenės poreikių. Lietuvoje 1990 m. kovo 11 d. atkuriant Lietuvos valstybę skelbiama, kad ji bus demokratinė bei akcentuojamas savarankiškas, demokratiškas žmogus.

Tradicinės ugdymo paradigmos tikslas – perteikti žinias, ugdymo centre dominuoja mokytojas ir jo aiškinimas, nurodymai, o mokiniai yra pasyvūs ugdymo proceso dalyviai. Tuo tarpu šiuolaikinės ugdymo paradigmos tikslas – ugdyti laisvą, kūrybišką, esmines kompetencijas įgijusią asmenybę, kur mokiniai yra aktyvūs ugdymo procese, o mokytojai yra pagalbininkai, konsultantai ir skatintojai mokytis. Klasikinėje ugdymo paradigmoje pabrėžiamas individualus mokymasis, mokymasis iš knygų, o laisvojeje ugdymo paradigmoje mokomasi bendradarbiaujant: mokiniai skatinami mąstyti, diskutuoti, analizuoti bei savo turimas žinias ir patirtį susieti su naujomis žiniomis.

1.2. Mokymosi visą gyvenimą koncepcijos ypatumai

Mokymosi visą gyvenimą idėja nuosekliai pradėta plėtoti jau XX a. antroje pusėje. To metu prioritetas buvo telkiamas į įvairių šalių švietimo sistemos reformavimą (Mokymosi visą gyvenimą politinės rekomendacijos Lietuvoje, 2011)

Europos Taryba 2000 metų kovo mėn. Lisabonoje buvo lemiamas momentas, kuri numatė Europos Sąjungos politiką ir veiksmus. Europos Taryba Lisabonoje patvirtino, jog Europa įžengė į žinių amžių ir kad tai vienaip ar kitaip paveiks ekonominį, socialinį ir kultūrinį gyvenimą. Europos Taryba nusprendė, kad sėkmingą perėjimą prie žiniomis pagrįstos visuomenės turi lydėti perėjimas prie mokymosi visą gyvenimą, todėl permainos laukia Europos švietimo ir mokymo sistemų (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001).

Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą koncepcija įsitvirtino pakankamai neseniai: ekonominiai, socialiniai, politiniai ir kultūriniai žmonių gyvenimo pokyčiai šiuolaikinėje visuomenėje paskatino naują požiūrį į mokymosi kaitą: ji pradėta suvokti kaip visą gyvenimą trunkanti kryptinga veikla (Totoraitis; Tarasevič 2009). E. Mickūnaitė (2004) pažymi, kad globalios industrinės visuomenės virsmas į žinių visuomenę bei Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą paskatino naują požiūrį į švietimą. Mokymasis turi trukti visą žmogaus gyvenimą, o ne tik vaikystėje ir jaunystėje. Mokytis visą gyvenimą yra viena iš sąlygų norint reaguoti į pokyčius bei prisitaikyti prie sparčiai besikeičiančios socialinės, ekonominės ir kultūrinės aplinkos ir naujų

situacijų. V. Gudžinskienė (2008) patį mokymosi procesą apibūdino kaip sudėtingą ir daugiaplanį, kurio metu žmogus keičiasi, pamažu tapdamas asmenybe.

Europos Komisija ir Europos Tarybos šalys narės remdamosis Europos užtikrinimo strategija apibūdino mokymą visą gyvenimą kaip tikslingą mokymosi veiklą, kurios nuolat imamasi, siekiant didinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001). Vėlesniame dokumente Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2008) mokymasis visą gyvenimą apibrėžiamas kaip: „visa mokymosi veikla, vykstanti bet kuriame amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, pilietinės, socialinės ir profesinės srities kompetencijas“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. įsakymas, Nr. 122 - 4647). Ši strategija remiantis nacionaliniais prioritetais ir žmogaus poreikiais globalizacijos pasaulyje orientuota į efektyvios mokymosi visą gyvenimą sistemos sukūrimą, kompetencijų plėtojimą, galimybių sukūrimą asmenims turintiems įvairius poreikius ir gebėjimus įgyti, kelti arba pakeisti kvalifikaciją.

Šie svarbūs dokumentai: Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001), Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2008) apibrėžia mokymosi visą gyvenimą sampratą. Galima daryti išvadą, kad mokymasis visą gyvenimą yra nuolatinė mokymosi veikla, siekiant plėsti žmogaus žinias, įgūdžius, gebėjimus ir galimybes.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001), Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2008), Lietuvos Respublikos valstybinė švietimo 2013 – 2022 m. strategija (2013), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2013) - pagrindiniai teisės aktai orientuoti į besimokančią, žinių įgyjančią ir visapusiškai tobulėjančią visuomenę. Švietimo įstatyme (2013) vienas iš principų minimas tęstinumas – „švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą“ (Valstybės žinios. 2013, Nr. 38 - 1804). Tai reiškia, kad švietimas siekia sudaryti palankias sąlygas įgyvendinti prigimtine žmogaus teise mokytis ir tobulėti visą gyvenimą.

Statistikos departamentas skelbia mokymosi visą gyvenimą lygį 25 - 64 metų amžiaus gyventojų. Aukštąjį išsilavinimą 2011 m. 25 – 64 amžiaus tarpsnio įgijo 473,5 tūkstantis (toliau tūkst.) žmonių, tuo tarpu 2013 m. aukštąjį išsilavinimą įgijo 558,2 tūkst. 25 – 64 m. a.¹. Tai rodo, kad per du metus nuo 2011 iki 2013 25 – 64 m. Lietuvos Respublikos asmenų įgijusių aukštąjį išsilavinimą padaugėjo net 84,7 tūkst. Iš statistikos matyti, kad 25 – 64 metų asmenų įgijusių aukštąjį išsilavinimą daugėja, žmonės tęsia mokslus tiek jaunystėje, tiek ir vyresniame amžiuje.

¹ Lietuvos statistikos departamentas. Priega per internetą
<<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1329&status=A>> žiūrėta [2014 03 28]

Mokymasis visą gyvenimą tampa vis labiau aktualus šiandieninėje visuomenėje. Mokymasis visą gyvenimą skirtas visiems žmonėms neišskiriant nė vieno, tačiau reikia atkreipti dėmesį į paties besimokančiojo poreikius (Longworth, 2007). Gudžinskienė (2008) teigia, kad geras ir efektyvus mokymasis yra tuomet, kai pats besimokantysis yra aktyvus ugdymo proceso dalyvis, kelia sau tikslus, uždavinius, planuoja, organizuoja, kontroliuoja ir kai reikia koreguoja savo mokymosi procesą. Efektyvus mokymasis taip pat susijęs su kritiniu, kūrybišku mąstymu bei įgytų žinių pritaikymu praktikoje.

N. Longworth (2007) pažymi, kad mokymasis reiškia mokymo galių suteikimą pačiam besimokančiajam ir jos perkeliama nuo mokymo paslaugos teikėjo pačiam jos gavėjui. Tuo tarpu mokymo paslaugos teikėjas tampa ne pagrindinis mokymo(si) proceso dalyvis, o tik „pagalbininkas“ besimokančiajam. J. Dautaras, N. Rukštelienė (2006) teigia, kad mokykla šiandieniniais laikais turi tapti ne tik žinių perteikėja, o labiau orientuotis ir ugdyti gebėjimą mokytis, interpretuoti, pritaikyti ir sisteminti žinias. Pasikeitęs mokyklos vaidmuo iš mokytojų reikalauja nuolat mokytis, tobulėti ir įgyti vis naujų žinių, nes tik besimokantis mokytojas gebės išugdyti nuolat besimokantį mokinį. Visi šie mokymosi aspektai įeina į mokėjimo mokytis kompetenciją, kuri ypač akcentuojama šiandieninėje visuomenėje. Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo dokumentuose kaip viena svarbiausių kompetencijų įvardijamas mokėjimas mokytis.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymasis visą gyvenimą tai nuolatinė mokymosi veikla, kuria siekiama įgyti, plėsti žinias, tobulinti įvairios srities kompetencijas. Mokymasis visą gyvenimą tęsiasi nuo gimimo iki mirties ir skirtas visiems žmonėms, neišskiriant nei vieno.

Postmodernistiniame pasaulyje labai svarbūs yra išmintingi, nuolat besimokantys žmonės, gebantys greitai keistis, reaguoti ir prisitaikyti prie naujų sąlygų, todėl tik nuolat besimokantis žmogus gali tobulėti, ugdytis kompetencijas, atsakomybę, plėtoti savo potencines galias, prisitaikyti prie kintančių sąlygų ir sėkmingai kurti savo gyvenimą.

1.3. Kompetencijomis grįstas mokymasis

Šiandieninėje visuomenėje bei šiuolaikinėje švietimo erdvėje vis daugiau dėmesio skiriama būtinų kompetencijų, kurios suteikia galimybes prasmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, profesinėje veikloje, pozityviai reaguoti į sparčiai besikeičiančio pasaulio iššūkius ir nuolat mokytis bei tobulėti, ugdymui (Galkutė, 2005).

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (2013) kompetencija apibrėžiama kaip „gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų

visuma“ (Valstybės žinios. 2013, Nr. I – 1489). Kompetencija - tai įgūdžiai, gebėjimai ir charakteristikos, kurie išryškėja žmonėms veikiant ir taip siekiant sėkmingo rezultato (Troter, Ellison, 1997).

Kompetencija bendrajame ugdyme suprantama kaip mokinio žinių ir supratimo, nuostatų ir gebėjimų visuma. Visa tai mokiniui padeda toliau mokytis ir bręsti kaip asmenybei, todėl šiuolaikinėse ugdymo programose vienas svarbiausių keliamų tikslų – ugdyti mokinio kompetencijas. Tai reiškia, kad mokiniai turi gebėti veikti tam tikroje srityje ir savo veikloje remtis atitinkamomis vertybėmis nuostatomis bei tam tikru požiūriu (Motiejūnienė, Žadeikaitė 2009).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ (2008) ir Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo Bendrosiose programose (2008, 2011) akcentuojamas bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymas, kurios būtinos sėkmingai mokinių socialinei integracijai, asmens brandai, profesinei veiklai ir mokymuisi visą gyvenimą, todėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ keliamas ugdymo tikslas - „plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas (Valstybės žinios. 2008, Nr. 99 – 3848).

Bendrosios kompetencijos yra sudėtinė visų dalykinių kompetencijų dalis, todėl jos ugdomos drauge su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis (Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas, 2012). Tai reiškia, kad bendrosios kompetencijos turi būti integruojamos į visų dalykų ugdymo turinį, jų ugdymas turi tapti mokyklos gyvenimo dalimi, atsispindėti tiek formaliajame, tiek neformaliajame ugdyme (Vidurinio ugdymo bendrosios programos, 2011).

Bendrosios kompetencijos – tai ilgą laiką naudotinos žinios, gebėjimai, įgūdžiai, požiūriai ir vertybinės orientacijos, lemiančios visapusišką asmenybės ugdymąsi, jos profesinį lankstumą ir mobilumą (Nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija, 2007).

A. Čepienė (2007) pažymi, kad į bendrųjų kompetencijų sampratą įeina socialiniai įgūdžiai, baziniai operatyviniai gebėjimai, asmeninės kompetencijos ir tarpusavio santykių kompetencijos, kurios turi didelės įtakos mokymosi, darbo ir gyvenimo kokybei. Šios kompetencijos taip pat lemia asmens gebėjimą pasiekti gyvenimo tikslus. Nuo bendrųjų kompetencijų priklauso asmenybės lankstumas, tobulėjimas, mobilumas ir branda.

Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijoje esminės kompetencijos apibrėžiamos kaip žmonių asmeninei saviraiškai ir

tobulinimuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingos kompetencijos (Valstybės žinios. 2007, Nr. 63 – 2440).

Tikslaus, apibrėžto kompetencijų sąrašo nėra, kadangi tarptautiniu mastu kiekviena Europos šalis sudaro kiek kitoki, sau priimtą bendrųjų kompetencijų sąrašą, o mokyklos jį interpretuoja ir pritaiko savo mokiniams. Priklausomai nuo šalių ir pagrindinių suinteresuotų kompetencijų, nacionalinės strategijos gali susikoncentruoti ties viena, ar priimti dvi ir daugiau bendrųjų kompetencijų. Dauguma šalių savo nacionalinėse strategijose išplėtojo mažiausiai tris bendrąsias kompetencijas (Eurydice report. Developing Key competences at school in Europe: challenges and opportunities for policy, 2012).

Europos metmenyse pateikiamos 8 bendrosios kompetencijos: bendravimas gimtąja kalba, bendravimas užsienio kalbomis, matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse, skaitmeninis raštingumas, mokymasis mokytis, socialinė ir pilietinė kompetencija, iniciatyvumas ir verslumas, kultūrinis sąmoningumas ir raiška. Šios bendrosios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis, jos susijusios viena su kita ir papildo vieną kitą (Konsultacinio dokumento, skirto ES pirmininkaujaunčios Belgijos organizuojamam mokyklinio ugdymo generalinių direktorių susitikimui, projektas; 2010). Pagrindiniai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti bei informacinių komunikacinių technologijų įgūdžiai – svarbiausias mokymosi pagrindas, o mokytis padeda mokėjimas mokytis (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006).

Bendrosiose programose išskiriamos bendrosios kompetencijos ir esminės dalyko kompetencijos. Bendrosios kompetencijos ugdomos kartu su esminėmis dalykinėmis kompetencijomis: komunikavimo gimtąja ir užsienio kalbomis, gamtos mokslų ir technologijų, matematikos, socialinių mokslų, kultūrine ir menine. Pavyzdžiui, komunikavimo žinios ir gebėjimai plėtojami mokantis gamtos mokslų (tinkamas sąvokų vartojimas, gebėjimas dalykų ryšius vaizduoti formulėmis, simboliais), o bendroji komunikavimo kompetencija padeda ugdytis gamtamokslinę kompetenciją (rasti informaciją, ją apdoroti; pateikti duomenis kitiems, pritaikant adresatui ir t.t.) (Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė knyga mokytojui: Kompetencijų ugdymas, 2012).

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) akcentuojama, kad mokinys baigęs pagrindinio ugdymo programą turi būti įgyjęs šias kompetencijas: mokėjimo mokytis, pažinimo, komunikavimo, socialinę, iniciatyvumo ir kūrybiškumo bei asmeninę. Vidurinio

ugdymo bendrosiose programose (2011) aprašyta ir ugdytina dar viena kompetencija – kultūrinė, kuri viduriniame ugdyme yra ypač reikšminga kalbų, meninio ir socialinio ugdymo sritims.

Šios bendrosios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis, jos susijusios viena su kita ir papildo vieną kitą (Konsultacinio dokumento, skirto ES pirmininkaujaunčios Belgijos organizuojamam mokyklinio ugdymo generalinių direktorių susitikimui, projektas; 2010). Toliau bus trumpai apibūdintos bendrosios kompetencijos arba dar kitaip vadinami gebėjimai.

Bendravimas gimtąją kalba reikalauja, kad žmogus gebėtų bendrauti įvairiose situacijose, gerai išmanytų žodyną, gramatiką ir kalbos funkcijas. Komunikavimo užsienio kalba kompetencija reiškia asmens gebėjimą suprasti kalbėjimo užsienio kalba klaidas, inicijuoti, palaikyti ir papildyti pokalbį, taip pat skaityti, tinkamai suprasti ir pristatyti turimą informaciją. Bendravimas gimtąja ir užsienio kalbomis priskiriamas komunikacinei kompetencijai.

V. Šernas (2006) pabrėžia, kad komunikacinė kompetencija – sudėtingas pedagoginis, psichologinis, socialinis, fiziologinis procesas, leidžiantis asmeniui bendrauti (žodžiu, raštu, gestais, mimika), tapti pilnaverčiu informacinės bendruomenės, kultūros, verslo, gamybos nariu. Tai reiškia, kad žmogus įgijęs komunikavimo kompetenciją gebės konstruktyviai bendrauti, tinkamai perteikti ir suprasti informaciją.

Matematinė kompetencija tai gebėjimas vystyti ir taikyti matematinį mąstymą, tam kad būtų sprendžiamos kasdienių situacijų problemos (Key competences for lifelong learning, 2007).

Tuo tarpu gebėjimai mokslo srityje tai mokėjimas naudotis gamtos pasaulį aiškinančiomis žiniomis, gamtos tyrimų metodais siekiant rasti atsakymus į kylančius klausimus, ieškoti įrodymais pagrįstų išvadų ir sprendimų, imtis asmeninės atsakomybės (Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006). Skaitmeninio raštingumo kompetencija tai informacinių technologijų, informacinių komunikacinių įgūdžių turėjimas bei naudojimas darbe, laisvalaikio metu ir bendraujant (Eurydice report. Developing key competences at school in Europe: challenges and opportunities for policy, 2012).

Mokėjimo mokytis kompetencija - tai gebėjimas organizuoti ir planuoti savo mokymąsi, nustatyti sau tinkamas mokymo(si) strategijas, kelti mokymosi tikslus bei įveikti iškylančias mokymosi kliūtis tam, kad mokymasis būtų sėkmingas (Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas, 2012). Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl Bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006) pažymima, kad mokėjimo mokytis kompetencija reiškia, kad įgijamos, apdorojamos ir įsisavinamos naujos žinios ir įgūdžiai, siekiama gauti ir naudotis pagalba.

Mokiniais taip pat labai svarbu įgyti pažinimo ir socialinę pilietinę kompetencijas, nes pažinimo kompetencija svarbi siekiant pažinti save, logiškam, sistemiskam mąstymui, informacijos apibendrinimui darant pagrįstas išvadas, keliant problemas ir klausimus bei taikant įvairias problemų sprendimo strategijas.

Tuo tarpu socialinė pilietinė kompetencija siejasi su kontaktų užmezgimu ir palaikymu. Ugdant socialinę pilietinę kompetenciją siekiama, kad mokiniai užmegztų ir palaikytų šiltus santykius su kitais, suprastų savo tapatumą ir vaidmenį, bendradarbiautų, siektų komandos bendrų tikslų, gebėtų spręsti konfliktus, padėtų kitiems, būtų empatiškas (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Socialinės ir pilietinės kompetencijos ugdymo tikslas – išugdyti sąžiningą, atsakingą, aktyvų, demokratinėmis nuostatomis besivadovaujantį, tėvynę gerbiantį ir mylintį pilietį (Vidurinio ugdymo bendrųjų programų 10 priedas. Bendrųjų kompetencijų ugdymas, 2011)

Iniciatyumo ir verslumo kompetencija apima kūrybiškumą, inovacijas bei rizikų priėmimą. Europos orientaciniuose metmenyse rašoma, kad iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija reiškia, kad žmogus pasitiki savo kūrybinėmis galiomis, geba naujai pritaikyti turimą informaciją, kelti naujas idėjas ir jas realizuoti.

Kultūrinis sąmoningumas ir raiška išreiškia kūrybiškas idėjas, patirtį ir emocijas muzikos, dailės ir literatūros srityse. (Key competences for lifelong learning, 2007).

Ugdant kultūrinę kompetenciją siekiama, kad mokiniai tapatintų save su Lietuvos ir Europos kultūra, orientuotųsi kultūrinėje erdvėje, gebėtų pagarbiai bendrauti su kitų kultūrų atstovais.

Asmeninė kompetencija simbolizuoja savimi pasitikintį, orų, sąžiningą ir atsakingą, teigiamai save vertinantį, pozityviai mąstantį žmogų, kuris nebijo susidurti su sunkumais, iššūkiais, saugiai elgiasi, rūpinasi savo sveikata (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose, 2008).

Šios išvardintos ir trumpai apibūdintos kompetencijos yra numatytos Europos metmenyse ir Lietuvos Respublikos bendrojo ugdymo bendrosiose programose. Jos būtinos asmeniniam pasitenkinimui, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumo palaikymui žinių visuomenėje (Education and training 2020 work programme, 2012), tačiau esminių dalykų gebėjimų ir bendrųjų kompetencijų ugdymui itin svarbų vaidmenį atlieka mokinių mokymosi motyvacija. Kompetencijų ugdymo rezultatai bus geresni jei mokiniai supras kompetencijų ugdymo svarbą savo gyvenimui, mokymuisi, darbinei karjerai ir prisiims atsakomybę už savo kompetencijas. Atskiros kompetencijos ugdymas yra ilgalaikis procesas, kurį reikia kruopščiai

planuoti (Vidurinio ugdymo bendrųjų programų 10 priedas. Bendrųjų kompetencijų ugdymas, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad kompetencija bendrajame ugdyme– gebėjimas atlikti tam tikrus veiksmus atitinkamoje srityje, remiantis vertybinėmis nuostatomis bei tam tikru požiūriu. Bendrosios kompetencijos yra susijusios viena su kita ir papildo vieną kita, todėl labai svarbu įgyti visas septynias kompetencijas, tam kad žmogus galėtų sėkmingai bręsti kaip asmenybė, mokytis ir tobulėti, efektyviai komunikuoti tarpusavyje, konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, kritiškai mąstyti ir tyrinėti bei atsakingai kurti savo gyvenimą.

2. MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS APIBRĖŽTIS IR STRUKTŪRA

Šiame skyriuje aptariamas konstruktyvizmas, kuris yra mokėjimo mokytis kompetencijos pagrindas, kadangi konstruktyvizmo teorija akcentuoja aktyvų mokinių žinių kūrimą, generavimą remiantis turimomis žiniomis ir patirtimi, o mokėjimo mokytis kompetencija akcentuoja aktyvų mokinių dalyvavimą ugdymo procese. Taip pat šiame skyriuje apibūdinama mokėjimo mokytis kompetencija, jos struktūra bei šios kompetencijos įsivertinimo įrankiai, kurie svarbūs norint stebėti savo pažangą, išsikelti mokymosi tikslus, išsiaiškinti, kurios savybės padeda mokytis, o kurios trukdo. Šio skyriaus tikslas – išnagrinėti mokėjimo mokytis kompetencijos sąvoką, aptariant jos struktūrą bei įvardinant mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo įrankius.

2.1. Konstruktyvizmas – kaip mokėjimo mokytis kompetencijos pagrindas

Keičiantis ugdymo paradigmai, kuriamos naujos mokymo(si) teorijos, kurios keičia požiūrį į mokymąsi, žinias, jų įgijimą, mokytojo vaidmenį. Tarp jų viena iš populiariausių teorijų išskiriamas konstruktyvizmas.

Pabrėžiama, kad konstruktyvizmas savo esme yra ne mokymo(si), o žinojimo teorija, kuri remiasi konstruktyvistine mokslo teorija ir kognityviaja psichologija (Martišauskienė, 2006; 2008).

Konstruktyvizmo ištakos siekia XVII a. antrąją pusę, kai pradėta kalbėti, jog žmogus gali aiškiai suprasti tai, ką pats sukonstravo, todėl konstruktyvizmas pirmiausia siejamas su neurofiziologijos laimėjimais, padedančiais atskleisti, kaip mokydamasis organizmas kaupia patirtį. XX a. antroje pusėje šių sričių mokslo laimėjimai (J. Piaget, L. Vygotskis, J. S Bruneris) buvo prielaida konstruktyvizmui išsirutulioti į atskirą mokymo(si) teoriją, kuri didele dalimi atliepia postmodernaus pasaulio iššūkius: globalizacijos paradoksus, lanksčius ūkius, organizacinį nepastovumą, prarastą moralinį ir mokslinį tikrumą, laiko ir erdvės spaudimą (Hargreaves, 1999).

V. Gudžinskienė (2011) teigė, kad konstruktyvizmas nėra vien grynasis mokslas, jo idėjos atsispindi mokymo programose, metodikose ir t.t. Pavyzdžiui (toliau - pvz.) Naujojoje Zelandijoje, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje, Ispanijoje, Kanadoje mokymo programos grindžiamos konstruktyvizmo idėjomis.

Taigi, konstruktyvizmas yra žinių teorija, kuri teigia, jog žmonės generuoja, kuria žinias ir prasmes, remiantis patirtimi ir idėjomis (Žydzūnaitė, Crisafulli 2012)

Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje tradicinė ugdymo paradigma akcentavo, jog pagrindinis žinių ir informacijos šaltinis - mokytojas, kuris nustato mokymo sąlygas, tačiau keičiantis tradicinei ugdymo paradigmai į šiuolaikinę, kur šiuolaikinis mokymas ir mokymasis

grindžiamas konstruktyvizmo teorija, dėmesys skiriamas mokinių aktyvumui, dalyvavimui ir savarankiškumui (Martišauskienė, 2008).

Pasak G. Petty (2008) ir V. Gudžinskienės (2011) remiantis konstruktyvistiniu požiūriu mokiniai geriausiai atsimesna informaciją, tuomet, kai susidaro to, ko mokosi, savo prasmę ir susieja naujus dalykus su jau turima patirtimi ir tuo, ką jau žino, tuomet konstruktyvistinio mokymo idėjos prasmė kyla iš supratimo, kad kiekvienas besimokantysis žinias kuria individualiai, sau pačiam, nes nėra nepriklausomų, neturinčių savyje prasmės žinių (Vasiliauskas, 2011). Pabrėžiama, kad žmogus tik sąveikaudamas su aplinka, kuria individualų žinojimą. Šiame procese žinių kūrimas – aktyvus procesas, kuriame besimokantysis ne pasyvus informacijos gavėjas, o aktyviai formuoja naujas sąvokas, idėjas ir prasmes. Žmogus siekia pažinimo tikslo – sisteminti savo patirtį apie pasaulį, praturtinti ją naujomis idėjomis ir prasmėmis (Čiužas, 2007).

G. Petty (2008) pažymi, kad konstruktyvizmo tikslas – ugdyti savarankiškus mokinius, linkusius mokytis visą gyvenimą. Mokymasis mokinio akimis tampa prasmingas tuomet, kai atrandamas ryšys tarp mokinio turimų žinių ir naujos informacijos.

E. Martišauskienė (2006) teigė, kad remiantis konstruktyvizmo idėjomis atsakomybę už mokymąsi turi prisiimti besimokantysis, kuris gali valdyti savo mokymąsi: pats rinktis būdus, kaip mokytis, konstruoti situaciją, kurioje jam geriausiai sekasi mokytis, bei kontroliuoti savo pasiekimus. Todėl atsiveria plačios galimybės taikyti aktyvaus mokymo(si) metodus, kurie remiasi konstruktyvistiniu požiūriu.

Konstruktyvizmo metodai – tai siekis išsamiai suprasti nagrinėjamą medžiagą eksperimentuojant, aktyviai dalyvaujant bendruose projektuose, siejant naują patirtį su jau turima. Naudojant konstruktyvistinius metodus, mokiniai geba ne tik lengviau suprasti naują mokomąją medžiagą, bet ir geba ją taikyti praktinėse, kintančiose situacijose, įgyja problemų sprendimo įgūdžių (Gudžinskienė, 2011). G. Petty (2008) pažymi, kad norint sukurti gilų mokymąsi mokytojai turi taikyti konstruktyvistinius mokymo metodus, kurie:

- reikalauja, kad mokinys kurtų konstruktus, paaiškindamas kaip jis ką nors suvokia;
- reikalauja mąstymo, o ne vien atgaminimo;
- suteikia mokiniui laiko pagalvoti;
- suteikia mokiniui atsaką apie tai, kaip jis supranta, kokį konstruktą sukuria;
- suteikia mokytojui galimybę pataisyti mokinių klaidas, kylančias dėl nesuprastos informacijos;
- užtikrina aktyvų mokymąsi;

- yra smagūs. Smagūs mokymo metodai skatina įsitraukti.

Taigi konstruktyvistinio mokymo metodai reikalauja mąstymo, o ne tik informacijos atgaminimo, aktyvaus mokinių dalyvavimo mokymo(si) procese kuriant konstruktus bei suteikiant laiko apmąstymams. Taip pat šie metodai užtikrina mokytojui atsaką apie mokinio suvokimą, kurie savo smagumu, įdomumu padeda įtraukti mokinius į mokymąsi.

Pasak konstruktyvizmo teorijos mokinyk kuria savo paties subjektyvią tikrovę ir savo paties teorijas (Gudžinskienė, 2011), tuo tarpu mokytojas tampa patarėju, mokymosi skatintoju, konsultantu (Rutkienė, Zuzevičiūtė 2009). Mokytojo patarėjo, pagalbininko vaidmens svarbą atskleidžia A. Galkienės (2009) atliktas tyrimas apie šiuolaikinio mokytojo vaizdinį mokinių požiūriu. Tyrimas atskleidė, kad mokinių nuomone šiuolaikiniam mokytojui svarbu gebėjimas suprasti mokinius, noras padėti mokiniams, dėmesingumas, nuoširdus bendravimas. Bendraudamas ir stebėdamas besimokančiuosius, mokytojas sprendžia apie kiekvieno mokinio gebėjimus ir poreikius ir remdamasis šiais stebėjimais, kuria demokratišką mokymosi aplinką, sudarančią galimybes besimokančiajam konstruoti žinias, supratimą ir prasmes (Čiužas, 2007).

Pasak V. Gudžinskienės (2011) konstruktyvizmo požiūriu mokymasis priklauso nuo mokinio išankstinės nuomonės ir ankstesnės patirties, informacijos ir žinių pobūdžio bei aplinkos, kurioje mokomasi. Nors mokiniai vienodai mokomi, niekas negali taip pat mokytis ir išmolti, kadangi kiekvieno mokinio išankstinė nuomonė ir turima patirtis skiriasi, todėl svarbiausias mokytojo vaidmuo yra organizuoti aplinką taip, kad mokinys mokydamsis galėtų įsigilinti į savo ankstesnes žinias ir patirtį.

Išskiriama, kad konstruktyvistinis mokymasis nuo kitų mokymosi teorijų skiriasi šiais bruožais (Lambert, 2011):

- besimokantis asmuo pats suvokia prasmę;
- tiek individualiam mokymuisi, tiek mokymuisi grupėje įtaką daro mokinių kultūra, rasė ir socialinis ekonominis statusas. Vaiko tapatybė ir kilmė veikia jo patirtį tiek mokykloje, tiek už jos ribų. Šią patirtį svarbu įtraukti į mokymąsi;
- mokymasis yra socialinė veikla, kurios kokybę gerina bendra analizė. Konstruktyvizmas palaiko idėją, kad mokymasis yra socialinė veikla, reikalaujanti bendrauti su kitais siekiant aiškiau suvokti pasaulį ir savo sąveiką su juo;
- refleksija ir metapažinimas padeda perprasti žinias ir prasmę. Mokiniai suvokia informaciją, kai turi galimybę apsvarstyti, kaip jie mokosi, ir išanalizuoti, kaip jie suvokia žinias ir prasmę;

- mokiniais svarbu patiems įvertinti savo mokymąsi. Atlikdamas įsivertinimą, mokinys pradeda aiškiau suvokti mokymosi procesus;
- mokymosi proceso rezultatai yra įvairūs ir dažnai nenuspėjami.

Apibendrinant šiuos konstruktyvizmo bruožus galima teigti, kad dėmesio centre yra besimokantysis kaupiantis žinias, suvokiantis prasmes. Jam turi būti suteikta galimybė mokymosi veikloje remtis įgyta patirtimi, dalintis savo mintimis su kitais, apsvarstyti kitų nuomones ir praplėsti savo požiūrį. Svarbu, kad mokiniai galėtų apsvarstyti ir paanalizuoti savo mokymosi procesą bei įsivertinti savo mokymąsi, nes įsivertinimas padeda formuoti asmenines pažiūras ir paskatina toliau mokytis.

Paanalizavus konstruktyvizmą, galima daryti išvadą, kad konstruktyvizmas yra žinojimo teorija, kuri akcentuoja naujų žinių, prasmių, konstrukčių kūrimą remiantis ankstesne patirtimi ir jau turimomis žiniomis. Konstruktyvizmas remiasi tuo, kad besimokantysis pats prisiima atsakomybę už savo mokymąsi bei yra aktyvus mokymo(si) proceso dalyvis, kuris bendraudams su kitais kuria savo individualų žinojimą, o mokytojas yra tik pagalbininkas, patarėjas, konsultantas. Taigi konstruktyvizmas yra mokėjimo mokytis kompetencijos pagrindas, nes konstruktyvistinis požiūris akcentuoja mokėjimo mokytis kompetencijos plėtojimą (Jucevičienė, 2005). Vadovaujantis konstruktyvizmo teorija mokiniai turi gebėti valdyti, kontroliuoti savo mokymąsi bei žinoti kaip veiksmingai mokytis, o tai rodo, kad mokiniai yra besiuogdantys arba jau įgiję mokėjimo mokytis kompetenciją.

2.2. Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata ir struktūra

Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001) teigiama, kad sparčiai keičiantis ekonomikai ir besiplėtojant žinių visuomenei žmogui būtina išmokti aktyviai mokytis, tam kad galėtų prisitaikyti prie pokyčių ir atitikti keliamus reikalavimus, todėl vienas sėkmingo nuolatinio mokymosi elementas – mokėjimas mokytis (Lukošiūnienė, 2011). Mokėjimas mokytis priskiriamas prie vienu svarbiausių bendrųjų kompetencijų ir atitinka svarbiausią XXI a. iššūkį – mokytis visą gyvenimą. Mokymuisi mokytis pamatus padėjo savarankiško, autonominio, savireguliuojančio mokymosi idėjos (Pukevičiūtė, 2012).

Mokėjimo mokytis svarba akcentuojama svarbiuose Europos ir Lietuvos švietimo dokumentuose: Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001), Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006), Europos Bendrijų komisijos komunikate „Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė“ (2008), Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse (2008),

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008), Vidurinio ugdymo bendrosiose programose (2011). Šiuose dokumentuose nurodoma, kad žmogus XXI a. turi nuolat ugdytis naujus gebėjimus bei išmokti mokytis, kad atlieptų šiandieninės visuomenės lūkesčius.

Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje (2006) mokėjimo mokytis kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atkakliai ir sistemingai mokytis, planuoti, organizuoti ir reguliuoti savo mokymąsi, dalyvauti ir išsilaikyti mokymosi procese įveikiant kliūtis, efektyviai valdyti savo laiką, spręsti problemas.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos ugdymo turinį reglamentuojančiose pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo (2008, 2011) bendrosiose programose mokėjimas mokytis apibrėžiamas kaip „asmens noras ir pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti pažintinius ir emocinius procesus mokymosi metu ir taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose“. Mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo tikslas – „išugdyti atsakingą už savo mokymąsi, gebantį reguliuoti mokymosi procesus, įvaldžiusį svarbiausius mokymosi gebėjimus ir pasirengusį tobulinti savo mokymąsi asmenį“². Pažymima, kad mokėjimas mokytis turi būti nuolat ugdomas nagrinėjant bet kurį mokomąjį dalyką ir imantis bet kurios veiklos. Mokėjimo mokytis kompetencija apima asmenį, kuris yra aktyvus ir nepriklausomas sprendimų priėmėjas (Sadzaglishvili and others; 2008).

G. M. Linkaitytė, V. Jakubauskaitė, L. Montrimaitė (2005) nurodo, kad mokėjimo mokytis kompetencija susideda iš trijų elementų:

- a) vertybinės mokymosi nuostatos, kurios numato pedagoginę veiklą perkelti nuo mokymo proceso į mokymąsi;
- b) mokymosi gebėjimai. Išskiriami keturi: kelti mokymosi tikslus, uždavinius; kryptingai veikti siekiant išsikeltų mokymosi uždavinių, planuoti mokymosi veiklą; reflektuoti mokymosi procesą;
- c) žinios apie mokymosi procesą.

Mokėjimo mokytis kompetencija taip pat apima motyvuotą savo paties mokymąsi.

(Dagienė, Žilinskienė; 2011).

Metodinėje svetainėje Kompetencijų ugdymas³ yra išskiriama kiek kitokia mokėjimo mokytis kompetencijos struktūra: mokėjimo mokytis svarbos suvokimas, teigiamos nuostatos;

² Vidurinio ugdymo bendrosios programos: bendrųjų kompetencijų ugdymas 10 priedas. Prieiga per internetą <http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Bendrosios_kompetencijos_10_priedas.pdf> žiūrėta [2014 09 18].

³ Metodinė svetainė Kompetencijų ugdymas. Prieiga per internetą <<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/pagrindiniai-kompetenciju-ugdymo-aspektai/siuolaikinio-ugdymo-tikslas-asmens-kompetencijos/mokėjimo-mokytis-kompetencijos-ugdymas/>> žiūrėta [2014 09 18].

mokymosi tikslų ir uždavinių kėlimas; strategijų mokymosi tikslams įgyvendinti numatymas; mokymosi organizavimas (laiko planavimas, tinkamas mokymosi vietos parengimas, reikalingų mokymosi šaltinių paieška, veiksmingų strategijų taikymas); mokymosi analizė, refleksija; tolesnio mokymosi planavimas ir įsivertinimas.

V. Gudžinskienė (2008), V. Dagienė ir I. Žilinskienė (2011) pažymi, kad mokymasis kyla iš aktyvios mokinio veiklos, kai mokinys atlieka užduotis, taiko įvairias technologijas, eksperimentuoja, sprendžia problemas. Mokinių aktyvumas priklauso ir nuo pačios asmenybės charakterio bei temperamento, jos interesų ir poreikių.

Kad mokiniai galėtų ugdytis mokėjimo mokytis kompetenciją ir savarankiškai mokytis visą gyvenimą jie turėtų pažinti save kaip besimokančiuosius, suvokti individualius poreikius, suprasti, kad mokosi siedami turimas žinias su naujomis žiniomis, suvokti žinių ir gebėjimų reikšmę, numatyti galimybes, kur įgytas žinias ir gebėjimus bus galima pritaikyti praktiškai, išsikelti mokymosi tikslus ir siekti juos įgyvendinti, naudotis įvairiomis mokymosi strategijomis ir taikyti įvairius mokymosi metodus, bei skirti laiko apmąstyti savo mokymosi veiklą ir rezultatus. (Švietimo problemos analizė. Mokėjimo mokytis kompetencija: sampratos ir ugdymas, 2013). Taip pat norint sėkmingai ugdytis mokėjimo mokytis kompetenciją, mokiniai turi turėti galimybių: kalbėtis su mokytojais, draugais apie pamokos uždavinius, jų aktualumą ir prasmingumą, pradėti mokytis naujų dalykų išsiaiškinant jau turimą patirtį, aptarti su kitais savo veiklos planus, aptarti klaidingus įsitikinimus ir juos koreguoti, patirti sėkmę (Metodinė svetainė Kompetencijų ugdymas). Visi šie išvardinti bruožai įeina į aktyvų mokymąsi, o aktyvus mokymasis veda link sėkmingo mokymosi. Pabrėžiamas mokinių aktyvumas ir motyvacija mokytis, tačiau taip pat svarbus vaidmuo mokinių aktyvumo skatinimui tenka tėvams ir mokytojams.

A. Rutkienė ir V. Zuzevičiūtė (2009) pažymi, kad kintant mokytojo vaidmeniui iš žinių perteikėjo į patarėjo ir skatintojo iš mokytojų tikimasi, kad aktyvių mokymosi metodų taikymas, mokinių, tėvų, kolegų įtraukimas į ugdymo(si) procesą padės mokiniams mokytis (Rutkienė, Zuzevičiūtė 2009).

Tiek pedagogams, tiek tėvams nebeužtenka tik perteikti žinias, sudėtingas uždavinys jiems keliamas - ugdyti mokinių savarankiško mokymosi įgūdžius, sugebėjimą atrasti sau tinkamiausius ir priimtinausius mokymosi būdus ir strategijas (Kazlauskienė ir kt, 2012).

Pasak A. Kazlauskienės ir kt. (2012) atlikto tyrimo apie tėvų patirtį ugdant vaikų mokėjimo mokytis kompetencijas išaiškėjo, kad tėvai pakankamai retai aktyviai dalyvauja vaikų mokymosi procese, jie atsakomybę už vaiko mokymąsi perteikia mokyklai, sau priskirdami tik mažą dalį,

todėl galima teigti, kad tėvų vaidmuo padedant vaikams mokytis yra nepakankamas. Iš to kyla, kad mokytojams tenka svarbus uždavinys - ugdyti ir skatinti mokinių mokėjimą mokytis, gebėjimą planuoti, organizuoti ir kontroliuoti savo mokymosi procesą, kreipiant jį norima linkme (Gudžinskienė, 2008).

J. P. Pukevičiūtė (2007) išskiria esminius mokėjimo mokytis aspektus: savo paties mokymosi proceso organizavimas ir valdymas, mokymosi veiklos ir savo paties kontrolė bei vertinimas, kurie grindžiami žiniomis, įgūdžiais ir gebėjimais. Kiekvieno žmogaus potencialas yra gebėjimas organizuoti, kontroliuoti ir valdyti savo mokymąsi, o mokytojų užduotis yra pažinti, puoselėti ir skatinti šio gebėjimo sklaidą ir vystymąsi.

Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metu atlikto tyrimo „Pradinė kompetencijų ugdymo situacija projekto mokyklose“ (2010) rezultatai atskleidė, kad 61 proc. mokytojų mano, kad jiems visiškai aišku, kaip ugdyti mokinių mokėjimo mokytis kompetenciją, o kiti (39 proc.) mokėjimą mokytis nurodo kaip tobulintiną savo savybę. Remiantis A. Martišauskienės atliktu tyrimu apie mokytojų požiūrį į pedagoginius gebėjimus (2010) pedagogai mokymą mokinius mokytis laiko svarbiausiu gebėjimu, kurį norėtų tobulinti. Taip pat dauguma pedagogų telkia dėmesį į mokinių pažinimą, pagarbų santykį su jais.

Atlikti tyrimai rodo, kad didžiajai daliai mokytojų trūksta žinių, įgūdžių, gebėjimų kaip ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją mokiniams ir nori šią kompetenciją tobulinti, tačiau pedagogai jaučia asmeninio santykio su ugdytiniais svarbą.

Igyvendinus „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymo projektą mokėjimo mokytis kompetencija bei kitos penkios bendrosios kompetencijos buvo patobulintos. Mokytojai ir mokiniai nurodė šiuos teigiamai vertinamų savybų požymius: mokymosi tikslų kėlimas, savarankiškas namų darbų atlikimas, veiklos planavimas, mokymosi rezultatų suvokimas. Projekto veiklų metu mokytojai sudarė galimybes mokinių gebėjimams atsiskleisti, atsižvelgė į individualius mokinių mokymosi poreikius. Aktyvus mokinių dalyvavimas vertinant savo mokymosi pažangą bei vieni kitų darbus, savo veiklos ir pasiekimų analizavimas, mokymosi įsivertinimo instrumentų kūrimas prisidėjo prie to, jog mokiniai tapo savarankiškesni, aktyvesni, atsakingesni, padidėjo jų pasitikėjimas savimi bei pagerėjo mokymosi rezultatai (Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ veiksmingumo tyrimas, 2011).

Mokantis mokyti mokinys ne tik yra atsakingas, aktyvus, pasitikintis savimi, tačiau gebantis motyvuoti save ir susitelkti sėkmingam mokymuisi, išsikeliantis realius mokymosi tikslus, žinantis savo mokymosi ypatumus ir gebantis jais pasinaudoti, gebantis organizuoti, stebėti ir pakeisti jei reikia savo mokymąsi, sėkmingai taikantis pagrindines mokymosi strategijas, bendradarbiaujantis, ieškantis ir gaunantis pagalbos iš kitų asmenų, gebantis rasti reikiamos informacijos⁴.

Taigi mokėjimas mokyti yra tolesnis mokymosi visą gyvenimą pagrindas. Mokėjimo mokyti kompetencija priskiriama prie vienu svarbiausių bendrųjų kompetencijų ir apibūdinama kaip gebėjimas atkakliai ir sistemingai mokyti, planuoti, organizuoti ir kontroliuoti savo mokymąsi, asmens noras ir pasirengimas imtis naujų uždavinių ir įveikti iškylančias kliūtis. Į mokėjimo mokyti kompetenciją įeina mokymosi svarbos suvokimas, teigiamos nuostatos; mokymosi tikslų ir uždavinių kėlimas; mokymosi strategijų pasirinkimas; mokymosi organizavimas; mokymosi analizė, refleksija; tolesnio mokymosi planavimas ir įsivertinimas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pedagogams nebeužtenka tik perteikti žinias, svarbus jiems keliamas uždavinys – ugdyti mokinių savarankiško mokymosi įgūdžius bei sugebėjimą atrasti tinkamiausius mokymosi būdus ir strategijas. Svarbu, kad mokinys išsiugdęs mokėjimo mokyti kompetenciją būtų motyvuotas, pats keltų mokymosi tikslus ir siektų juos įgyvendinti, planuotų mokymosi procesą, pasirinktų sau tinkamus mokymosi būdus ir strategijas, suvoktų žinių ir gebėjimų reikšmę, sietų turimas žinias su naujomis žiniomis, skirtų laiko apmąstyti ir įsivertinti savo mokymąsi.

2.3. Mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimo įrankiai

Šiuolaikinis mokymas, mokymasis ir vertinimas sudaro bendrą sistemą. Būtina švietimo sąlyga ta, kad vertinimas užtikrintų greitą ir veiksmingą ugdymo proceso grįžtamąjį ryšį (Švietimo problemos analizė. Vertinimo problematika pagrindinio ugdymo pakopoje: už ką rašomas pažymys?, 2011).

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratoje vertinimas apibrėžiamas kaip „nuolatinis informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas. Vertinimo tikslas – „padėti mokiniui mokyti ir bręsti kaip asmenybei, pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą; nustatyti mokytojo, mokyklos darbo sėkmę; priimti pagrįstus sprendimus“ (Valstybės žinios. 2004, Nr. 35 – 1150).

⁴ Mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymas. Prieiga per internetą
<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/failai/fizika/Mokejimo_mokyti_kompetencijos_ugdymas.pdf> žiūrėta [2014 10 19]

G. Žibėnienė (2010) išskiria kompetencijų vertinimo tikslą – įvertinti asmens pasirengimą profesinei veiklai, kuris mokosi pagal formaliojo mokymo programą ar/ ir kompetencijas įgijusio neformaliojo ar savaiminio būdu. Kompetencijų vertinimas padeda nustatyti ar asmuo turi tam tikrų kompetencijų, kurios gali būti įgytos per formalųjį mokymą, neformalųjį ar savaiminį mokymąsi bei praktinę veiklą. Kompetencijų vertinimo procese mokinys, konsultuojamas vertintojo, gali nustatyti, kokių įgūdžių, gebėjimų jis turi bei kokių dar reikia įgyti, taip pat gali tuos gebėjimus, įgūdžius pabandyti pritaikyti įvairiose situacijose bei įsivertinti save. Tokiu būdu yra lengviau nuspręsti, ar reikia patobulinti savo žinias ir gebėjimus.

Bendrosios kompetencijos vertinamos ir įsivertinamos mokytojui ir mokiniui sąveikaujant, diskutuojant tarpusavyje, taip pat dialogo metu bei renkant ir kaupiant kokybinius kompetencijų įrodymus (mokinių darbai, į (si) vertinimai, komentarai, refleksijos) neformalizuotam vertinimui naudojamuose vertinimo aplankuose (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 2014).

Išskiriami kompetencijų vertinimo principai:

1. Vertinimas turi būti integruotas į besimokančiųjų veiklą.
2. Vertinant turi būti atsižvelgiama į situaciją ir jos sudėtingumą.
3. Vertinimas turi stiprinti savivertę ir skatinti augimą.
4. Vertinimas turi būti svarbus mokiniams, jiems turėtų būti sudarytos galimybės patiems nusistatyti mokymosi tikslus.
5. Vertinimas turi suteikti galimybę atlikti kelis palyginimus
6. Vertinimas turi pripažinti bendradarbiavimą.

Išskiriama mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimo instrumento struktūra ir paskirtis: diagnostinis įrankis, mokymosi stiliaus nustatymo įrankis, planavimo įrankis, pažangos stebėjimo įrankis, refleksijos įrankis (Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) esminių kompetencijų ugdymas“. Mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimas, 2012). Projekto medžiagoje pristatytas ir apžvelgiamas kiekvienas įsivertinimo įrankis (<http://mokomes5-8.ugdome.lt/index.php/klausimynai>).

Dianostinis įsivertinimo įrankis padeda mokiniams įsivertinti mokėjimo mokyti kompetencijos lygį; išsiaiškinti, kurios savybės padeda ir kurios trukdo mokytis; nusistatyti optimalaus mokymosi sąlygas ir būdus, mokymosi įpročius, kuriuos turėtų išsiugdyti; suprasti, kaip save motyvuoti ir įgyti pasitikėjimo (1 priedas).

Mokymosi stiliaus nustatymo įrankis padeda mokiniams išsiaiškinti savo mokymosi stilių, suprasti, kokiais būdais jie mokosi ir kaip pasiekti geresnių mokymosi rezultatų.

Planavimo įrankis padeda mokiniams suvokti, kodėl svarbu turėti mokymosi tikslus, išsikelti realius mokymosi tikslus ir suplanuoti, kaip jų bus siekiama.

Pažangos stebėjimo įrankis padeda mokiniams stebėti savo pažangą, siekiant išsikelto mokymosi tikslo. Pažangos stebėjimo įrankio paskirtis – padėti mokiniams stebėti, apmąstyti ir valdyti savo mokymąsi priimant sprendimus dėl tolimesnių veiksmų.

Refleksijos įrankis – pagelbsti mokiniams apmąstant, kaip jiems sekėsi siekti mokymosi tikslų, ko ir kaip išmoko, bei ką ir kodėl reikėtų keisti. Taip pat šis įrankis padeda įvertinti padarytą pažangą, pasiektus rezultatus, asmenines savybes⁵.

Taigi, šie mokėjimo mokytis kompetencijos įsivertinimo įrankiai padeda mokiniams pažinti save kaip besimokančiuosius, stebėti savo pažangą; įsivertinti pasiektą kompetencijos lygį; išsiaiškinti, kurios savybės padeda mokytis, o kurios trukdo; išsikelti mokymosi tikslus ir juos įgyvendinti bei apmąstyti, kaip jiems sekasi siekti mokymosi tikslų, ko ir kaip išmoko bei ką reikėtų koreguoti ar tobulinti.

⁵ Projektas “Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5 – 8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymas“. Prieiga per internetą < <http://mokomes5-8.ugdome.lt/> > žiūrėta [2014 – 10 - 27].

3. PEDAGOGŲ/MOKINIŲ POŽIŪRIO Į MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS UGDYMĄ IR VERTINIMĄ REZULTATAI

3.1. Tyrimo metodika ir metodologija

Tyrimo metodas. Tyrime naudota kokybinio tyrimo strategija, siekiant išsamiau, giliau atskleisti mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą mokinių ir pedagogų požiūriu. Taikytas pusiau struktūruotas metodas. Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su informantu. Pokalbio kryptį ir turinį sąlygoja tyrimo problema. Interviu - individualus pokalbis, garantuojantis didesnę patikimumą negu anketinis metodas ar kiti apklausos būdai (pvz.: apklausa paštu, laikraštiniai klausimynai ir kt.) (Tidikis, 2003). Interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti asmenį, tiriamąjį objektą, tuo tarpu anketinėje apklausoje tokios galimybės yra ribotos (Kardelis, 2005).

Tyrimo instrumentas (klausimynas)

Mokytojams ir mokiniams klausimai suskirstyti į atskirus keturis blokus. Mokytojoms klausimai suskirstyti į šiuos blokus:

1. Ugdymo samprata
2. Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata ir vertinimas
3. Mokėjimo mokytis kompetencijos įvertinimas
4. Pagalba mokytojui ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją.

Mokiniams klausimai suskirstyti į tokius blokus:

1. Mokymosi tikslai ir uždaviniai
2. Mokymosi proceso organizavimas
3. Pagalba moksluose
4. Refleksija ir įsivertinimas

Siekta išsiaiškinti mokytojų ir mokinių požiūrį į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą.

Tyrimo atlikimo laikas – 2014 m. spalio 8 – 24 d.

Tyrimo vieta – Vilniaus X gimnazija. Kadangi ši gimnazija – tai viena iš mokyklų, kuri dalyvavo „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 klasių) mokinių esminių kompetencijų ugdymo“ projekte, todėl nuspręsta tyrimą atlikti šioje mokykloje.

Imties sudarymo būdas. Taikyta netikimybinė imtis, patogioji atranka, kadangi buvo pasirinkta Vilniuje viena iš mokyklų, kuri dalyvavo projekte ir kuri lengvai prieinama. Keturios mokytojos atrinktos pagal dalyvavimą projekte, kiti informantai atrinkti jų sutikimu.

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 4 mokytojos (dvi lietuvių, chemijos ir fizikos, kuri taip pat dėsto ir integruotą dalyką (fizika, chemija biologija), kurios dalyvavo „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5 – 8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymo“ projekte bei kitos 3 skirtingų dalykų mokytojos (matematikos, istorijos, biologijos), kurios esminių kompetencijų ugdymo projekte nedalyvavo. Taip pat apklausta 5 – 6 ir 9 – 12 klasių 12 mokiniai, tai yra po du mokinius iš skirtingų klasių.

2 lentelė. Tiriamųjų charakteristika

Mokiniai	Metai	Klasė
M5	11	5
M5a	11	5
M6	12	6
M6a	12	6
M9	15	9
M9a	15	9
M10	16	10
M10a	16	10
M11	17	11
M11a	17	11
M12	18	12
M12a	18	12
Mokytojai	Dalykas	Darbo stažas
LM1	Lietuvių k.	26 m.
LM2	Lietuvių k.	25,9 m.
BM	Biologija	23,7 m.
IM	Istorija	25 m.
MM	Matematika	13,6 m.
CM	Chemija	12,9 m.
FM	Fizika	15 m.

Tyrimo etapai

Pasiruošimas tyrimui ir tyrimo organizavimas. Studijuota mokslinė literatūra apie ugdymo paradigmu kaitą (V.Targamadžė (2008, 2010); R. Bruzgelevičienė, L. Žadeikaitė (2008)), kompetencijomis grįstą mokymąsi (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos (2008, 2011; E. Motiejūnienė, L. Žadeikaitė (2009)), mokėjimo mokytis kompetenciją

(V. J. Pukevičiūtė (2007, 2011); Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija „Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančių mokymosi gebėjimų. 2006). Iškelti tyrimo probleminiai klausimai, apibrėžtas tyrimo objektas, išsikeltas tyrimo tikslas. Siekiant, ištirti mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą pedagogų/ mokinių požiūriu, dėl tyrimo atlikimo buvo kreiptasi į Vilniaus X gimnaziją, kuri dalyvavo „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5 – 8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymo“ projekte.

Tyrimo vykdymas. Tyrimas truko 13 dienų. Interviu data iš anksto buvo suderinta su informantais. Tyrimo trukmė 25 - 40 minučių su kiekvienu informantu. Prieš pradėdant interviu buvo prisistatyta, susipažinta su informantais tam, kad lengviau užsimegztų kontaktas. Su informantais buvo užmegztas kontaktas, tačiau iš kai kurių informantų mokinių verbalinės ir neverbalinės kalbos buvo matyti, kad jie jaučiasi truputį nejaukiai. Interviu vyko mokyklos skaitykloje – tylioje patalpoje. Po interviu mokiniai buvo pavaišinti šokoladukais ir tokiu būdu buvo padėkojama už dalyvavimą tyrime.

Tyrimo proceso organizavimas. Tyrimo procesą sudaro: duomenų surinkimas, duomenų apdorojimas ir interpretacija. Duomenų rinkimo proceso etape yra renkami duomenys, kurie ir turi patvirtinti daromas prielaidas, tačiau duomenys pramingi tik tada, kai mes juos gretiname arba lyginame su kitais duomenimis (Kardelis, 2005). Bet kokį tyrimą atliekantis tyrėjas visada remiasi jau atrastomis mokslinėmis žiniomis (moksliniai žurnalai, knygos). Mokslinės žinios padeda tyrėjui suvokti tyrimo kontekstą, susikurti savo tyrimo struktūrą, kad gebėtų palyginti savo atradimus su jau paskelbtomis mokslinėmis žiniomis (Bitinas ir kt; 2008). Duomenų apdorojimas ir interpretacija: kokybiniai duomenys gaunami, pvz., transkribavus interviu tekstą (įrašius į kompiuterio bylą, daugkartinis interviu skaitymas ir analizavimas, nustatant esminius elementus ir juos išgryninant. Po elementų suformulavimo ir išgryninimo nustatomos subkategorijos bei iš subkategorijų konstruojamos kategorijos – kelių subkategorijų apibendrinimas. Kokybinis tyrimas remiasi nuostata, kad supratimo interpretavimas yra vienintelis galimas būdas atskleisti ar skaidyti žodiniame tekste išsakytas tiriamo reiškinio prasmes. Analizuodamas kokybinius duomenis tyrėjas siekia atsakyti, kaip veikia (aiškinimas) ir kodėl veikia (interpretacija) tiriamas reiškinys. Taikytas kokybinių duomenų tvarkymo ir analizės procesas: transkripcija, kodavimas, kategorizavimas (Bitinas ir kt; 2008). Duomenys apdorojami „Kokybis“ programa.

Duomenų rinkimo ir fiksavimo būdai. Tyrimo duomenims fiksuoti buvo naudojamas diktofonas. Taip pat vienam interviu fiksuoti buvo naudojami užrašai, kadangi viena mokytoja nesutiko, jog pokalbis būtų įrašomas.

Tyrimo apribojimai. Tyrime galima išvelgti tam tikrus apribojimus, neleidžiančius daryti griežtų apibendrinimų. Apklausą vyko nuo 25 iki 45 minučių, nors buvo numatyta, kad pokalbis vyks 45 minutes. Interviu keletą kartų vyko keliose aplinkose, kuriose vaikščiojo pašaliniai žmonės ir tai blaškė informantus. Kitas apribojimas tas, kad kai kurie klausimai buvo pateikti netiksliai, neišvengta dvigubų klausimų. Taip pat viena informantė mokytoja nesutiko, kad interviu būtų įrašomas ir teko duomenis fiksuoti užrašant atsakymus ranka. Dėl to nukentėjo duomenų patikimumas, nes ne viską spėta užrašyti, ką informantė pateikė.

Tyrimo etika. Buvo gautas pedagogų sutikimas dalyvauti tyrime, taip pat iš mokinių, mokinių tėvų ir mokyklos direktorės bei pavaduotojos ugdymui buvo gautas sutikimas, jog mokiniai gali dalyvauti apklausoje. Prieš imant interviu su kiekvienu informantu sutarta interviu trukmė pasakytas tyrimo tikslas, pabrėžta, jog interviu garantuoja konfidencialumą ir anonimiškumą, nes duomenys bus panaudoti tik mokslo tikslams ir rezultatams apibendrinti. Pasakyta, kad informantų vardai nebus skelbiami, informantams bus suteikiamas kodas su kuriuo nebus identifikuotas konkretus asmuo.

Tyrimo metodologija. Tyrimas grindžiamas konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi, kuris traktuojamas kaip aktyvus, savireguliuojantis, konstruktyvus, socialinis, nuo situacijos priklausantis bei patirtimi paremtas procesas. Konstruktyvizmo krypties mokymo teorijos mokymosi samprata, mokymo tikslai bei naujo vaidmens mokytojui suteikimas geriausiai atliepia visuomenės reikalavimus – mokiniams suteikti ne tik žinių, bet ir ugdyti įgūdžius ir gebėjimus, kuriuos būtų galima pritaikyti gyvenime (Pukevičiūtė, 2007).

3.2. Mokytojų požiūris į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą Ugdymo procesas.

Siekta išsiaiškinti, kokia ugdymo paradigma remiasi mokytojai bei jų požiūrį į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymą ir vertinimą.

Interviu duomenys parodė, kad ugdymo tikslas yra orientuotas į asmenybės ugdymą ir išmokimą. (1 lentelė)

Mokytojų nuomone svarbiausias ugdymo tikslas – asmenybės ir jo gebėjimų ugdymas:

„ugdymo tikslas yra jeigu taip kalbėtume plačiau prasme tai yra visavertės asmenybės ugdymas ir jauno žmogaus, kuris turėtų įvairių gebėjimų ugdymas“ (LK2).

Taip pat informantų teigimu ugdymo tikslas orientuotas į tam tikro dalyko išmokimą:

„bendrąją pramę tikslas – išmokyti. Tikslas bent jau mano dalyko tai yra – padėti mokiniams įsisavinti istorijos bendros programos reikalavimus“ (IM).

Šie mokytojų išskirti ugdymo tikslai siejami su tradicine ir šiuolaikine ugdymo paradigma. Tradicinę ugdymo paradigmą atspindi orientuotas į išmokimą ugdymo tikslas, o šiuolaikinė paradigma siejama su visavertės asmenybės ugdymu, bei mokinio gebėjimų ugdymu, indėlio į jį.

Kad pasiektų ugdymo tikslus, mokytojos stengiasi galvoti apie kiekvieną mokinį bei rasti priėjimą prie jo:

„stengiuosi pirmiausia nusileisti nuo mokslo, priėti kaip ir sakau va mokiniams savo, aiškinu lietuviškai nors va dėstau matematiką ypač vyresnėm klasėm vat būtent aiškinti savais žodžiais, kad priėti prie kiekvieno“ (MM). „Pirmiausia galvoju apie kiekvieną mokinį, galvoju, koku būdu jam suteikti žinių, praktinių įgūdžių“ (LM1).

Galima teigti, kad informantai pasidalinę į dvi grupes: vieni labiau remiasi tradicine ugdymo paradigma, kiti – šiuolaikine, tačiau organizuodami ugdymo procesą mokytojai stengiasi priėti prie kiekvieno vaiko ir galvoti apie jį.

3 lentelė. Ugdymo tikslas ir ugdymo proceso organizavimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Ugdymo tikslas	Orientuotas į asmenybės ugdymą	„Tikslas – ugdyti asmenybę (pauzė). Reikia pirmiausia galvoti apie žmogų, apie tą mokinį ir suteikti jam tai, kas jam gyvenime būtų svarbiausia“ (LK1); „ugdymo tikslas yra jeigu taip kalbėtume plačiaja prasme tai yra visavertės asmenybės ugdymas ir jauno žmogaus, kuris turėtų įvairių gebėjimų ugdymas“ (LK2); „tai priet prie kiekvieno ar vaiko, ar suaugusio, ar ar bet kokio besimokančio ir jam įdėt kažką, ko jis neturėjo“ (MM).
	Orientuotas į išmokimą	„Bendrają prame tikslas – išmokyti. Tikslas bent jau mano dalyko tai yra – padėti mokiniams įsisavinti istorijos bendros programos reikalavimus“ (IM); „nu man atrodo, kad svarbiausia tai yra, kad mokiniai mokėtų atsirinkti informaciją ir ją panaudot taip, ir iš tikrųjų, kad mokėtų mokytis“ (FM).
Ugdymo proceso organizavimas	Priėjimas prie kiekvieno vaiko	„Stengiuosi pirmiausia nusileisti nuo mokslo, prieti kaip ir sakau va mokiniams savo, aiškinu lietuviškai nors va dėstau matematiką ypač vyresnėm klasėm vat būtent aiškinti savais žodžiais, kad prieti prie kiekvieno“ (MM); „pirmiausia galvoju apie kiekvieną mokinį, galvoju, koku būdu jam suteikti žinių, praktinių įgūdžių“ (LM1).
	Metodų įvairovė	„Tai organizuojame įvairiais būdais ir metodais (LM2); na įvairiai, nes čia darom ir praktinius darbus, ir laboratorinius darbus, ir dirba grupėmis“ (FM); „kartais skirtingais būdais, metodais aš tų tikslų siekiu, galvoju, kaip išaiškinti svarbiausius dalykus mokiniui, kad jis suprastų“ (LM1).

Kompetencijų ugdymas.

Atsakydamos į klausimą, kaip apibrėžtų kompetencijas, mokytojos kompetencijas įvardino kaip gebėjimus, žinias ir įgūdžius:

„*Tai yra (galvoja) tam tikro dalyko mokinių gebėjimas, gebėjimai*“ (IM); „*tai įgūdžiai, gebėjimai ir visa sistema, ir žinio tuo pačiu*“ (FM);

Apklaustųjų teigimu svarbiausios išskirtos šios kompetencijos: mokėjimo mokytis, komunikavimo, socialinė kompetencija:

„*svarbiausia kompetencija mokėjimosi mokytis, mokėjimo mokytis yra labai svarbi*“ (LM1). „*Oi pirmiausia komunikacinė, pirmiausia, vat bendravimas, jeigu tu moki bendrauti, tu gali bendrauti, tai tada iš karto gali eiti ir prie pažinimo, ir prie visų kitų kompetencijų*“ (MM); „*socialinė, komunikavimo, išmokti bendrauti, pakantumo*“ (CM).

Kitos informantės teigimu, yra svarbios visos penkios kompetencijos, kurios aprašytos bendrojo ugdymo programose:

„na tai aišku yra tos svarbiausios penkios esminės kompetencijos tai yra mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo kompetencija, taip pat socialinė, kultūrinė“ (LM2).

Matyti, kad daugiausiai akcentuojama mokėjimo mokytis, komunikavimo ir socialinė kompetencija.

Informantai kompetencijas ugdo dviem pagrindiniais būdais: praktiniais, taikant įvairius metodus:

„mokomės ugdyti kompetencijas na tiesiog bendradarbiaujant grupėmis, taikant aktyvius metodus, išvykas organizuojame“ (LM2).

bei vadovaudamiesi privalomomis ugdymo programomis:

„vadovaudamasi privalomomis ugdymo programomis“ (CM).

Dvi informantės pažymėjo, kad mokiniams labiau priimta, kai mokytojos aiškina ir dominuoja ir, kad fizikai kritiškai žiūri į kompetencinį ugdymą, nes nukenčia dalykas:

„pastebėjau, kad mokiniai geriau įsimena, kai jiems aiškina“ (IM); „patys fizikai tai jie labai kritiškai žiūri į ta kompetencinį ugdymą, nes iš tikrųjų iš dalies kažkaip tai pats tas dalykas šiek tiek nukenčia vis tiek“ (FM).

Pažymima, kad istorijos ir fizikos mokytojos labiau vertina tradicinę pamoką, o ne kompetencijų ugdymą.

Galima teigti, kad nors ir akcentuojamas kompetencijų ugdymas per įvairius metodus, tačiau dar neįsitvirtina paradigma orientuota į mokinį.

Atliekant išorinį vertinimą mokykloms yra akcentuojama bendrųjų kompetencijų ugdymo svarba. Aprašytoje mokyklos veikloje ir teikiamose veiklos tobulinimo rekomendacijose pateikiama pavyzdžių, kaip būtų galima pagerinti bendrųjų kompetencijų ugdymą: mokymąsi aktyvinantys bei informacijos paieškos įvairiuose šaltiniuose metodų taikymas pamokose, netradicinės mokymosi aplinkos kūrimas, edukacinių erdvių panaudojimas padėtų tobulinti mokinių mokėjimo mokytis kompetenciją (2012 m. atlikto bendrojo lavinimo mokyklų išorinio vertinimo rezultatai). Galima teigti, kad apklaustieji stengiasi taikyti aktyvaus ugdymo metodus ir galima daryti prielaidą, kad šiais metodais tyrimo dalyvės padeda ugdyti ir tobulinti mokėjimo mokytis kompetenciją.

4 lentelė. Kompetencijų ugdymas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kompetencijų samprata	Gebėjimai	„Tai gebėjimai, gebėjimai kompetencijos“ (LM1); „tai yra (galvoja) tam tikro dalyko mokinių gebėjimas, gebėjimai“ (IM).
	Žinios ir įgūdžiai	„Tai įgūdžiai, gebėjimai ir visa sistema, ir žinio tuo pačiu“ (FM); „tai gebėjimai, įgūdžiai, sugebėjimas atlikti kažkokį darbą“ (CM).
Svarbiausios kompetencijos	Mokėjimo mokytis	„Svarbiausia kompetencija mokėjimosi mokytis, mokėjimo mokytis yra labai svarbi“ (LM1); „mokėjimą mokytis savarankiškai, mokėjimą iškelti klausimus pačiam aktualius“ (BM)
	Komunikacinė	„Oi pirmiausia komunikacinė, pirmiausia, vat bendravimas, jeigu tu moki bendrauti, tu gali bendrauti, tai tada iš karto gali eiti ir prie pažinimo, ir prie visų kitų kompetencijų“ (MM); „bendravimo kompetencija labai svarbu“ (IM).
	Visos svarbios	„Nu tai gamtamokslinė kompetencija, mokėjimo mokytis, socialinė, aišku be asmeninės kompetencijos irgi ten nieko nepadarysi, svarbu labai“ (FM); „na tai aišku yra tos svarbiausios penkios esminės kompetencijos tai yra mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo kompetencija, taip pat socialinė, kultūrinė“ (LM2); „socialinė, komunikavimo, išmokti bendrauti, pakantumo“ (CM).
Kompetencijų ugdymas	Praktiniais būdais	„Pirmiausia ne teoriniais tokiais bet praktiniais dalykais“ (LM1); „tiek pamokos metu, tiek, reiškia, mokiniai dirba namuose, taiko įvairius būdus, siekdami atsiskleisti, išmokti“ (IM); „Mokomės ugdyti kompetencijas na tiesiog bendradarbiaujant grupėmis, taikant aktyviusius metodus, išvykas organizuojame“ (LM2).
	Pagal ugdymo programas	„Vadovaudamasi privalomomis ugdymo programomis“ (CM); „siekiu tai pagal ugdymo programas“ (MM).
	Mokytojos dominavimas	„Pastebėjau, kad mokiniai geriau įsimena, kai jiems aiškina“ (IM); „patys fizikai tai jie labai kritiškai žiūri į ta kompetencinį ugdymą, nes iš tikrųjų iš dalies kažkaip tai pats tas dalykas šiek tiek nukenčia vis tiek“ (FM).

Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata ir ugdymas.

Paklaustos, kaip apibrėžtų mokėjimo mokytis kompetenciją mokytojos atsakė, kad mokėjimo mokytis kompetencija tai – gebėjimas rasti informaciją ir ja pasinaudoti bei atlikti tam tikras užduotis:

„nu tai gebėjimas rasti informaciją, gebėjimas pasinaudoti ta informacija, gebėjimas savo kažką sukurti“ (LM2); „mokėtų atrinkt, pasirinkt informacijos šaltinius tinkamus, gebėtų atlikt tam tikras užduotis“ (FM).

Taip pat mokytojos mokėjimo mokyti kompetenciją įvardino kaip:

„tai, pirmiausia, sugebėjimas skaityti savarankiškai“ (MM).

Pažymima, kad mokėjimo mokyti ugdymo prasmė siejama su nauda ateityje, jog jeigu mokinys išmoks mokyti tai jam ateityje bus lengviau ir jis žinos, kaip reikia mokyti bei galės įsitvirtinti gyvenime:

„prasmė tai visą gyvenimą jam reikės kažką tai mokyti, mokyti, tai, jeigu va dabar išmoks tai jam iš karto lengviau bus ateityje“ (MM); „nu kokia prasmė iš viso kodėl mes mokomės, kad vėlgi įsitvirtintumėm gyvenime, kad kad galėtumėm pasinaudoti žiniomis“ (LM1).

Taip pat informantų teigimu mokėjimo mokyti kompetencijos prasmė atsispindi tame, kad svarbiausia mokėti atrinti informaciją ir išskirti svarbiausius dalykus iš informacijos gausos:

„atrinktu, kas svarbiausia, mokėtų išskirti svarbiausius dalykus, sistemintu, rūšiuotu informaciją“ (CM).

Asmenybės ugdymas, anot kitų mokytojų - mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymo prasmė:

„prasmė, ką tu įdedi į tą vaiką ir jis kada kyla, jis auga savo mąstymu, savo žiniomis, bręsta, vis daugėja pas jį žinių, daugėja, jo gebėjimai gerėja, noras mokyti, o ne tik mokyti aš kalbu kaip apie dalyką, bet apskritai kaip apie asmenybę (pabrėžia), jo brandą, tobulėjimą“ (BM).

Taigi, mokėjimo mokyti kompetenciją mokytojai apibrėžia kaip gebėjimą rasti informaciją, ja pasinaudoti, atsirinkti tinkamus informacijos šaltinius bei savarankiškai skaityti, nors Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje (2006) mokėjimo mokyti kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas atkakliai ir sistemingai mokyti, planuoti, organizuoti ir reguliuoti savo mokymąsi, dalyvauti ir išsilaikyti mokymosi procese įveikiant kliūtis, efektyviai valdyti savo laiką, spręsti problemas.

Palyginus informantų atsakymus su dokumentuose pateikiama samprata, galima daryti išvadą, kad mokytojų nuomonė tik iš dalies sutampa su tuo, kas parašyta rekomendacijoje. Mokytojos mokėjimo mokyti kompetenciją sieja tik su informacijos paieška, atranka bei pasinaudojimu ja, tačiau mokėjimo mokyti kompetencija apima ir sistemingą mokymąsi, jo planavimą, organizavimą, kliūčių įveikimą, laiko planavimą ir panašiai. Tyrimo rezultatai parodė,

kad informantės suvokia mokėjimo mokytis kompetencijos naudą ir prasmę ir pritaria mokymosi visą gyvenimą koncepcijai.

5 lentelė. Mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata	Gebėjimas rasti informaciją, ja pasinaudoti ir pritaikyti	„Mokėjimas mokytis pati kompetencija tai, pirmiausia, mokėjimas susirasti atsakymą į rūpimą klausimą, mokėjimas naudotis tam tikra literatūra“ (BM); „nu tai gebėjimas rasti informaciją, gebėjimas pasinaudoti ta informacija, gebėjimas savo kažką sukurti“ (LM2); „tai jeigu jisai tas aukščiausias lygmuo būtų, jeigu jisai pats geba susirasti informaciją, ją pritaikyti ir ir žodžiu dar ir papasakoti“ (LM2); „mokėtų atrinkt, pasirinkt informacijos šaltinius tinkamus, gebėtų atlikt tam tikras užduotis“ (FM).
	Gebėjimas skaityti	„Tai, pirmiausia, sugebėjimas skaityti savarankiškai“ (MM); „kad vaikas atėjęs į mokyklą žinotų, ko jis atėjo, išmokti skaityti, nes dažnai nesuriša į vieną. Išskirti, kas yra svarbiausia, o tam reikia daug skaityti“ (CM).
Mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo prasmė	Nauda ateityje	„Nu kokia prasmė iš viso kodėl mes mokomės, kad vėlgi įsitvirtintumėm gyvenime, kad kad galėtumėm pasinaudoti žiniomis“ (LM1); „prasmė tai visą gyvenimą jam reikės kažką tai mokytis, mokytis, tai, jeigu va dabar išmoks tai jam iš karto lengviau bus ateityje“ (MM).
	Atrinkti svarbiausią informaciją	„Na prasmė yra labai tokia didžiulė, todėl, kad šiais laikais, kada yra informacijos gausa tokia didžiulė, srantai, atsirinkti iš tos informacijos ir susirasti, kas yra svarbiausia yra labai svarbu“ (LM2); „atrinktų, kas svarbiausia, mokėtų išskirti svarbiausius dalykus, sistemintų, rūšiuotų informaciją“ (CM).
	Asmenybės ugdymas	„Prasmė jau sakiau, kad vaikai išmoktų padorumo, žmogiškumo“ (CM); „prasmė, ką tu įdedi į tą vaiką ir jis kada kyla, jis auga savo mąstymu, savo žiniomis, bręsta, vis daugėja pas jį žinių, daugėja, jo gebėjimai gerėja, noras mokytis, o ne tik mokytis aš kalbu kaip apie dalyką, bet apskritai kaip apie asmenybę (pabrėžia), jo brandą, tobulėjimą“ (BM).

Skatindamos mokinių savarankiškumą:

„būtent per vaiko savarankišką darbą, ar darbą grupelėse, ne vadovaujant mokytojui prie lentos“ (MM);

skirdamos užduotis ir taikydamos įvairius mokymo(si) metodus mokytojos įgyvendina mokėjimo mokytis kompetenciją:

„taikydama įvairius mokymo metodus, individualizuojant, diferencijuojant užduotis, įtraukiant mokinius į aktyvią veiklą“ (IM).

Tai rodo, kad mokytojai stengiasi įtraukti mokinius į veiklą per įvairius metodus, pavyzdžiui, darbą grupėse, skatinant jų savarankiškumą, mąstymą.

Tuo tarpu informantės taiko šiuos metodus mokėjimo mokytis kompetencijai įvertinti: aktyvaus ugdymo metodai:

„čia gali būti aktyvieji metodai, aktyvinantys, na vėlgi tie pamastykit, prisiminkit“ (LM1); „gali būti na yra tikrai labai daugybę tų metodų ir voratinklis, ir rankytę ten jie spalvina, mezga pirštinę“ (LM2); „jeigu tai yra aukštesnių klasių mokiniai jie rašo, ką supratau, ką sužinojau, ką dar noriu, turiu išmokti“ (LM2);

praktinės užduotys ir grupinis darbas:

„užduotis duodu, savarankiškai susirasti informaciją, pateikti, kas svarbiausia. Gal dar grupinis darbas kartais“ (CM).

Matyti, kad mokytojos, kurios dalyvavo esminių kompetencijų ugdymo projekte labiau akcentuoja aktyvaus ugdymo metodus bei labiau linkusios taikyti vertinimo ir įsivertinimo metodus nei tos mokytojos, kurios nedalyvavo projekte.

Galima teigti, kad mokėjimo mokytis kompetenciją mokytojai įgyvendina skatindami mokinių savarankiškumą ir mąstymą bei įvairių užduočių, metodų pagalba. Šią kompetenciją mokytojos įvertina per aktyvius mokymo, vertinimo ir įsivertinimo metodus bei taip pat kaip ir įgyvendina taip ir įvertina per praktines užduotis dirbant individualiai ir grupėse.

6 lentelė. Mokėjimo mokyti kompetencijos įgyvendinimas ir įvertinimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokėjimo mokyti kompetencijos įgyvendinimas	Per savarankiškumo skatinimą	„Daugiau duodu, kad patys mąstyti, galvoti, savarankiškai dirbtų“ (CM); „na tai įgyvendinimas tai yra skatinamas vaiko savarankiškumas, nereikia visko jam parodyti, pasakyti, papasakoti, jisai informaciją turi rasti pats“ (LM2); „būtent per vaiko savarankišką darbą, ar darbą grupelėse, ne vadovaujant mokytojui prie lentos“ (MM).
	Per įvairius metodus ir užduotis	„Taikydama įvairius mokymo metodus, individualizuojant, diferencijuojant užduotis, įtraukiant mokinius į aktyvią veiklą“ (IM); „praktiniai darbai, diskusijos labai žodžiu jiems ten gerai, darbas grupėse“ (FM); „duodu skaityti, paruošti temą“ (CM).
Metodai mokėjimo mokyti kompetencijai įvertinti	Aktyvaus ugdymo metodai	„Čia gali būti aktyvieji metodai, aktyvinantys, na vėlgi tie pamastykit, prisiminkit“ (LM1); „gali būti na yra tikrai labai daugybę tų metodų ir voratinklis, ir rankytę ten jie spalvina, mezga pirštine“ (LM2); „jeigu tai yra aukštesnių klasių mokiniai jie rašo, ką supratau, ką sužinojau, ką dar noriu, turiu išmokti“ (LM2); „tai jie patys vertinasi, savęs įsivertinimą labai kažkaip tai svarbu jiems duot (konkretus įvardinimas aš pamokoje šiandien sužinojau tą ir tą, išmokau tą ir tą“ (FM).
	Praktinės užduotys ir grupinis darbas	„Tai vėlgi įvairių praktinių užduočių atlikimas, individualizuotas darbas, po to grupinis darbas“ (IM); „užduotis duodu, savarankiškai susirasti informaciją, pateikti, kas svarbiausia. Gal dar grupinis darbas kartais“ (CM).

Apibūdindamos mokinį, kuris moka mokyti, informantės įvardino šias savybes: turintis supratimą, kaip įgytas žinias pritaikyti, kaip atlikti užduotis:

„jis turi supratimą, kaip tas žinias pritaikyti“ (LM2); „na jie neklausia, pavyzdžiui, kaip tą padaryt, nuo ko pradėt, jie nebeklaus šito“ (LM1).

Taip pat pažymima, kad mokinys, kuris moka mokyti turi žinių:

„tai ir parodo, pirmiausia, jo žinios“ (BM).

Informantės pažymėjo, kad mokinys turintis mokėjimo mokyti kompetenciją moka savarankiškai mokyti:

„jeigu yra mokėjimo mokyti kompetencija tai, vadinasi, žmogus turi mokėti pats savarankiškai be kitų pagalbos mokyti, jeigu jisai tai geba tai jisai turi tą kompetenciją“ (LM2).

Išskirtos ir asmeninės savybės, kurios būdingos mokiniui, kuris moka mokyti: žingeidumas: „nu tai jis yra žingeidus, smalsus, norintis dirbti“ (FM); stropus: „tai stropūs moksleiviai, kurie

tikrai atlieka jau visas pavestas praktiškai užduotis“ (BM), viskuo besidomintys: „*viskuo besidomintys plačiąja prasme*“ (BM).

7 lentelė. Mokinio, kuris moka mokytis charakteristika

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokantis mokytis mokinyš	Turintis supratimą	„Kai mokiniai noriai dirba, kai jie supranta“ (IM); „jis turi supratimą, kaip tas žinias pritaikyti“ (LM2); „na jie neklausia, pavyzdžiui, kaip tą padaryt, nuo ko pradėt, jie nebeklaus šito“ (LM1).
	Žinios	„Tai ir parodo, pirmiausia, jo žinios“ (BM); „toliau aišku ir pažymys kitą kart parodo, ar jisai moka mokytis“ (IM); „tas mokinyš turi žinių“ (LM2).
	Savarankiškai besimokantis	„Jeigu yra mokėjimo mokytis kompetencija tai, vadinasi, žmogus turi mokėti pats savarankiškai be kitų pagalbos mokytis, jeigu jisai tai geba tai jisai turi tą kompetenciją“ (LM2); „jeigu vaikas savarankiškai dirba tai jis ir mokosi mokytis“ (MM).
Asmeninės savybės	Žingeidus	„Žingeidus“ (CM); „tokie mokiniai, kurie moka mokytis tai yra žingeidūs“ (BM); „nu tai jis yra žingeidus, smalsus, norintis dirbti“ (FM).
	Stropus	„Stropus, kruopštus, pasitikintis savim“ (MM); „tai stropūs moksleiviai, kurie tikrai atlieka jau visas pavestas praktiškai užduotis“ (BM).
	Besidomintis	„Viskuo besidomintys plačiąja prasme“ (BM); „domisi, greitai apdoroja informaciją“ (CM).

Pagalba mokytojui ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją.

Domėtasi, kokią pagalbą mokytojai gauna ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją. Interviu duomenys parodė, kad informantės sužino, kaip ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją ir pagalbą gauna dalyvaudamos seminaruose, mokymuose, projektuose:

„Tai seminarai, mokymai“ (IM); *„šiaip tas projektas mums labai daug davė“* (LM1).

Taip pat tyrimo dalyvės naudojami internetinėmis svetainėmis bei rekomendacijomis, vadovėliais, kompiuterinėmis technologijom, įvairiomis programomis, biblioteka ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją mokiniams: *„internetinės svetainės, metodinės rekomendacijos“* (IM); *„kompiuterinėmis technologijom naudojamės, įvairiom programom naudojamės, vadovėliais naudojamės, žinytais naudojamės, praktine veikla“* (FM).

Pabrėžiama, kad informantės nevengia bendrauti ir dalintis patirtimi su kitais mokytojais: *„nu bendraujam ten su kitais mokytojais, ten, kaip jiems sekasi žodžiu“* (FM); *„pokalbiai“* (BM).

Paklaustos, kokios joms dar pagalbos reikėtų, norint toliau ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją, nuomonės išsiskyrė.

Mokytojoms trūksta gerųjų pamokų pavyzdžių. Jos norėtų ne teorijų žinių, bet praktiškai pamatyti tas gerąsias pamokas, kur sėkmingai ugdoma mokėjimo mokytis kompetencija:

„tai galbūt praktiškai pamatyti tokias pamokas kolegų, sakysim, arba teoretikų, kurie rašo apie tai, kad kaip pasiekti, kad mokiniams būtų ir įdomu, ir jie motyvuoti būtų“ (IM). Taip pat dalis mokytojų įvardino, kad jiems trūksta gerosios patirties pasidalijimo, norint toliau ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją bei praktinės veiklos ir darbo priemonių: *„gal tos patirties pasidalijimo vėlgi kitų kolegų, na, kas, dažniausiai, ir vyksta, sakykim, per seminarus, bet tas vat gerosios sklaidos dalijimasis“* (BM); *„tos praktinės veiklos, tų trūksta priemonių, trūksta laboratorinių“* (FM).

Mokytojos, kurios dalyvavo projekte teigia kad pagalbos joms nereikia, o jeigu prireikia tai pačios mokytojos žino, kur tos pagalbos ieškoti:

„šiaip man nereikia jokios pagalbos, jeigu aš jaučiu, kad man reikia pagalbos aš pati susieškau“ (LM1).

Taigi informantės pažymėjo pagalbą ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją gauna iš seminarų, mokymų, projektų, internetinių svetainių, vadovėlių, rekomendacijų, bendraudamos su kolegėmis. Gerųjų pamokų pavyzdžių, gerosios patirties pasidalijimo, praktinės veiklos ir daugiau priemonių – tokios pagalbos norėtų mokytojos ugdant šią kompetenciją.

Mokytojos, kurios dalyvavo projekte pažymėjo, kad jeigu joms prireikia pagalbos jos susiranda ją pačios. Mokytojos pripažino, kad projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas suteikė joms daug žinių ir labai padėjo, todėl šioms mokytojoms pagalbos nebereikia, nes pagrindinę pagalbą, praktines užduotis jos gavo iš šio projekto.

8 lentelė. Pagalba mokytojui ugdat mokėjimo mokytis kompetenciją

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagalbos šaltiniai	Seminarai mokymai	„Tai seminarai, mokymai“ (IM); „tai seminarai“ (MM).
	Projektai	„Šiaip tas projektas mums labai daug davė“ (LM1); „tas projektas“ (CM).
	Internetas	„Tada yra aišku įvairios internetinės saugyklos“ (LM2); „internetinės svetainės, metodinės rekomendacijos“ (IM).
	Bendravimas su kolegomis	„Nu bendraujam ten su kitais mokytojais, ten, kaip jiems sekasi žodžiu“ (FM); „pokalbiai“ (BM).
	Kita literatūra	„Dar knygos, vadovėliai, biblioteka“ (LM2); „kompiuterinėm technologijom naudojamės, įvairiom programom naudojamės, vadovėliais naudojamės, žinytais naudojamės, praktine veikla“ (FM).
Reikalinga pagalba	Gerųjų pamokų pavyzdžių	„Tai galbūt praktiškai pamatyti tokias pamokas kolegų, sakysim, arba teoretikų, kurie rašo apie tai, kad kaip pasiekti, kad mokiniams būtų ir įdomu, ir jie motyvuoti būtų“ (IM); „matematika dar toksai sausas dalykas visų turbūt nuomone, kad nėra tokių va itin daug pavyzdžių, va būtent va to ir norėčiau, kad grynai akivaizdaus“ (MM).
	Nereikalinga	„Šiaip man nereikia jokios pagalbos, jeigu aš jaučiu, kad man reikia pagalbos aš pati susieškau“ (LM1); „pagalbos kaip tokios, manau, man nebereikia, juolab didelį darbo stažą turiu“ (CM);
	Kita pagalba	„Gal tos patirties pasidalijimo vėlgi kitų kolegų, na, kas, dažniausiai, ir vyksta, sakykim, per seminarus, bet tas vat gerosios sklaidos dalijimasis“ (BM); „tos praktinės veiklos, tų trūksta priemonių, trūksta laboratorinių“ (FM).

Mokytojos konsultuoja: „*ir konsultacijos, kiekvieną dieną ateina, gali ateiti*“ (MM) ir dirba individualiai: „*dirbam individualiai, individualus aiškinimas tada yra kažkoks*“ (LM2) su tais mokiniais, kurie patiria mokymosi sunkumų. Galima daryti prielaidą, kad konsultuojant, dirbant su mokiniu individualiai ir aiškinant galima padėti jam įveikti konkrečius mokymosi sunkumus, kadangi kiekvienas mokinys gali patirti skirtingus mokymosi sunkumus, todėl tik darbas su konkrečiu mokiniu gali veiksmingai padėti spręsti iškilusias problemas.

Tuo tarpu apklaustųjų teigimu nemotyvuotus mokinius jos bando įtraukti per sudominimą: „*tai stengiuosi sudominti kažkuo*“ (IM), teigiamus paskatinimus: „*pagirdama, kad tau pavyks, tau išeis, tau pasiseks, tu gali, tu sugebi*“ (BM); „*kartais jeigu jiems labai nesiseka ir matau, kad padarė aš jam parašau geresnę pažymį*“ (LM1) bei skirdamos individualias užduotis: „*duodi individualias užduotis, pasodini tą vaiką ir jisai dirba, ir tu jo paprašai gale pamokos ką jis padarė atsiskaityti*“ (LM2).

Taigi, mokytojos stengiasi padėti mokymosi sunkumus patiriantiems mokiniams konsultuojant, dirbant individualiai su mokiniu bei nemotyvuotus mokinius bando įtraukti į

pamokas per sudominimą, teigiamus paskatinimus tokius kaip pagyrimai, pažymio pakėlimas bei taip pat diferencijuojant užduotis.

9 lentelė. Pagalba nemotyvuotiems ir patiriantiems sunkumų mokiniams

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagalba mokymosi sunkumų patiriantiems mokiniams	Konsultacijos	„Aš visą laiką sakau: nesuprantat ateikit vaikai, aš jūm visą laiką padėsiu“ (BM); „ir konsultacijos, kiekvieną dieną ateina, gali ateiti“ (MM); „visada paaiškini, konsultuoji“ (CM).
	Individualus darbas	„Individualizuojant darbą, dažniausiai, aišku su mokiniu individualiai dirbant“ (IM); „dirbam individualiai, individualus aiškinimas tada yra kažkoks“ (LM2).
Nemotyvuotų mokinių įtraukimo būdai	Sudominimas	„Tai stengiuosi sudominti kažkuo“ (IM); „pirmiausia juos reikia motyvuoti, tai yra juos reikia sudominti“ (LM2).
	Teigiami paskatinimai	„Pagirdama, kad tau pavyks, tau išeis, tau pasiseks, tu gali, tu sugebi“ (BM); „kartais jeigu jiems labai nesiseka ir matau, kad padarė aš jam parašau geresnį pažymį“ (LM1); „būna, kad ir pažymį pakeliu“ (BM).
	Individualių užduočių pagalba	„Duodi individualias užduotis, pasodini tą vaiką ir jisai dirba, ir tu jo paprašai gale pamokos ką jis padarė atsiskaityti“ (LM2); „ažiau informacijos pateiki, daugiau kartoji tą patį“ (CM).

Iš tyrimo duomenų matyti, kad vienos mokytojos daug skiria laiko pasiruošimui pamokoms, kitos įvairiai, priklausomai nuo klasės, temos ir užduočių, jei daug metodų nori taikyti pamokoje tuomet daug laiko skiria pasiruošimui: „iš tikrųjų priklauso ir nuo klasės, ir nuo temos, jei daug metodų noriu taikyti tai daug“ (IM). Tuo tarpu dalis mokytojų nedaug skiria savo laiko, tam, kad pasiruoštų pamokoms motyvuodamos dideliu darbo stažu, taip pat nedideliu pamokų kiekiu: „kadangi daug metų dirbu ir viską mintinai moku, tai ruošiuosi nedaug. Atsiverčiu knygą ir jau žinau, ką pateiksiu mokiniams“ (CM); „aš nelabai daug pamokų turiu tai kažkaip tai nėra tiek daug ruošimosi“ (FM).

10 lentelė. Mokytojų pasiruošimas pamokoms

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokytojų pasiruošimas	Daug ruošiasi	„Taip ruošiuosi daug, praktiškai skiriu kiekvieną dieną po dvi valandas tikrai“ (BM); „ruošiuosi atvirai pasakius ruošiuosi“ (LM2).
	Priklauso nuo klasės, temos ir užduočių	„ Iš tikrųjų priklauso ir nuo klasės, ir nuo temos, jei daug metodų noriu taikyti tai daug“ (IM); „jeigu ten, sakykim, kokias praktines užduotis kuriu, galvoju ką praktiškai, ne iš vadovėlio, tai tada daugiau laiko užima“ (LM1).
	Nedaug ruošiasi	„Kadangi daug metų dirbu ir viską mintinai moku, tai ruošiuosi nedaug. Atsiverčiu knygą ir jau žinau, ką pateiksiu mokiniams“ (CM); „aš nelabai daug pamokų turiu tai kažkaip tai nėra tiek daug ruošimosi“ (FM).

Apibendrinant galima teigti, kad mokėjimo mokyti kompetenciją informantai apibrėžia kaip gebėjimą rasti, pasinaudoti ir pritaikyti informaciją bei gebėjimą savarankiškai skaityti. Mokytojos gana siaurai apibrėžia mokėjimo mokyti kompetenciją, nes į šią kompetenciją įeina mokėjimo mokyti svarbos suvokimas ir teigiamos nuostatos, mokymosi tikslų, uždavinių kėlimas, strategijų numatymas mokymosi tikslams įgyvendinti, mokymosi organizavimas, mokymosi refleksija, tolesnio mokymosi planavimas ir įsivertinimas (Metodinė svetainė kompetencijų ugdymas). Mokėjimo mokyti kompetenciją mokytojai ugdo per mokinių savarankiškumo skatinimą, įvairius metodus ir užduotis, bei įvertina taip pat per praktines užduotis, aktyvius ugdymo metodus. Galima daryti mokytojai stengiasi ugdyti mokėjimo mokyti kompetenciją mokiniams, tačiau mokėjimo mokyti kompetenciją suvokia per siaurai ir vienpusiškai.

Gauti rezultatai atveria naujas erdves tyrimams apie mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymą ir vertinimą skirtingose pamokose.

3.3. Mokinių požiūris į mokymąsi

Mokymosi tikslai ir uždaviniai.

Klausimu apie tikslus ir uždavinius siekta išsiaiškinti, ar mokiniai kelia sau mokymosi tikslus bei ar kalbasi su mokytojais apie pamokos uždavinius, nes tikslų turėjimas, uždavinių suvokimas rodo, ar besimokantieji yra įgiję mokėjimo mokyti kompetenciją.

Kaip parodė interviu duomenys, vieni mokiniai nedažnai kalbasi su mokytojais apie pamokos uždavinius:

„labai labai retai, žiūrint priklauso nuo mokymosi dalyko“ (M11),

kiti atvirkščiai: *„dažnai, mokytojai beveik visada pasako ką veiksime per pamoką“ (M10).*

Informantai pažymėjo, kad kelia sau mokymosi tikslus. Jie kelia šiuos mokymosi tikslus: siekia geresnių rezultatų bei baigus mokyklą gauti atestatą: „nu kad baigt mokyklą gimnaziją Senvagės gerais pažymiais, atestatą gaut,, (M10).

Apklaustųjų teigimu iš rezultatų jie mato, ar buvo pasiekti užsibrėžti mokymosi tikslai:

„nu tai jeigu gaunu gerą pažymį tai žinau, kad pasiekiau savo tikslą“ (M9).

taip pat žinių bagažas, informacijos įsiminimas parodo ar tikslas pasiektas:

„jeigu aš po tam tikro laiko įsimenu tą temą tikrai gerai ir, tarkim, jeigu kas nors manęs paklausia ten klausimo susijusio su ta tema ir aš į jį galiu atsakyti tai aš manau, kad šitą temą tikrai gerai išmokau“ (M12).

Nustatyta, kad ne mažiau svarbūs informantams yra pagyrimai. Iš pagyrimų informantai mato, ar buvo pasiektas tikslas: „na iš kitų, iš pagyrimų, pavyzdžiui“ (M10).

11 lentelė. Mokymosi tikslai ir uždaviniai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kalbėjimas apie uždavinius	Nedažnai	„Nelabai daug, po pamokos kartais prieinu, kartais ir per pamokas, kai nesuprantu prieinu prie mokytojų“ (M6a) „Labai labai retai, žiūrint priklausu nuo mokymosi dalyko“ (M11).
	Dažnai	„Dažnai, mokytojai beveik visada pasako ką veiksime per pamoką“ (M10); „Pakankamai dažnai“ (M12).
Mokymosi tikslai	Gauti geresnius pažymius	„Nu jo, kad rezultatai būtų kuo geresni stengiuos ir šiaip noris geresnių rezultatų“ (M5); „mokausi tam, kad gaučiau geresnius pažymius“ (M9).
	Gauti atestatą	„Aš manau, kad visi keliasi tokį tikslą, kad pabaigti mokyklą“ (M12a); „Nu kad baigt mokyklą gimnaziją Senvagės gerais pažymiais, atestatą gaut,, (M10).
Tikslų pasiekimo rodikliai	Rezultatai parodo	„Nu tai jeigu gaunu gerą pažymį tai žinau, kad pasiekiau savo tikslą“ (M9); „Labai paprasta sistema, jeigu turiu šešetų blogai“ (M10a).
	Žinių bagažas	„Jeigu aš po tam tikro laiko įsimenu tą temą tikrai gerai ir, tarkim, jeigu kas nors manęs paklausia ten klausimo susijusio su ta tema ir aš į jį galiu atsakyti tai aš manau, kad šitą temą tikrai gerai išmokau“ (M12); „Ai tai gal iš to, kad tarkim atsimenu“ (M5).
	Pagyrimai	„Am pff tėvai pagiria, kartais pati net nuotaika pakyla“ (M6a); „Na iš kitų, iš pagyrimų, pavyzdžiui“ (M10).

Mokymosi proceso organizavimas.

Tyrimė analizuota, kada mokiniams geriausiai sekasi mokytis mokykloje ir namuose. Informantai pažymėjo, kad mokykloje geriausiai sekasi mokytis, kai yra tinkamos sąlygos, tokios kaip ramybė, gera savijauta: „kada nieko neskauda, kada esu puikios fizinės, psichinės savijautos

ir kada nėra klasės tų idiotų" (M11). Mokiniai taip pat nurodė, kad sekasi, kai viskas suprantama ir aišku: „kada suprantu viską“ (M6).

Kaip ir mokykloje taip ir namuose mokiniams geriausiai sekasi mokytis tylumoje, kai niekas netrukdo: „kai būnu viena namuose“ (M9), bei, kai padeda artimieji: „kai pasiklausi, kas neaišku pas tėvus tenais“ (M12a). Tai natūralu, kadangi tylumoje yra lengviausia susikaupti ir susikoncentruoti ties tam tikru dalyku. Taip pat namų aplinkoje arčiausiai yra artimieji ir jeigu, kažkas neaišku, mokiniams paprasčiausia yra kreiptis į juos.

Apklaustos rezultatai sutampa su V. Gudonio ir J. Rumšienės atlikto tyrimo apie mokinių mokymosi motyvus (2012) rezultatais. Autoriai ištyrė, kad mokymosi sėkmė priklauso nuo paties mokinio gebėjimo savarankiškai mokytis ir ieškoti sprendimo būdų bei nuo pagalbos, kurios sulaukia mokinys susidūręs su mokymosi sunkumais.

Paklausti, kokios savybės padeda mokytis ugdytiniai atsakė, jog užsispyrimas: „galbūt užsispyrimas“ (M11a)

ir stengimasis suprasti bei mokytis: „kad aš stengiuosi pati kiek galima suprasti ir daryti tas pamokas“ (M12).

12 lentelė. Mokymosi sėkmės

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokykloje	Tinkamos sąlygos	„Nu kai ramu klasėj, nėra triukšmo“ (M9); „Kada nieko neskauda, kada esu puikios fizinės, psichinės savijautos ir kada nėra klasės tų idiotų“ (M11).
	Viskas suprantama	„Kada suprantu viską“ (M6); „ir kai tikrai suprantu tą dalyką“ (M11).
Namuose	Tylumoje	„Kai būnu viena namuose“ (M9); „Kai nieko nėra namie, tada paprasčiausia“ (M10a); „nu kai ramu“ (M5a).
	Kai padeda artimieji	„Kartais mamos paklausiu arba sesės“ (M6); „kai pasiklausi, kas neaišku pas tėvus tenais“ (M12a).
Savybės, kurios padeda mokytis	Užsispyrimas	„Emm užsispyrimas gal“ (M9); „nu manau, kad (šypsosi) užsispyrus, kad siekiu tikslų, kurių noriu išmokti“ (M9a); „galbūt užsispyrimas“ (M11a).
	Stengimasis	„Kad aš stengiuosi pati kiek galima suprasti ir daryti tas pamokas“ (M12); „Dažniausia, kad kaip užsibrėžiu tikslą tai aš to stengiuosi, siekiu, tas mano ryžtas, stengimasis įvykdyti tą dalyką“ (M6a)

Tyrimu nustatyta, kad namų darbus ir laiką tyrimo tyrimo dalyviai suplanuoja labai įvairiai.

Vieni informantai namų darbus suplanuoja ir atlieka pereidami nuo lengviausių prie sunkiausių: *„nu dažniausiai tai tenka greit viską daryti, nes treniruotes lankau tai. Nu bet darau iš pradžių lengviausias pamokas, ten, kur jau reikia mokytis kažką tai tada jau pasilieku pabaigai“* (M9), arba atvirkščiai: *„dažniausia kaip grįžtu namo įsijungiu kompiuterį žiūriu namų darbus, susidėliuju nuo sunkiausių namų darbų iki lengviausių“* (M6a).

Informantai apgalvoja namų darbų atlikimą į priekį ir stengiasi sau pasilengvinti darbus: *„stengiuos atlikti ir dienom į priekį kur būna, kas užduota, kad kitas dienas būtų mažiau daryt“* (M5).

Nustatyta, kad mokiniai planuoja savo laiką pagal numatytus darbus eiles tvarka:

„šiaiip dažniausiai tai planuoju. Tarkim ten grįšiu truputį pažaisiu paskui pamokas padarysiu, išvesiu šunį pavalgysiu, išeisiu su draugais“ (M6a).

Tačiau taip pat yra informantų, kurie dėl laiko trūkumo, būrelių gausos namų darbus atlieka paskutinėj eilėj prieš miegą ar iš pat ryto:

„Turiu daug būrelių visokių man neišsimuša tas darbinis tempas ir aš galiu ten naktimis sau daryt namų darbus ir nepavargstu“. Taip nutinka, kad dažnokai aš naktį ar vėlai vakare darau namų darbus“ (M10a); *„kartais prieš miegą, kartais anksti iš ryto dėl laiko trūkumo“* (M12).

Namų darbų ir laiko planavimas parodo, ar jis geba susidėlioti prioritetus, tinkamai paskirstyti laiką. Laiko planavimas įeina į mokėjimo mokytis kompetencijos struktūrą, todėl tikslingas laiko planavimas yra vienas iš komponentų, kuris parodo, kad mokinys yra išsiugdęs mokėjimo mokytis kompetenciją (Metodinė svetainė kompetencijų ugdymas).

13 lentelė. Namų darbų atlikimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Namų darbų ir laiko planavimas	Nuo lengviausių prie sunkiausių	„Nu dažniausiai tai tenka greit viską daryti, nes treniruotes lankau tai. Nu bet darau iš pradžių lengviausias pamokas, ten, kur jau reikia mokytis kažką tai tada jau pasilieku pabaigai“ (M9); „amm kas lengviausia pradėdau iškart, o kas sunkiausia pabaigiu nu tenais man jau padeda ant galo“ (M9a).
	Nuo sunkiausių prie lengviausių	Gal yra toks prioritetas, kad reikia padaryt sunkiausia tada lengviausia, nes jeigu pradėdi nuo lengviausio tai žinai, kad po to labai sunku bus daryt tą sunkiausia ir jo tiesiog nepadarysi (M12); „Dažniausia kaip grįžtu namo įsijungiu kompiuterį žiūriu namų darbus, susidėliuju nuo sunkiausių namų darbų iki lengviausių“ (M6a).
	Patogus susidėliojimas	„Stengiuos atlikt ir dienom į priekį kur būna, kas užduota, kad kitas dienas būtų mažiau daryt“ (M5); „namų darbų atlikimą susidarau taip, kad būtų pačiai patogu pasidaryt tam tikras pamokas, kurios bus kitą dieną, kad nereikėtų viską daryti vienoj krūvoj“ (M12a).
	Naktimis	„Turiu daug būrelių visokių man neišsimuša tas darbinis tempas ir aš galiu ten naktimis sau daryt namų darbus ir nepavargstu“. Taip nutinka, kad dažnokai aš naktį ar vėlai vakare darau namų darbus“ (M10a); „paskutinei vietoj prieš miegą (šypsosi), nuoširdžiai“ (M11); „kartais prieš miegą, kartais anksti iš ryto dėl laiko trūkumo“ (M12).
	Planuoja	„Šiaip dažniausiai tai planuju. Tarkim ten grįšiu truputį pažaisiu paskui pamokas padarysiu, išvesiu šunį pavalgysiu, išeisiu su draugais“ (M6a); „taip labai planuju, nes iš tikrųjų jeigu neplanuočiau tai tiek pamokų darymą, tiek laisvą laiką reikia sudėlioti taip, kad viską suspėtum per vieną dieną padaryti, negu per dvi dienas ar tris“ (M12a).

Iš informantų pasisakymų matyti, kad juos skatina mokytis artimieji: „*mama, sesė*“ (M6), taip patys mokiniai save skatina mokytis: „*nu, dažniausiai, tai pati*“ (M9). Artimieji taiko teigiamus ir neigiamus paskatinimus:

nu sako, pavyzdžiui, jei tą padarysi, nu jei ten gausi kokius 5 dešimtukus per savaitę tai ten gausi tą, nu nuvažiuosim (M5a); *taip, atima arba kompiuterį, arba šiaip neleidžia pramogauti daug* (M6a). Kazlauskienė A. ir kt; atliktas tyrimas apie tėvų patirtį ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją (2012) patvirtina, kad tėvai skatina savo vaikus mokytis stengdamiesi motyvuodami juos, sužadindami jų norą mokytis. Taip pat tyrimu nustatyta, kad vaikų mokymąsi tėvai skatina per kontrolę („neišmokus negalima žaisti“). Kai nėra vidinės motyvacijos, išorinės skatinimo priemonės tampa vienintele mokymosi sąlyga.

Ugdytiniai save skatina mokytis, todėl, kad nori tobulėti ir pasiekti kažką gyvenime, pavyzdžiui,

turėti gerą darbą: „*noras turēt gerą darbą ir nebūti šeimos velteėdžiu*“ (M11);

gerais rezultatais pereiti į kitą klasę: „*noras gerai baigti klasę, kad nebūčiau atsilikęs nuo visos klasės, nu kad neatrodytum kaip koks nemokša ten paskutinis*“ (M6a).

Pastebima, kad ne tik vyresnių klasių mokiniai galvoja apie ateitį, gerą darbą, tačiau ir jaunesnių klasių mokiniai galvoja, kad jei gerai mokysis turės gerą darbą. Tai rodo mokinių sąmoningumą ir mąstymą į priekį, o ne tik šia diena.

14 lentelė. Skatinimas mokytis

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Skatinimas mokytis	Artimieji	„Tėvai visados paskatina“ (M5); „mama, sesė“ (M6); „tėvai“ (M10); „artimieji“ (M12a).
	Pats	„Aš pati“ (M6); „nu, dažniausiai, tai pati“ (M9); „pats“ (M5a).
Būdai	Teigiami ir neigiami paskatinimai	Na tiesiog ateina visada klausia, ar namų darbus padarei, ko nesupranti padeda, pasižiūri, visada paklausia, kodėl ne taip (M10); nu pasako nu tu daugiau dirbk ten ar ten, tiesiog pasako reikalą kur turiu atlikti, bent jau pabandyti (M11); nu sako, pavyzdžiui, jei tą padarysi, nu jei ten gausi kokius 5 dešimtukus per savaitę tai ten gausi tą, nu nuvažiuosim (M5a); taip, atima arba kompiuterį, arba šiaip neleidžia pramogauti daug (M6a).
	Noras tobulėti ir pasiekti kažką	„Nu tiesiog galvoju, jei gerai mokinsiuos turėsiu gerą darbą“ (M5a); „noras gerai baigti klasę, kad nebūčiau atsilikęs nuo visos klasės, nu kad neatrodytum kaip koks nemokša ten paskutinis“ (M6a); „noras turēt gerą darbą ir nebūti šeimos velteėdžiu“ (M11); „gal tas norėjimas pažint kažką, norėjimas sužinot daugiau“ (M11a); „tas noras, kaip sakiau pasiekti kažko“ (M12).

Pagalba moksluose.

Mokiniai padeda kitiems mokytis paaiškinant, tai, ko klasės draugas nesupranta:

„*nu jo tenka kartais, kai klasiokas prieina ir sako nesuprantu paaiškink ir paaiškinu ir padedu, ir parodau ten keletą uždavinių kaip pavyzdį padaryt*“.

Taip pat mokiniai įvardino, kad mokytojai jiems padeda mokytis paaiškinant temą, užduotis, suteikiant papildomų šaltinių:

„*nu paaiškina užduotis*“ (M5a); „*dažniausiai plačiau išdėsto temą, jeigu reikia ten duoda tam tikrus papildomus šaltinius iš kurių tu gali mokytis*“ (M12).

Paklausti, kokios jiems dar pagalbos reikėtų mokantis, norint, kad mokymosi rezultatai būtų geresni informantai pažymėjo, kad jiems patiems reikia įdėti daugiau pastangų:

„sunkiau sekas gal ir lietuvių kalba tai man ten reikėtų gal labiau pasistengt, labiau man rašyt ten rašinėlius, diktantus“ (M5).

Nors mokiniai minėjo, kad mokytojai padeda mokytis išaiškinant temą, paaiškinant užduotis, tačiau jiems vis dėlto trūksta mokytojų palaikymo ir didesnio individualaus dėmesio:

„tiesiog, kad mokytojai kartais palaikytų, kad nebūtų tokie griežti“ (M10); „kad kiekvienas mokytojas prieitų dar individualiai paaiškintų, ko tu pats nesupranti“ (M12a).

15 lentelė. Pagalba moksluose

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Pagalba	Padedami kitiems paaiškinant	„Jeigu kažko paprašo atsakyti, padėti nu tai stengiuos kiek galiu padėti“ (M5); „nu jo tenka kartais, kai klasiokas prieina ir sako nesuprantu paaiškink ir paaiškinu ir padedu, ir parodau ten keletą uždavinių kaip pavyzdį padaryti“; „aš jai aiškinu, pavyzdžiui, chemiją nu kai jinai labai nesupranta tai aš jai aiškinu ir paaiškinu, ko jinai nesupranta“ (M9); „nu jeigu tenais nežino, kokią formulę pritaikyti paklausia, kokią formulę tenais reikia daryti aš ją pasakau“ (M12a).
	Mokytojų pagalba aiškinant temą	„Nu paaiškina kaip daryti, paskui aš suprantu tai parašau“ (M6); „na mokytojai paaiškina temas, nu jie dar po pamokų galima ateiti pas juos į konsultacijas“ (M9); „nu pagrindu tų temų aiškinimu, o daugiau papildomai tai jie ten paskiria uždavinių“ (M11a); „dažniausiai plačiai išdėsto temą, jeigu reikia ten duoda tam tikrus papildomus šaltinius iš kurių tu gali mokytis“ (M12); „nu paaiškina užduotis“ (M5a).
Pagalbos reikmė dėl geresnių rezultatų	Daugiau pastangų	„Sunkiau sekas gal ir lietuvių kalba tai man ten reikėtų gal labiau pasistengt, labiau man rašyt ten rašinėlius, diktantus“ (M5); „pastangų“ (M6); „šiaip daugiau pastangų įdėti reikia ir noro turėti didesnio“ (M9a); „pagalbos kaip ir nereikėtų, pačiai reikia daugiau biški pasistengti ir geriau manau būtų“ (M9).
	Mokytojų palaikymo ir didesnio dėmesio	„Nu tai gal, kad tiesiog, kad mokytojai tas užduotis paaiškintų ir viskas“ (M5a); „nu šiaip gal jo, reikėtų kitiems paaiškinti labiau arba daugiau skirti tenais nu kitiems dalykams, kurie yra sunkiau kai kuriems įsisavinami“ (M9a); „tiesiog, kad mokytojai kartais palaikytų, kad nebūtų tokie griežti“ (M10); „kad kiekvienas mokytojas prieitų dar individualiai paaiškintų, ko tu pats nesupranti“ (M12a).

Tyrimu siekta atskleisti, kas sunkina mokinių mokymąsi. Jų teigimu mokymąsi sunkina triukšmas ir kalbėjimas pamokų metu:

„kai kiti šneka ir rėkauja“ (M6).

Taip pat mokymosi nelengvina ir informantus išlaško informacinės technologijos:

„pašaliniai dalykai kaip internetas ir visą kita. Informacinių technologijų galybė ir tingėjimas“ (M11).

Pažymima, kad mokymąsi taip pat sunkina didelis užimtumas užklasine veikla:

„nu tai sunkina popamokinė veikla, būreliai“ (M9)

Informantams sunkiau sekasi mokytis, atlikti namų darbus, kadangi grįžę po būrelių, jie būna pavargę ir mažiau laiko gali skirti mokslams.

Gauti tyrimo rezultatai patvirtina I. Stonkuvienės ir Z. Nauckūnaitės (2010) atlikto tyrimo rezultatus, kad viena iš pagrindinių priežasčių, kurios trukdo mokytis, mokinių nuomone, yra drausmės klasėje stoka.

Kai susiduria su sunkumais apklaustieji kreipiasi pagalbos į mokytojus ir artimuosius:

„klausiu mamos, kaip padaryt, klausiu kartais mokytojo, sesės“ (M6)

arba skiria daugiau laiko mokslams ir tai, kas neaišku:

skiriu daugiau laiko šiek tiek kokiam ten autobuse paskaitinėju arba šiaip pabandau išsiaiškinti (M10a).

Taigi, informantams mokymąsi sunkina triukšmas, informacinės technologijos bei užklasine veikla. Sunkumų metu mokiniai kreipiasi pagalbos į mokytojus, artimuosius, priklausomai, kurioje aplinkoje tuo metu yra bei taip pat kai susiduria su mokymosi sunkumais apklaustieji stengiasi atidėti kitus reikalus ir skirti daugiau laiko mokslams, tam kad išsiaiškintų, kas neaišku ir įveiktų sunkumus.

16 lentelė. Sunkumai moksluose

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokymąsi sunkina	Triukšmas, kalbėjimas	„Kai kiti šneka ir rėkauja“ (M6); „Tas pats kalbėjimas“ (M6a); „klasėj, pavyzdžiui, jeigu tu nori mokytis triukšmą tiesiog daro ir neįmanoma“ (M10); „aplinka gal, kai žinai kaip būni mokykloje ir paskui grįžti stengiesi daryti tylumoj visas pamokas ir panašiai, bet gaunasi atvirkščiai, kad per triukšmą viską darai“ (M12a)
	Informacinės technologijos	„Kompiuteris kartais pakiša koją, taip norisi įsijungti kokį žaidimą ar ten pažiūrėti kažką“ (M6a); „pašaliniai dalykai kaip internetas ir visą kita. Informacinių technologijų galybė ir tingėjimas“ (M11).
	Užklasinė veikla	„Nu tai sunkina popamokinė veikla, būreliai“ (M9); „užklasinė veikla“ (M12)
Elgesys sunkumų metu	Kreipiasi į mokytojus bei artimuosius	„Aš stengiuos įveikti ir eiti klausti, kas tau yra iš tikrųjų neaišku ir žinoti, ar būsi gerai pasidarius visus tuos dalykus ir ir ir klausti pas mokytojus, kas neaišku tos pamokos arba stengtis pas tėvus klausti“ (M12a); „į mokytojus kreipiuosi, knygas vartau“ (M11a); „paklausiu mokytojo (M9a); „klausiu mamos, kaip padaryt, klausiu kartais mokytojo, sesės“ (M6); „dažniausiai tai pas mokytojus prašau pagalbos arba pas tėvus“ (M9); „į tėvus dažniausiai kreipiuos“ (M5).
	Skiria daugiau laiko	Skiriu daugiau laiko šiek tiek kokiam ten autobuse paskaitinėju arba šiaip pabandau išsiaiškinti (M10a); „dažniausiai stengiuos atidėti viską ir skirti daugiau laiko mokslam, ypač dvyliktoj klasėj“ (M12).

Refleksija ir vertinimas.

Apklaustos dalyviai pažymėjo, kad retai apmąsto savo mokymosi veiklą:

„Nelabai dažnai, bet taip galima sakyti retai“ (M5a).

Kiti informantai dažnai galvoja apie savo mokymąsi: *„beveik kas dieną“ (M9a).*

Informantai apmąsto savo mokymąsi po įvairių atsiskaitymų, kai gauna pažymį ir galvoja, kodėl gavo tokį pažymį: *„kai gauni blogą pažymį tai tada ir pagalvoji, ar gavau dėl to, kad neturėjau laiko vakar, ar gavau dėl to, kad galėčiau kažką ir geriau vis dėlto padaryt“ (M10a).*

Ugdytiniai taip pat galvoja apie tobulintinus dalykus, ką blogai daro, kur dar reikia pasistengti ir daugiau pasimokyti: *„nu kodėl aš gavau tokį blogą pažymį arba gerą, ką aš ten padariau, ką man reikėtų pasimokyti labiau ir taip“ (M9a).*

17 lentelė. Refleksija

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokymosi veiklos apmąstymo dažnumas	Retai	„Nelabai dažnai, bet taip galima sakyti retai“ (M5a); „būna taip retkarčiais“ (M6); „šiaip tai atsisėst ir mąstyti apie tai niekada neturiu laiko“ (M10a).
	Dažnai	„Nu galvoju tai pakankamai dažnai. Nu visą laik galvoju“ (M9); „beveik kas dieną“ (M9a).
Apmąstymų pobūdis ir laikas	Po atsiskaitymų	„Kai parašau kokį diktantą, kontrolinį pagalvoju aha čia, tarkim, gausiu ten kokius 9“ (M6a); „kai gauni blogą pažymį tai tada ir pagalvoji, ar gavau dėl to, kad neturėjau laiko vakar, ar gavau dėl to, kad galėčiau kažką ir geriau vis dėlto padaryti“ (M10a); „dažniausiai aišku po kokio kontrolinio, va po pažymio, kai gauni, tai ką tu galėjai padaryti geriau“ (M12)
	Tobulinti dalykai	„Pavyzdžiui, kai reik kokiam kontroliniui galvoju, ką aš dar ne taip gerai moku ir tą daugiau mokausi“ (M9); „nu kodėl aš gavau tokį blogą pažymį arba gerą, ką aš ten padariau, ką man reikėtų pasimokyti labiau ir taip“ (M9a); „kiekvieną dieną galvoju, ką iš tikrųjų blogai darau, ko aš neperskaitau ir

Nustatyta, kad vieni ugdytiniai kartais pastebi savo klaidas ir jas ištaiso: „kartais pastebiu“ (M5), o kiti atvirksčiai dažnai: „šiaip dažnai pastebiu savo klaidas, greit ištaisu, kol nesurinko darbų ir viskas“ (M9a).

18 lentelė. Klaidos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Klaidų pastebėjimas	Nedažnai	„Nu šiaip retokai, nes aš labai mėgstu per kontrolinį skubėti, nu viską parašau ir tada atiduodu ir tik tada suprantu, kad klaidą kažkokią padariau“ (M9); „kartais pastebiu“ (M5).
	Dažnai	„Šiaip dažnai, nes klaidas aš savo pastebiu, o ištaisyti nu ištaisu, bet ne taip dažnai, galima sakyti rečiau“ (M5a); „šiaip dažnai pastebiu savo klaidas, greit ištaisu, kol nesurinko darbų ir viskas“ (M9a); „dažniausiai“ (M12)
Klaidų priežastys	Neatidumas	„Neatidus kartais būnu toks, kartais šiaip va praleidžiu raidę nu tokios labai žioplos klaidos“ (M5); „žioplos klaidos dažniausiai“ (M10a); „mano trūkumas yra tas, kad sakau mechaniškai pridaru tu žioplų klaidų“ (M11a)
	Skubėjimas	„Skubu visą laik dažniausiai ir kokią nors kvailą klaidą padarau“ (M9); „kartais iš skubėjimo ten tokio būna, kad perskaitai, perskaitai ne taip kaip parašei, taip kad tau atrodo kad tu perskaitei“ (M12)
	Nesimokymas	„Nesimokymas“ (M11); „neišmokimas tam tikrų dalykų“ (M12a).

Pagrindinės klaidų priežastys tokios:

„Neatidus kartais būnu toks, kartais šiaip va praleidžiu raidę nu tokios labai žioplos klaidos“ (M5); „skubu visą laik dažniausiai ir kokią nors kvailą klaidą padarau“ (M9); „nesimokymas“ (M11).

Buvo klausiama mokinių, kaip sutampa tavo paties mokymosi vertinimas, su tuo, kaip tavo mokymąsi vertina mokytojai. Atsakymai pasiskirstė į dvi dalis. Vienų mokinių nuomone sutampa mokytojų ir pačių mokinių mokymosi vertinimas:

„nu sutampa kaip ir panašiai, jeigu aš išmokstu ir pati žinau, kad aš moku tai aš žinau, kad gausiu gerą pažymį“ (M9).

Kitų mokiniai mano, jog nesutampa, nes galvoja, kad moka geriau, bet pasirodo, kad ne arba atvirkščiai mokytojos linkusios atlaidžiau vertinti:

„na visada galvoju, kad moku geriau, bet tai pasirodo, kad ne“ (M10); „nu mokytojai atlaidžiau, geriau kažkaip vertina“ (M5a).

Matyti, kad mokiniai neprieštarauja ir sutinka su mokytojų įvertintais kontroliniais darbais:

„nu visados sutinki“ (M5).

19 lentelė. Mokymosi vertinimo sutapimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokytojų ir mokinių mokymosi vertinimas	Sutampa	„Atrodo, kad gali parašyt gerai ir parašai ten gauni 9 ir taip toliau“ (M5); „nu sutampa kaip ir panašiai, jeigu aš išmokstu ir pati žinau, kad aš moku tai aš žinau, kad gausiu gerą pažymį“ (M9); „puikiai“ (M11).
	Nesutampa	„Na visada galvoju, kad moku geriau, bet tai pasirodo, kad ne“ (M10); „nu mokytojai atlaidžiau, geriau kažkaip vertina“ (M5a).
Mokinių sutikimas su mokytojų įvertintais	Visada	„Nu visados sutinki“ (M5); „Visą laik sutinku (M9)
	Dažnai	„Nu taip aš sutinku, dažniausiai“ (M9a); „labai dažnai“ (M11)

Mokiniai arba visai neaptaria savo mokymosi su mokytojais arba aptaria, tačiau tik apie tai, kas mokiniams neaišku:

„Taip. Ko nesupranti tai iš tikrųjų ateini, aptari, klausi ar tu ten teisingai padarei tą užduotį ar blogai“ (M12a).

Mokytojai turi sudaryti galimybę aptarti su mokiniais jų mokymąsi, pažangą bei kur ir ko dar reikia labiau pasimokyti tam, kad būtų ugdoma mokėjimo mokytis kompetencija.

Tyrimu nustatyta, kad informantai vidutiniškai vertina savo mokymąsi:

„Aš vertinu vidutiniškai, nes aš žinau, ką aš sugebu daryti, ko aš nesugebu daryti iš tikrųjų, kas sekasi, kas nesiseka“ (M12a);

arba gerai, bet galėtų dar geriau, jeigu netingėtų:

„Nu, manau kad šiaip gerai, bet galėčiau dar pasistengti, jeigu netingėčiau tai galėčiau ir geriau“ (M9).

Matyti, kad informantai pakankamai neblogai vertina savo mokymąsi, žino, ką jie sugeba, ko ne, tačiau pripažįsta, kad galėtų mokytis geriau, jeigu netingėtų.

20 lentelė. Mokymosi aptarimas su mokytojom ir vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokymosi aptarimas	Neaptaria	Ne, nelabai ten yra ką kalbėti (M9); nelabai, išvis gal nesitariu (M6a).
	Aptaria	„Taip su kai kuriais“ (M11); paklausi atsako, jei turi laiko (M11); „Taip. Ko nesupranti tai iš tikrųjų ateini, aptari, klausai ar tu ten teisingai padarei tą užduotį ar blogai“ (M12a)
Mokymosi vertinimas	Vidutiniškai	„Aš vertinu vidutiniškai, nes aš žinau, ką aš sugebu daryti, ko aš nesugebu daryti iš tikrųjų, kas sekasi, kas nesiseka“ (M12a); „Vidutiniškai“ (M10); „nu kartais taip nelabai, nu aš pati tai kai parašau ką nors tai aš galvoju arba blogai, arba gerai parašau“ (M6)
	Gerai, bet galėtų geriau	„Nu, manau kad šiaip gerai, bet galėčiau dar pasistengti, jeigu netingėčiau tai galėčiau ir geriau“ (M9); „žinoma galėčiau ir mokytis geriau (šypsosi), visada gali geriau, bet dažnai tiesiog neišeina dėl įvairių priežasčių, dažniausia laiko stokos“ (M10a); „galėčiau labiau pasistengt, reikia tingini mušt“ (M11).

Domėtasi, ar ugdytiniai visada žino, numano, kokį pažymį turėtų gauti iš kontrolinio darbo. Vieni mokiniai numano pagal išmokus, neišmokus dalykus:

„nu tai jeigu aš taip nelabai išmokstu taisykles tai jau žinau apie arba 5, arba 6, o paskui kaip išmokstu taisykles tai 9, 10“ (M6).

Kiti pažymėjo, kad ne visada numano:

„ne, tikriausiai, kad ne“ (M10a).

Tuo tarpu informantai analizuoja savo darbus po kontrolinių peržiūrų ir ištaisant klaidas, pasižiūrint vadovėlyje:

„žiūriu klaidas, mokausi tas klaidas, nu žiūriu, kur suklydau ir stengiuosi jas ištaisyti“ (M6); „pasižiūriu knygoj, kas ten buvo neteisingai, kodėl neteisingai“ (M12).

bei klausia mokytojų, ką blogai parašė: „ateini pasiklausi pas mokytoją, kas buvo blogai po kontrolinio“ (M12a).

21 lentelė. Atsiskaitymai ir jų analizavimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Iš ankstinis pažymio numanymas	Numano	„Nu tai jeigu aš taip nelabai išmokstu taisykles tai jau žinau apie arba 5, arba 6, o paskui kaip išmokstu taisykles tai 9, 10“ (M6); „dažniausiai numanau“ (M9), „taip numanau, nes iš tikrųjų, ar tu stengies ir gausi 8, 9, jeigu tu neišmoksi visų pamokų tu gausi 3, 4“ (M12a)
	Ne visada	„Ne, tikriausiai, kad ne“ (M10a); „Ne, retai būna labai (M5a)“
Darbų analizavimas po kontrolinių	Peržiūri ir ištaiso	„Tai imu kontrolinį darbą su tom klaidom, pasižiūriu, kas per klaidos ir padarau išvadą, kad nu matyt reikia dar ten padirbt“ (M11a); „žiūriu klaidas, mokausi tas klaidas, nu žiūriu, kur suklydau ir stengiuosi jas ištaisyti“ (M6); „visados iššitaisi viską ir pasižiūri klaidas kur galėjau, ką padaryt, ką labiau reikėjo įsimint“ (M5)
	Pasižiūri vadovėlyje	„Pasižiūriu knygoj, kas ten buvo neteisingai, kodėl neteisingai“ (M12); „bandau prisimint klausimus ir tikrinuosi vadovėlyje“ (M10a)
	Mokytojų pagalba	„Nu dažniausiai tai mokytojas padeda, nu jos pasako ten koks turėjo būt atsakymas, ten ką tu blogai parašei“ (M9); „ateini pasiklausi pas mokytoją, kas buvo blogai po kontrolinio“ (M12a).

Analizės metu išsiaiškinta, kad mokymosi naudą informantams padeda pamatyti pažymiai:

„pažymiai“ (M6a)

tėvų dėmesys į pažymius, pagyrimai:

„tėvų dėmesys nu į tuos pažymius, nes jeigu kokį gaunu aštuonetą, septynetą, devyni arba dešimt tai jie labai ten nudžiūgsta“ (M9a); „tėvų kaip ir tas pagyrimas“ (M6a).

bei žinių pritaikymas gyvenime:

„galbūt tas, kad gali pritaikyt savo žinias gyvenime“ (M11a).

Matyti, kad mokiniai mato mokymosi naudą rezultatuose, kai tėvai pagiria bei skiria dėmesį pažymiams ir kai gali savo turimas žinias pritaikyti kitoje aplinkoje.

22 lentelė. Mokymosi nauda

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokymosi nauda padeda pamatyti	Pažymiai	„Pažymiai“ (M6a), „Pažymiai“ (M9a)
	Tėvų dėmesys	„Tėvų dėmesys nu į tuos pažymius, nes jeigu kokį gaunu aštuonetą, septynetą, devyni arba dešimt tai jie labai ten nudžiūgsta“ (M9a); „tėvų kaip ir tas pagyrimas“ (M6a).
	Žinių pritaikymas	„Nu kai, pavyzdžiui, reikia tas žinias pritaikyt ne tik mokykloj, o kur nors ir kitur“ (M9); „galbūt tas, kad gali pritaikyt savo žinias gyvenime“ (M11a).

Į klausimą, kaip informantai mano, ar jie moka mokytis atsakyta skirtingai. Vieni informantai, galvoja, kad moka mokytis:

„moku mokytis“ (M6a), o

kiti nežino, ar moka mokytis:

„nežinau, sunku pasakyt, visaip būna, iš kiekvieno dalyko skirtingai“ (M10)

dar kiti mokiniai nemano, kad moka mokytis, bet stengiasi mokytis kuo geriau:

„nepasakyčiau, kad moku mokytis, bet iš tikrųjų stengiuosi ir siekiu to, kad būtų tas tikrai pasiruošimas, mokymasis, kad aukštesniam negu dabar lygmenį“ (M12).

Pagrindinės moka mokytis mokinio savybės išskirtos tokios: daug mokosi ir apsiribojęs tik mokslais:

„na aš manau, kad jis tiesiog labai sunkiai dirba iš tikrųjų, ten grįžta namo neturi daug užklausinės veiklos, grįžta mokosi ten tarkim jeigu reikia lietuvių ten perskaito visą kūrinį, ten nueina į internetą perskaito ištrauką, ten klasėj atsakinėja“ (M12)

Mokosi viską mintinai:

„jis nieko daugiau neveikia, kala viską atmintinai“ (M10a).

Tačiau taip pat apklaustieji įvardino, kad mokinyš, kuris moka mokytis siekia geresnių rezultatų:

„jis kimba prie kiekvienos klaidelės ir tiesiog bando išsiaiškinti, išpešti, tarkim, tą patį geresnį pažymį“ (M6a).

Informantai mokinį, kuris moka mokytis apibūdina kaip nieko daugiau neveikiantį o tik besimokinantį. Taip pat, kad mokinyš, kuris moka mokytis mokosi viską atmintinai, tačiau taip pat jis stengiasi dėl geresnių rezultatų. Matyti, kad informantai labiau iš neigiamos pusės apibūdino mokantį mokytis mokinį. Galima daryti prielaidą, kad mokiniai nelabai žino, kokie bruožai būdingi

mokiniui, kuris moka mokytis ir apibūdino tokį mokinį labiau pažodžiui, neturintį užklausinės veiklos ir tik besimokantį.

23 lentelė. Mokėjimas mokytis

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Mokėjimas mokytis	Moka mokytis	„Jo moku“ (M5a); „moku mokytis“ (M6a); „manau, kad jo“ (M9); „moku mokytis, bet tingiu mokytis“ (M11)
	Nežino	„Nu, gal ir nelabai, gal ir moku, atsakymo tikrai nežinau“ (M5), „nežinau, sunku pasakyti, visai būna, iš kiekvieno dalyko skirtingai“ (M10).
	Nemano, kad moka mokytis	„Nepasakyčiau, kad moku mokytis, bet iš tikrųjų stengiuosi ir siekiu to, kad būtų tas tikrai pasiruošimas, mokymasis, kad aukštesniam negu dabar lygmenį“ (M12), „ne“ (M10a).
Mokinio, kuris moka moka savybės	Daug mokosi ir apsiribojęs tik mokslais	„Na aš manau, kad jis tiesiog labai sunkiai dirba iš tikrųjų, ten grįžta namo neturi daug užklausinės veiklos, grįžta mokosi ten tarkim jeigu reikia lietuvių ten perskaito visą kūrinį, ten nueina į internetą perskaito ištrauką, ten klasėj atsakinėja“ (M12); „mokslukas“ (M9a); „kuris iš tikrųjų daug mokosi ar lietuvių, ar matematiką“ (M12a); „jis yra gabus, stropus, jis nenuleidžia rankų“ (M6a).
	Kala viską mintinai	„Jis nieko daugiau neveikia, kala viską atmintinai“ (M10a); „besimokantis mokinyš, kuris visas formules kala mintinai“ (M12a)
	Stengiasi dėl kuo geresnių rezultatų	„Jis pats pirmas veržiasi viską daryti, jam pačiam aplinkui niekas nesvarbu, jisai pats sau svarbus yra, kad kuo geriau atsakyti ir kuo geresnį pažinį gauti negu kiti“ (M12a); „jis kimba prie kiekvienos klaidelės ir tiesiog bando išsiaiškinti, išpešti, tarkim, tą patį geresnį pažinį“ (M6a).

Apibendrinant galima teigti, kad mokiniai keliai tokius mokymosi tikslus: gauti geresnius pažymius, baigti mokyklą. Informantams padeda mokytis jų užsispyrimas, siekimas geresnių rezultatų, taip pat jiems geriausiai sekasi mokytis tylumoje, bei, kai sulaukia artimųjų pagalbos, o sunkina mokymąsi triukšmas, informacinės technologijos bei užklausinė veikla. Išsiaiškinta, kad ugdytiniai namų darbus atlieka nuo lengviausių prie sunkiausių arba atvirksčiai bei naktimis dėl didelio užimtumo ir tingėjimo.

Mokinius dažniausiai skatina mokytis noras tobulėti, pasiekti kažko bei artimųjų teigiami, neigiami paskatinimai.

Apklaustieji mąsto apie savo mokymąsi po atsiskaitymų, kodėl gavo vienokį ar kitokį pažymį, bei ką blogai padarė ir kur reikėtų labiau pasimokyti. Nustatyta, kad dažniausios klaidų priežastys neatidumas, skubėjimas ir neišmokimas. Mokiniai nelinkę dažnai aptarti savo mokymosi su mokytojais, o jei aptaria tai tik apie tai, kas jiems neaišku.

Mokymosi naudą informantams padeda pamatyti rezultatai, tėvų dėmesys į pažymius bei pagyrimai ir žinių pritaikymas gyvenime.

Savo mokymąsi informantai vertina pakankamai neblogai, tačiau pažymi, kad galėtų ir geriau jeigu netingėtų.

Vieni ugdytiniai mano, kad moka mokytis, kiti galvoja, kad nemoka. Mokantį mokytis mokinį jie įvardino kaip nieko daugiau neveikiantį tik besimokantį viską mintinai. Taip pat mokinytis kuris moka mokytis stengiasi dėl geresnių rezultatų, gauti kuo geresnį pažymį.

Galima daryti išvadą, kad mokinių požiūris į mokymąsi yra labiau teigiamas nei neigiamas, kadangi jie išsikelia mokymosi tikslus, skatina save mokytis, žino, kur kreiptis pagalbos, kai susiduria su mokymosi sunkumais, suvokia savo klaidų priežastis, žino, kur jiems dar reikia tobulėti, mato mokymosi naudą bei siekia geresnių rezultatų.

Apibendrinant empirinės dalies tyrimo rezultatus galima teigti, kad mokytojai mokėjimo mokytis kompetenciją apibūdina gana siaurai: mokėjimas rasti, atrinkti ir pritaikyti informaciją. Kompetencijas informantai ugdo per įvairius metodus, aktyvaus ugdymo metodus, praktines užduotis bei taip pat remdamiesi ugdymo programomis. Nors mokytojai stengiasi ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją, suvokia mokėjimo mokytis kompetencijos prasmę, tačiau iš rezultatų matyti, kad mokytojos dažnai linkusios dominuoti pamokoje ir dar neįsitvirtina paradigma orientuotą į mokinį.

Mokiniai kelia šiuos mokymosi tikslus: gauti geresnius pažymius, baigti mokyklą, gauti atestatą. Mokiniai iškilus mokymosi sunkumams žino, kur kreiptis pagalbos bei patys stengiasi daugiau laiko skirti mokslams, apmąsto savo mokymąsi po atsiskaitymų, dažniausiai pritaria mokytojų įvertintiems kontroliniams darbams, suvokia savo klaidų priežastis. Mokiniai įvardino, kad jiems trūksta mokytojų didesnio dėmesio ir individualaus priėjimo. Mokymosi naudą mokiniams padeda pamatyti pažymiai, tėvų dėmesys bei žinių pritaikymas praktikoje. Visa tai rodo, kad mokinių požiūris į mokymąsi yra labiau teigiamas nei neigiamas ir kad jie yra įgiję mokėjimo mokytis kompetenciją ar yra link mokėjimo mokytis kompetencijos įgijimo.

IŠVADOS

1. Šiuolaikinis ugdymo procesas siejamas su šiuolaikine ugdymo paradigma, kuri akcentuoja aktyvų mokinių dalyvavimą ugdymo procese, kur mokytojas tampa konsultantu, skatintoju mokytis bei mokymosi visą gyvenimą koncepcija. Mokymasis visą gyvenimą - tai nuolatinė visą gyvenimą trunkanti mokymosi veikla, skirta visiems žmonėms ir ja siekiama įgyti žinių, plėsti jas bei tobulinti įvairios srities kompetencijas. Šiandieninėje visuomenėje ypač svarbu įgyti esminių kompetencijų (mokėjimo mokytis, pažinimo, komunikavimo, socialinė, iniciatyvumo ir kūrybiškumo, asmeninė, kultūrinė) tam, kad žmogus galėtų sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime. Jos apibrėžiamos kaip žmonių asmeninei saviraiškai ir tobulinimuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingos kompetencijos.
2. Mokėjimo mokytis kompetencijos pagrindu laikomas konstruktyvizmas, kuris akcentuoja aktyvų mokinių žinių kūrimą remiantis turimomis žiniomis ir patirtimi, o be aktyvaus mokinių dalyvavimo ugdymo procese neįgijama mokėjimo mokytis kompetencija. Mokėjimo mokytis kompetencija tai gebėjimas atkakliai ir sistemingai mokytis, planuoti, organizuoti ir reguliuoti savo mokymąsi, dalyvauti ir išsilaikyti mokymosi procese įveikiant kliūtis. Mokėjimo mokytis kompetencijos sandara: mokėjimo mokytis svarbos suvokimas, teigiamos nuostatos; mokymosi tikslų ir uždavinių kėlimas; strategijų mokymosi tikslams įgyvendinti numatymas; mokymosi organizavimas; mokymosi analizė, refleksija; tolesnio mokymosi planavimas ir įsivertinimas.
3. Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo instrumento struktūra susideda iš šių įrankių: diagnostinis įrankis, mokymosi stiliaus nustatymo įrankis, planavimo įrankis, pažangos stebėjimo įrankis, refleksijos įrankis (Projektas „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) esminių kompetencijų ugdymas“. Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas, 2012).
Dianostinis įsivertinimo įrankis padeda mokiniams įsivertinti mokėjimo mokytis kompetencijos lygį; išsiaiškinti, kurios savybės padeda ir kurios trukdo mokytis; mokymosi stiliaus nustatymo įrankis padeda mokiniams išsiaiškinti savo mokymosi stilių, suprasti, kokiais būdais jie mokosi ir kaip pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. Planavimo įrankis padeda mokiniams suvokti, kodėl svarbu turėti mokymosi tikslus, išsikelti realius mokymosi tikslus ir suplanuoti, kaip jų bus siekiama. Pažangos stebėjimo įrankis padeda mokiniams stebėti savo pažangą, siekiant išsikeltos mokymosi tikslo. Refleksijos įrankis –

pagelbsti mokiniams apmąstant, kaip jiems sekėsi siekti mokymosi tikslų, ko ir kaip išmoko bei ką ir kodėl reikėtų keisti.

4. Remiantis tyrimo rezultatais nustatyta, kad:

- Mokytojai mokėjimo mokytis kompetenciją supranta kaip gebėjimą rasti, atrinkti ir pritaikyti informaciją. Mokėjimo mokytis kompetencijos prasmė siejama su nauda ateityje, asmenybės ugdymu. Nors mokytojai ugdo ir vertina mokėjimo mokytis kompetenciją per įvairius metodus, praktines užduotis, skatinant savarankiškumą, tačiau iš tyrimo rezultatų matyti, kad mokytojai per pamokas dažnai dominuoja. Iš to galima teigti, kad dar neįsitvirtina paradigma orientuota į mokinį.
- Savo mokymąsi informantai vertina pakankamai neblogai, tačiau pažymi, kad galėtų ir geriau mokytis jeigu netingėtų. Vieni mokiniai mano, kad moka mokytis, kiti galvoja, kad nemoka. Mokantį mokytis mokinį jie įvardino kaip nieko daugiau neveikiantį tik besimokantį viską mintinai. Taip pat pažymėta, kad mokinys kuris moka mokytis stengiasi dėl geresnių rezultatų. Mokinių požiūris į mokymąsi yra labiau teigiamas nei neigiamas, kadangi jie išsikelia mokymosi tikslus, skatina save mokytis, žino, kur kreiptis pagalbos, kai susiduria su mokymosi sunkumais, suvokia savo klaidų priežastis, žino, kur jiems dar reikia tobulėti, mato mokymosi naudą bei siekia geresnių rezultatų.

REKOMENDACIJOS

1. Mokyklos vadovams ir mokytojams rekomenduojama organizuoti mokyklos veiklą, skatinant diskutuoti ir numatyti mokyklos veiklos tobulinimo kryptis bei sudaryti sąlygas mokytojams tobulinti kvalifikaciją.
2. Siekiant, kad mokytojai labiau naudotųsi sukurtais vertinimo įrankiais rekomenduojama kvalifikacijos tobulinimo institucijoms organizuoti mokymus mokyklos darbuotojams apie mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo įrankių pritaikymą pamokoje, naudojimo galimybes ir prasmę.
3. Siekiant efektyvesnio mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo rekomenduojama mokytojams pamokos pabaigoje ar klasės valandėlės metu skirti daugiau laiko grįžtamajam ryšiui kartu su mokiniais aptariant jų mokymąsi, kas jiems sekasi, kas nesiseka, kokios yra stipriosios ir silpnosios jų mokymosi pusės, ką derėtų tobulinti,
4. Siekiant lengviau nustatyti, ar mokiniai yra išsiugdę mokėjimo mokytis kompetenciją mokytojams rekomenduojama vertinti mokėjimo mokytis kompetenciją pasitelkiant vertinimo įrankius (diagnostinis įrankis, mokymosi stiliaus nustatymo įrankis, planavimo įrankis, pažangos stebėjimo įrankis, refleksijos įrankis), kurie parengti ir paskelbti internetinėje metodinėje svetainėje, skirtoje kompetencijų ugdymui.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bankauskienė M; Masaitytė- Apuokienė R. Technologijų mokytojų kompetencijos, kintant ugdymo paradigmai // Santalka: Filologija, edukologija. 2012, Nr. 20 (2), p. 141 – 153.
2. Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys. Vilnius: Firidas leidykla, 2008. <<http://www.vertinimas.uki.vu.lt/UserFiles/File/maketas.pdf>> [žiūrėta 2014 – 09 – 20].
3. Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybė. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metinis pranešimas, 2013 (4).
4. Bigelienė D. ir kt. Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2012.
5. Bitinas B. ir kt. Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla – spaustuvė, 2008.
6. Bitinas B. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
7. Bruzgelevičienė R. Ugdymo paradigmu kaitos permanentiškumo problema: teorija – praktinė veikla – mokytojų rengimas // Mokytojų ugdymas. 2008, Nr. 10, p. 74 - 90
8. Bruzgelevičienė R; Žadeikaitė L. Ugdymo paradigmu kaita: XX – XXI a. sandūroje – unikalus Lietuvos švietimo istorijos reiškinys // Pedagogika. 2008, Nr. 89, p. 18 – 28.
9. Čepienė A. Verslo vadybos studentų bendrųjų kompetencijų ugdymo problematika: verslo ir aukštojo mokslo sankirta // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2007, Nr. 13, p. 49 – 65.
10. Čiužas R. Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis // Pedagogika. 2007, Nr. 87, p. 64 – 70.
11. Čiužas R; Jucevičienė P. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. Švietimo problemos analizė. 2006, Nr. 5(8)
12. Čiužas R; Navickaitė J. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis // Pedagogika. 2008, Nr. 91, p. 53 – 59.
13. Čiužas R; Navickaitė J. Ugdymo turinio planavimas ir įgyvendinimas // Pedagogika. 2011, Nr. 101, p. 37 – 42.
14. Dagienė V; Žilinskienė I. Mokymosi veiklos samprata skaitmeninėje plotmėje // Pedagogika. 2011, Nr. 102, p. 93 – 103.
15. Dautaras J; Rukštelienė N. Mokymosi visą gyvenimą motyvacija: pedagogų požiūris // Pedagogika. 2006, Nr. 83, p. 74 - 79.
16. European Commission. Developing Key competences at school in Europe: challenges and opportunities for policy. Eurydice report, 2012.

<http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/145EN.pdf >

[žiūrėta 2014 – 09 – 25].

17. European Commission. Education and training 2020 work programme Thematic working group , Assesment of key competences‘. Literature review, glossary and examples. Novermber, 2012.
18. European reference framework. Key competences for lifelong learning. Luxembourg: Office for official publications of the European Comunnities, 2007.
19. Europos Bendrijų komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė. 2008, Nr. 3.7, p. 3-12.
20. Europos Komisija. Švietimo ir kultūros generalinis direktoras. Konsultacinio dokumento, skirto ES pirmininkaujaunčios Belgijos organizuojamam mokyklinio ugdymo generalinių direktorių susitikimui, projektas. Bendrųjų kompetencijų vertinimas, 2010 liepos 8 d.
21. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija „Dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančių mokymosi gebėjimų. 2006/962/EB
22. Galkienė A. Šiuolainio mokytojo vaizdinys: mokinių požiūris // Pedagogika. 2011, Nr. 101, p. 82 - 90.
23. Galkutė L. Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje // Acta Paedagogica Vilnensia. 2005, Nr. 14, p. 83 – 90.
24. Gudeliënė- Gudelevičienė L; Kaušylienė A. Ugdymo paradigmos virsmas: nuo mokymo pre mokymosi // Pedagogika. 2006, Nr. 82, p. 68 – 72.
25. Gudonis V; Rumšienė J. Mokinių mokymosi motyvų tyrimas // Profesinės studijos teorija ir praktika. 2012, Nr. 10, p. 49 – 59.
26. Gudžinskienė V. Konstruktyvizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius // Pedagogika. 2011, Nr. 103, p. 38 – 44.
27. Gudžinskienė V. Mokymo ir mokymosi sampratų analizė // Pedagogika. 2008, Nr. 90, p. 49 – 56.
28. Hargreaves A. Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. Vilnius: Tyto alba, 1999.
29. Hofmann P. Learning to learn: a key-competence for all adults?! // Convergence. 2008, Nr. 2-3, p. 173 – 181.

30. Hoskins B; Crick R.D. Competences for learning to learn and active citizenship: different curriencies or two sides of the same coin? // European journal for education. 2010, Nr.1, p. 121 – 137.
31. Jovaiša L. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
32. Jucevičienė P. Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams. Tyrimo ataskaita. Kaunas: 2005.
33. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucijus, 2005.
34. Kazlauskienė A ir kt. Tėvų, kaip ugdymo proceso partnerių, ugdant vaikų mokėjimo mokyti kompetencijas // Mokytojų ugdymas. 2012, Nr. 19(2), p. 31 – 52.
35. Kriščiūnaitė A; Strakšienė D. Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška ugdyme: edukacinių paradigų kontekstas // Kūrybos erdvės. 2012, Nr. 17, p. 8 – 18.
36. Lambert L. Lyderystės gebėjimai ir tvari mokyklų pažanga. Kaunas: Vitae Litera, 2011.
37. Laurentiu A.R; Lupu D. What students in preschool and primary education think about learning to learn?! // Journal Plus Education. 2014, p. 201 – 206.
38. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius: Leidybos centras, 1992.
39. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijos patvirtinimo“. Vilnius: Valstybės žinios, 2007 – 06 – 06, Nr. 63 – 2440.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=298951&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2013 – 12 – 03].
40. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“. Vilnius: Valstybės žinios, 2008 – 08- 30, Nr. 99 – 3848
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=326307&p_query=Bendrosios%20programos&p_tr2=2> [žiūrėta 2013 – 12 – 05]
41. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl valstybinės švietimo 2013 – 2022 metų strategijos patvirtinimo“. Vilnius: Valstybės žinios, 2012 – 12 – 06, Nr. XIIP-110.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859> [žiūrėta 2013 – 12 – 02].
42. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Vilnius: Valstybės žinios, 2011 – 07 - 01, Nr. 38–1804. <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458774> [žiūrėta 2013 – 11 – 28].

43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo“. Vilnius: Valstybės žinios, 2008 – 10 – 23, Nr. 122-4647. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329216&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2013 – 11 – 28].
44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo sampratos“. Vilnius: Valstybės žinios, 2004 – 03 – 06, Nr. 35 – 1150. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=228113&p_query=&p_tr2=> žiūrėta [2014 – 10 – 25].
45. Lietuvos statistikos departamentas. <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1329&status=A>> žiūrėta [2014 03 28]
46. Linkaitytė G. M; Žilinskaitė L. Mokymosi visą gyvenimą idėjos įgyvendinimo perspektyva Lietuvoje // Pedagogika. 2008, Nr. 89, p. 45 – 51.
47. Longworth N. Mokymosi visą gyvenimą praktika. Švietimo kaita XXI amžiuje. Vilnius: Kronta, 2007.
48. Lukošūnienė V. Refleksija kaip integrali mokymosi mokyti kompetencijos dalis // Pedagogika. 2011, Nr. 101, p. 43 – 49.
49. Martišauskienė E. Fundamentinės ugdymo idėjos ir jų sklaida šiuolaikinėje edukologijoje // Pedagogika. 2006, Nr. 83, p. 45 – 51.
50. Martišauskienė E. Mokytojų požiūris į gebėjimus kaip profesijos kompetencijų dėmenį // Acta Paedagogica Vilnensia. 2010, Nr. 24, p. 101 – 113.
51. Martišauskienė E. Ugdomojo mokymo retrospektyva ir dabartis (V. Rajecko“ Ugdomojo mokymo“ ir konstruktyvizmo paralelės) // Pedagogika. 2008, Nr. 89, p. 11 – 17.
52. Metodinė svetainė Kompetencijų ugdymas. <<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/pagrindiniai-kompetenciju-ugdymo-aspektai/siuolaikinio-ugdymo-tikslas-asmens-kompetencijos/mokejimo-mokyti-kompetencijos-ugdymas/>> [žiūrėta 2014 – 09 - 18].
53. Mickūnaitė E. Mokymosi visą gyvenimą plėtra ir politika // Acta Paedagogica Vinensia. 2004, Nr. 12, p. 95 – 104.
54. Mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymas. <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/failai/fizika/Mokejimo_mokyti_kompetencijos_ugdymas.pdf> [žiūrėta 2014 – 10 - 19].

55. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001
<www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc> [žiūrėta 2013 - 11 - 27].
56. Mokymosi visą gyvenimą politinės rekomendacijos. Projektas 5L „Mokymosi visą gyvenimą pajėgumo stiprinimas pasienio regione“. Projekto nr. LLII – 102.
57. Monkevičius A. Lietuvos mokykla XXI amžiuje // *Pedagogika*. 2001, Nr. 52, p. 18 – 26.
58. Motiejūnienė E., Žadeikaitė L. Kompetencijų ugdymas: iššūkiai ir galimybės // *Pedagogika*. 2009, Nr. 95, p. 86-93.
59. Nacionalinės kvalifikacijų sistemos koncepcija. Vilnius: LDRMT, 2007.
60. Petty G. Įrodymais pagrįstas mokymasis. Vilnius: Tyto alba, 2008.
61. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metodinė knyga mokytojui: Kompetencijų ugdymas. Vilnius, 2012.
62. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ mokinių mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo instrumentas ir jo taikymo metodinės rekomendacijos: Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas. Vilnius, 2012.
63. Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ veiksmingumo tyrimas. Vilnius, 2011.
64. Pukevičiūtė V. J. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektai // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2007, Nr. 19, p. 17-25.
65. Pukevičiūtė V. J. Mokinių ir studentų mokymosi mokytis paralelės // *Acta Paedagogica Vilnensia*. 2010, Nr. 24, p. 89-100.
66. Pukevičiūtė V. J. Pirmo kurso studentų mokymosi mokytis kompetencijos sudedamųjų dalių dermės tendencijos // *Pedagogika*. 2012, Nr. 105, p. 40 – 46.
67. Rutkienė A; Zuzevičiūtė V. Mokytojo vaidmens kaita: bendruomenės įtraukimas siekiant mokymąsi daryti veiksmingesnį // *Pedagogika*. 2009, Nr. 95, p. 53 – 57.
68. Sadzaglishvili S. and others. Assessment of learning – to – learn processes in students // *Problems of education in the 21st century*. 2008, Nr. 7, p. 126 – 132.
69. Šernas V. Komunikacinės kompetencijos, jų ugdymo (-si) kai kurios strateginės ir taktinės problemos // *Santalka. Filologija. Edukologija*. 2006, Nr. 4, p. 50 – 59.
70. Švietimo problemos analizė. Mokėjimo mokytis kompetencija: sampratos ir ugdymas. 2013 gruodis, Nr. 16 (102).
71. Švietimo problemos analizė. Vertinimo problematika pagrindinio ugdymo pakopoje: už ką rašomas pažymys?. 2011 birželis, Nr. 2 (52).

72. Targamadžė V. Ugdymo ir ugdymosi paradigma bendrojo lavinimo mokykloje: realija ar vizija? // Acta Paedagogica Vilnensia. 2010, Nr. 24, p. 69 -77.
73. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
74. Totoraitis R; Tarasevič I. Mokymosi visą gyvenimą strategija požiūrių įvairovė. Vilnius: Efrata leidykla, 2009.
75. Troter A; Ellison L. Understanding Competences and Competency. In: School leadership for 21st century. Eds. B. Davies and L. Ellison. London: RoutledgeFalmer. 1997, p. 36 – 53.
76. Vasiliauskas R. Mokymasis – vertybių ugdymo veiksnys: aksiologinės prasmės išvalgos // Acta Pedagogica Vilnensia. 2011, Nr. 27, p. 79 – 90.
77. Vidurinio ugdymo bendrosios programos: bendrųjų kompetencijų ugdymas 10 priedas, 2011.<http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Bendrosios_kompetencijos_10_priedas.pdf> [žiūrėta 2014 – 09 - 18].
78. Žydžiūnaitė V; Crisaffuli S. Žinių konstravimas aukštojoje mokykloje, kaip prielaida studento profesinio tapatumo vystymuisi // Profesinės studijos: teorija ir praktika. 2012, Nr. 10, p. 133-141.

SANTRAUKA

Darbo tema – mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymas ir vertinimas. Darbe nagrinėjama šiuolaikinio ugdymo proceso samprata, mokėjimo mokyti kompetencijos samprata ir struktūra, apžvelgiami mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimo įrankiai.

Darbo tikslas – išnagrinėti mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymą ir vertinimą pedagogų ir mokinių požiūriu.

Uždaviniai:

1. Pateikti šiuolaikinio ugdymo proceso sampratą.
2. Atskleisti mokėjimo mokyti kompetencijos apibrėžimą ir struktūrą.
3. Apžvelgti mokėjimo mokyti kompetencijos vertinimo įrankius.
4. Ištirti mokinių ir mokytojų požiūrį į mokėjimo mokyti kompetencijos ugdymą ir vertinimą.

Tyrimo metodai.

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, apibendrinimas

Empiriniai: pusiau struktūruotas interviu.

Tiriamieji. Tyrime dalyvavo Vilniaus X gimnazijos 7 mokytojos ir 12 mokinių 5 – 6 ir 9 – 12kl. Tiriamieji pasirinkti atsižvelgiant į jų sutikimą dalyvauti tyrime.

Empiriniai tyrimo rezultatai. Remiantis tyrimo rezultatais nustatyta, kad mokėjimo mokyti kompetenciją mokytojai apibrėžia vienpusiškai kaip informacijos radimą, atrinkimą bei pritaikymą. Nors mokytojai mokėjimo mokyti kompetenciją ugdo ir vertina įvairiais metodais, praktinėmis užduotimis, tačiau iš tyrimo rezultatų matyti, kad dar neįsitvirtina mokėjimo mokyti kompetencija ir mokytojai dažnu atveju linkę dominuoti pamokoje. Mokėjimo mokyti kompetencijos prasmę informantės suvokia per mokymosi visą gyvenimą koncepciją bei asmenybės ugdymą.

Mokiniai kelia sau mokymosi tikslus kaip gauti kuo geresnius pažymius, baigti mokyklą. Apklaustieji mąsto apie savo mokymąsi po atsiskaitymų, kodėl gavo vienokį ar kitokį pažymį, bei ką blogai padarė ir kur reikėtų labiau pasimokyti. Mokiniai nelinkę dažnai aptarti savo mokymosi su mokytojais, o jei aptaria tai tik apie tai, kas jiems neaišku.

Mokymosi naudą informantams padeda pamatyti rezultatai, tėvų dėmesys į pažymius bei pagyrimai ir žinių pritaikymas gyvenime. Savo mokymąsi informantai vertina pakankamai neblogai, tačiau pažymi, kad galėtų ir geriau jeigu netingėtų.

Vieni mokiniai mano, kad moka mokyti, kiti galvoja, kad nemoka. Mokantį mokyti mokinių jie įvardino kaip nieko daugiau neveikiantį tik besimokantį viską mintinai. Taip pat mokinys kuris moka mokyti stengiasi dėl geresnių rezultatų. Iš apklausos matyti, kad mokinių požiūris

į mokymąsi yra labiau teigiamas nei neigiamas, kadangi jie išsikelia mokymosi tikslus, skatina save mokytis, žino, kur kreiptis pagalbos, kai susiduria su mokymosi sunkumais, suvokia savo klaidų priežastis, žino, kur jiems dar reikia tobulėti, mato mokymosi naudą bei siekia geresnių rezultatų.

Raktiniai žodžiai: tradicinė ir šiuolaikinė ugdymo paradigmos, mokymosi visą gyvenimą koncepcija, kompetencijos, konstruktyvizmas, mokėjimo mokytis kompetencija.

SUMMARY

Scientific thesis – learning to learn competence development and assessment. In this work analyze modern educational process, learning to learn competence conception and structure, gives an overview of learning to learn competence assessment tools.

The aim of this work – analyze learning to learn competence development and assessment of teachers and student point of view.

Tasks:

1. Submit a modern concept of the educational process.
2. Reveal learning to learn competence definition and structure.
3. Overview of learning to learn competence assessment tools.
4. Investigate the students and teachers attitudes to learning to learn competence development and assessment.

Research methods:

Theoretical methods: scientific literature analysis, generalization

Empirical methods: semi – structured interview.

Participants. In the research participated seven teachers and twelve students 5-6 and 9 – 12 classes from Vilnius X gymnasium. Participants selected according to their agreements to participate in the research.

Empirical research results. Research results revealed that learning to learn competence teachers as defined by one-sided information discovery, selection and adaptation. Although teachers the learning to learn competence and develop and assess of various methods, practical tasks, but research shows that it is not popular at school and teachers often dominate in the lesson. Informants understand the meaning of learning to learn competence through lifelong learning concept and personal development.

Students seek to get better grades, finish school. The respondents think about their learning after settlements, why has received some kind of grade, and what a poorly made and where to learn more. Students do not usually talk with teachers about their way of learning or talk only about things they do not understand. Benefits of learning informants helps to see the results of parental attention to grades, praise and applying knowledge in life. Informants assess their learning well enough, but notes that could better learn if they do not be lazy. Some student think that they know how to learn, others think that they do not. They described a disciple who knows how to learn as one who do nothing else but learns everything by heart. Also student who know how to learn try to get better results. The survey shows that students' attitudes to learn is more positive than negative, because

they have learning objectives, encourage yourself to learn, know where to apply help when faced with learning problems, understand of the causes of errors, knows where they need to improve, see learning benefits and seek a better results.

Key words: traditional and modern educational paradigm, the concept of lifelong learnin, competences, constructivism, learning to learn competence.

PRIEDAI

1 priedas

1 lentelė. Diagnostinio vertinimo įrankio klausimynų pavadinimai, mokėjimo mokytis (MM) kompetencijos sritys ir vertinami gebėjimai bei nuostatos (Metodinė svetainė kompetencijų ugdymas. Diagnostinio įrankio panaudojimo metodinės rekomendacijos (prieiga per internetą: http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/Įrankiai/Diagnostinis/Diagnostinio_įrankio_metodines_rekomendacijos.pdf).

Klausimyno pavadinimas	Vertinama MM kompetencijos sritis	Vertinami gebėjimai ir nuostatos
Kodėl mokausi?	Teigiamas požiūris į mokymąsi ir nusiteikimas mokytis	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi svarbos, vertingumo suvokimas, poreikis tobulėti • Atsakingas ir atkaklus mokymasis • Savarankiškas mokymasis • Mokymasis iš kitų ir kartu su kitais • Pasitikėjimas savo jėgomis mokantis
Ko mokausi?	Mokymosi tikslo ir jo link vedančių veiklų numatymas	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi tikslų išsikėlimas ir jų svarbos (prioritetų) numatymas • Žingsnių tikslui pasiekti sugalvojimas ir apmąstymas • Mokymosi veiklos ir laiko planavimas
Kaip mokausi?	Organizuota ir kryptinga mokymosi veikla	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirūpinimas reikiamomis mokymosi priemonėmis • Informacijos šaltinių pasirinkimas, reikiamos informacijos radimas • Mokymosi būdų pasirinkimas ir taikymas
Kaip sekasi?	Mokymosi veiklos ir rezultatų apmąstymas bei įsivertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymosi veiklų stebėjimas • Mokymosi rezultatų apmąstymas • Savęs kaip besimokančiojo pažinimas • Numatymas, ką daryti, kad pagerėtų mokymasis

Kiekvienas klausimynas sudarytas iš 20 uždarojo tipo užduočių. Visų užduočių atsakymai parinkti taip, kad atspindėtų keturis MM kompetencijos lygius: pirmieji žingsniai (1 lygis), einama teisinga kryptimi (2 lygis), jau arti tikslo (3 lygis), įgyjama kompetencija (4 lygis).

Interviu klausimai

2 priedas

Mokytojams

1. Kaip apibrėžtumėte svarbiausią ugdymo tikslą?
2. Kaip jūs organizuojate ugdymo procesą, kad pasiektumėte šį tikslą?
3. Kokias svarbiausias kompetencijas jūs išskiriate savo mokinių ugdymo procese?
4. Kaip apibrėžtumėte kompetencijas?
5. Kaip siekiate ugdyti mokinių kompetencijas?
6. Kaip suprantate mokėjimo mokytis kompetenciją?
7. Kaip įgyvendinate mokėjimą mokytis?
8. Kokią prasmę matote ugdydami mokėjimo mokytis kompetenciją?
9. Kokie požymiai parodo, kad mokiniai yra išsiugdę mokėjimo mokytis kompetenciją?
10. Kokius metodus naudojate mokėjimo mokytis kompetencijai įvertinti?
11. Kokią pagalbą ir iš kur ją gaunate mokėjimo mokytis kompetencijai ugdyti?
12. Iš kur sužinote kaip ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją?
13. Kokiais šaltiniais naudojate ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją?
14. Kaip padedate mokiniams kai jiems iškyla mokymosi sunkumų?
15. Apibūdinkite mokantį mokytis mokinį
16. Kokios jums dar pagalbos reikėtų norint toliau sėkmingai ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją?
17. Kaip įtraukiate į mokymąsi nemotyvuotus mokinius?
18. Ar daug ruošiatės pamokoms?

Klausimų blokai: Ugdymo samprata 1, 2, 3, 4, 5, 14, 17, 18

Mokėjimo mokytis kompetencijos samprata ir ugdymas 6, 7, 8

MMK įvertinimas 9, 10

Pagalba mokytojui ugdant MMK 11, 12, 13, 15, 16.

Mokiniams

1. Kaip dažnai tu kalbiesi su mokytoju apie pamokos uždavinius?
2. Kada tau geriausiai sekasi mokytis mokykloje/ namuose?
3. Ar keli sau mokymosi tiklus? Kokius?
4. Ar pakanka mokymosi priemonių pasiruošti pamokoms?
5. Kaip tu suplanuoji savo namų darbų atlikimą?
6. Ar tu padedi kitiems mokytis? Kaip padedi?
7. Kokios asmeninės savybės tau padeda mokytis?
8. Kaip dažnai apmąstai savo mokymosi veiklą?
9. Kas dažniausiai tave skatina mokytis?
10. Kaip tave skatina mokytis?
11. Kas sunkina tavo mokymąsi?
12. Kaip manai, ko tau trūksta norint, kad mokymosi rezultatai būtų dar geresni?
13. Kaip sutampa tavo paties mokymosi vertinimas su tuo kaip tavo mokymąsi vertina mokytojai?
14. Iš ko tu matai, ar buvo pasiekti tavo išsikelti mokymosi tikslai?
15. Kaip elgiesi, kai tau iškyla mokymosi sunkumų?
16. Į ką kreipiesi pagalbos, kai susiduri su mokymosi sunkumais?
17. Kaip mokytojai tau padeda mokytis?
18. Ar aptari su mokytojais savo mokymąsi?
19. Kaip tai vyksta?
20. Ar visada žinai, numanai, kokį pažymį turėtum gauti iš kontrolinio darbo?
21. Kaip tu analizuoji savo darbus po kontrolinių?
22. Kaip dažnai pats pastebi savo klaidas ir jas ištaisai?
23. Kokios dažniausios tavo klaidų priežastys?
24. Kaip dažnai sutinki su mokytojų įvertintais kontroliniais darbais?
25. Kaip tu elgiesi, kai tau neaišku, ko mokytojas iš tavęs reikalauja?
26. Kokios tau pagalbos reikėtų mokantis?
27. Kas tau padeda pamatyti mokymosi naudą?
28. Ar tu planuoji savo laiką?

- 29. Kaip manai, ar tu moki mokytis?
- 30. Apibūdink mokinį, kuris moka mokytis
- 31. Kaip tu vertini savo mokymąsi?

Klausimų blokai: Mokymosi tikslai ir uždaviniai 1, 3, 15

Mokymo(si) proceso organizavimas 2, 4, 5,10, 11, 13, 20, 22, 28, 29, 30

Pagalba moksluose 6, 7, 12, 16, 17, 18, 24, 25, 30

Refleksija ir įsivertinimas 8, 9, 14, 19, 21, 23, 26, 27, 28, 31.

Transkribuotas tekstas

Mokytojai

LK1 - lietuvių kalbos mokytoja, 6 klasės auklėtoja.

1. Kaip jūs apibrėžtumėte svarbiausią ugdymo tikslą, jūsų nuomone?

Ugdymas tai yra ir mokymas ir auklėjimas. Tikslas – ugdyti asmenybę (pauzė). Reikia pirmiausia galvoti apie žmogų, apie tą mokinį ir suteikti jam tai, kas jam gyvenime būtų svarbiausia, svarbiausius dalykus.

2. O plačiau kokią asmenybę ugdyti? Pabandykit apibūdinti

Aa. Asmenybę, kuri gebėtų gyvenime šitą pasiekti savo tikslų, kuri sugebėtų įsitvirtinti gyvenime.

3. Mhm. Ir kaip jūs organizuojate ugdymo procesą, kad pasiektumėte šį tikslą?

Trumpa tyła. Pirmiausia galvoju apie kiekvieną mokinį, galvoju, koku būdu jam suteikti žinių, praktinių įgūdžių, em ieškau būdų ir kelių, kaip palengvinti jiems tą darbą. Kartais skirtingais būdais, metodais aš tų tikslų siekiu, galvoju kaip išaiškinti svarbiausius dalykus mokiniui, kad jis suprastų.

4. Mhm. Kokias svarbiausias kompetencijas jūs išskirate savo mokinių ugdymo procese?

Svarbiausia kompetencija mokėjimosi mokytis, mokėjimo mokytis yra labai svarbi. Nu toliau aišku visos kitos ir ir ta socialinė yra labai svarbi ir kitos, bet svarbiausia yra mokėjimo mokytis. Nuo to viskas priklauso.

5. O kaip apibrėžtumėte tą žodį kompetencijos? Kas jūsų nuomone būtų?

Tai gebėjimai, gebėjimai kompetencijos.

6. Kaip siekiate ugdyti mokinių kompetencijas?

Tyła. Na siekiu. Pirmiausia ne teoriniais tokiais bet praktiniais dalykais. Išsiaiškinu, kiek jie tos kompetencijos turi, ir ir tada jau galvoju o koku būdu sieksiu, kad jie tos kompetencijos įgytų kuo daugiau. Tyła. Čia vėlgi kiekviena kompetencija aišku skirtingai yra ugdoma, todėl jeigu apie mokėjimo mokytis tai iš tikrųjų tai per savo dalyką aš aš tų kompetencijų siekiu, praktinių dalykų, praktiškai viską darau, ne teoriškai. Per praktinius dalykus.

7. Kaip suprantate mokėjimo mokytis kompetenciją?

Nu tai gebėjimas rasti informaciją, gebėjimas pasinaudoti ta informacija, gebėjimas savo kažką sukurti. Tai yra svarbiausia ar ne. Aišku nuolat sukasi ta informacija, radimas jos, panaudojimas tos informacijos kada reikia, kiek reikia. Jeigu detaliau tai ten suplanuoti sunkiau, mokėjimas rinkti medžiagą taip, sintetinti tai yra sudėti ir paskui žinoma pasinaudoti, kažką sukurti, kažkokį tai produktą taip.

8. O kaip įgyvendinate tą mokėjimą mokytis? Vat tada kokiais tais būdais. Praktiškai kaip sakėt, tai konkrečiau

Pavyzdžiui per savo pamokas praktiškai aš visada suteikiu informaciją, kur daugiau arba, sakykime, kur galima informacijos surasti. Kartais aš pasakau, o kartais jų pati paklausiu: kaip manote, kur daugiau galima surasti. Aišku yra internetas, yra knygos, šaltiniai visokie, ten žodynai, žinynai. Vat tai tos informacijos ieškok. Paskui, sakykime, ta informacija jeigu reikia planavimas, mes pavyzdžiui, mokomės per pamokas planuoti, per literatūros pamokas, per kalbos ugdymo pamokas tas planavimas labai svarbus. O paskui jau žinoma kūrimas kažko, ar rašinį rašome, ar referatą kažkokį kuriame, lygiai tas pat ar pratimą kažkokį jeigu reikia. Įgytas žinias praktiškai kaip tu jas panaudoji, kaip pritaikai. Bet visada stengiausi ir stengiuosi pateikti įvykį kaip manot kur, kad jis pat pagalvotų kur galima surasti, aktyviai.

9. Skatinti mąstymą?

Taip taip per mąstymą, nes pasakai tai jis ar girdi ar negirdi, pamiršta, bet kai priverti pamąstyti tada kažkaip kitaip visai.

10. Kokią jūs asmeniškai prasmę matote ugdydami mokėjimo mokytis kompetenciją? Kokia prasmė?

Nu kokia prasmė iš viso kodėl mes mokomės, kad vėlgi įsitvirtintumėm gyvenime, kad kad galėtumėm pasinaudoti žiniomis. Tai čia irgi ir motyvacijos kartu atsiradimas, kai tu žinai jau ką tau reikia ir koku būdu tau tą padaryti tai nekyla sunkumų tą darbą atlikti. Tai jeigu tu sugebi, jau žinai kaip tu tą turi daryti tai ir gali padaryt. Nes pavyzdžiui mokiniams privalu, anksčiau jeigu nemoka jis rašinio rašyti na tai pasakai, tai parašykite rašinį ir ką jie žino kaip rašyti. Vienas ten susiras kažkokią tai temą, gal kitos temos visiškai rašinį internete nusirašys, kitas išvis sėda rašyti nežinodamas nei iš kurio galo, nei ką daryti tai vat sakykim. Arba referatą sukurti, nu iš kur mokins žinos kaip tą referatą parašyti, jis iš savo galvos neparašys tai už tai ir mokai, ir aiškini tai gal pirma susirink medžiagą, susirūšiuok tą medžiagą, susidėliok,

išsiaiškink, paskui pasižiūrėk kas tau tinka tam rašiniui, ar referatui ar kokį ten kitą darbą na ir paskui šitaip pradedi rašyt ir planuoti. Planą susidarai savo to darbo ir ir rašai.

11. Padedat mokiniams tuos žingsnius numatyt?

Taip žingniuoji, žingsnis po žingsnio ką reikia daryti. Ir vieną kartą pamokai, kitą kartą jau žino, jie tada žinos ir kaip istorijos ten kokį darbą atlikti, geografijos ir kitų dalykų. Nes čia yra susiję tie dalykai, tada jiems nekyla sunkumų ir ne taip baisu ta darbą atlikti.

12. Kokie požymiai parodo, kad mokiniai yra išsiugdę mokėjimo mokytis kompetenciją?

Na jie neklausia, pavyzdžiui, kaip kaip tą padaryt, nuo ko pradėt, jie nebeklaus šito, vat nėra klausimų, o jeigu ir paklausia tai vis tiek nieko baisaus tiesiog padedi, iš kitos pusės pagaliau jisai tą darbą, dalį darbo suplanavęs, sakykim, pasakau, kad jau to darbo kaip darysime turi atnešti planą, jis jau planą parašęs, atneša parodo tai irgi rodo kad jau jisai supranta, ką daro, kad, aišku aptarę tą planą jau galime toliau eiti, jeigu pas jį ne taip tada pataisom ir jis turi tą darbą. Galutinis rezultatas tai atliktas darbas, geriausiai ir parodo ar viskas buvo aišku, ar viskas buvo suprasta.

13. Mhm. Tai toks pagrindinis požymis, kad tas įvertinimas, tas darbas jo ar ne ir kad jis gerai atliktas?

Taip, taip. Geriausiai tai pasirodo, iš tikrųjų, kai ne iš karto vat pasakei referatą, bet jeigu tu pasakai, kad parašysi planą ir aptarsim tą planą, arba, sakykim, surasit informacijos ir atnešit man parodyti, kokia ta informacija, aptarsim ar tinkama. Tai iš to, ką jis jau padarė ir matyti ar jis tinkamai padarė, ar ne bent tie žingsneliai ar jie tinkami, o paskui aišku galutinis rezultatas jau tikrai rodo ar viskas buvo padaryta. Tai vat taip ir pamatuoji tais žingsneliais. Aukštesnėse klasėse aišku jau galutinio rezultato lauki, jau daugiau savarankiškumo pas juos, kad jie visus tuos žingsnelius praeitų patys savarankiškai. Planuotų, rinktų medžiagą, sakykim, nu ir vėlgi atneštų darbą ką parašęs. Be aišku niekada nesikratom konsultacijų, visada konsultuojam, ateikit, klauskit.

14. Kokių metodus naudojate mokėjimo mokytis kompetencijai įvertinti?

Kokie metodai...(galvoja). Įvertinti? Tos kompetencijos išugdymui metodai? Čia gali būti aktyvieji metodai, aktyvinantys, na vėlgi tie pamąstykit, prisiminkit. Gali būti kūrybiniai visokie metodai, kurie irgi skatina gerokai mąstyti. Nu, sakykim gali būti paskaita, gali būti ir savarankiškas darbas kažkoks ieškojimas, gali būt aktyvieji metodai, kūrybiniai tie metodai, įvairūs labai.

15. Mhm, gerai. Iš kur sužinote, kaip ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją?

Šiaip esu skaičiusi ir literatūros skaitymas, kadangi dalyvavom projekte mokėjimo mokytis kompetencijų ugdymo apskritai kompetencijų ugdymo tai vat tie seminarai, tie pamokų savarankiški vedimai, parodomųjų pamokų stebėjimai iš tų dalykų aš susirinkau informaciją apie mokėjimo mokytis kompetenciją. Šiaip šiaip tas projektas mums labai daug davė. Projekte mes irgi patys kažkaip irgi buvo tos kompetencijos padarytos, ateini į projektą ir keli seminarai nieko nežinai visiškai, galvoji čia ateis lektorius ir viską išaiškins, nieko panašaus. Buvo pirmas seminaras vedė Didžiosios Karalystės anglų mokslininkai irgi padalino kompetencijas nu tiesiog leido pasirinkti ir mes, mūsų grupė, mūsų komanda iš mūsų mokyklos pasirinkome mokėjimo mokytis kompetenciją. Aš už galvos susiėmiau, ką jūs čia dabar galvojat, mes juk nieko nežinom. Paskui kaip ir tiems mokiniams taip ir tada atsisėdau ir galvojau nu ką reiškia mokėjimo mokytis, nu, pavyzdžiui, aš moku mokytis, aš žinau kaip paruošti referatą, ką aš darau (šypsosi) ir aš sudėliojau tuos žingsniukus, ten renku informaciją, planuoju, ten, sakykim kuria ten kažką ir visą tai sudėliojau ir pasirodo taip ir yra iš tikrųjų. Mokėjimo mokytis kompetencija ir susideda iš visų šitų dalykų (šypsosi). Tai vat tas kelias ir buvo mūsų toks tinkamas tai vat.

16. Mhm. Dar kokią pagalbą ir iš kur ją gaunate mokėjimo mokytis kompetencijai ugdyti? Kokia dar pagalba, iš ko?

Iš ko, dabar, pavyzdžiui, internete atsiranda vis visokie filmuoti tokie dokumentiniai, mokomieji filmukai, pavyzdžiui, iš youtube ir internete ir domiuosi ir ir peržiūriu tuos filmuotus filmukus. Ir ugdymo plėtotės centre atsiranda įvairių informacijos šaltinių ir internetas padeda plėsti šitą informaciją ir pati, kadangi aš žinau apie tą kompetenciją tai aš per savo praktinę veiklą irgi stebiu ir vis galvoju naujų būdų, metodų kaip, sakykim, tuos gebėjimus ugdyti, kaip svarbu vis dėlto, kitokų būdų surasti, kad nebūtų nusibodę vis tas pats.

17. Čia kitas klausimas iš kur sužinote kaip ugdyti tai kaip aš supratau tai ir iš interneto pagrinde, ir iš to projekto sužinojot, iš savo praktinių užduočių?

Taip, taip, taip.

18. Mhm. Čia aišku. Dar gal kokiais šaltiniais naudojotės ugdant mokėjimo mokytis kompetenciją? Na ne tik gal internetu

Na ugdymo plėtotės centras yra išleidęs knygų specialių su pavyzdžiais, planų, pavyzdžiui, ir šiaip informacijos išverstos iš užsienio kalbos. Ir seminaruose dalyvauju, pavyzdžiui, jeigu tikrai kas susiję su mano dalyku, tai, sakykim, tų kompetencijų ugdymas, tai aš visada

apsilankau ir ir domiuosi kaip dirba kitų mokyklų mokytojai, nes jie irgi veda seminarus. Dabar tie projektai visada taip ir vyksta, sakykim, kūrybiškumo, kompetencijos ugdymo projektas tai licėjui atsimenu buvo neseniai. Na jie irgi taip daro, pirma supažindina, seminarai būna tiems mokytojams, paskui tie mokytojai savo patirtį jau skleidžia patys, patys veda seminarus tai vat per šia veiklą.

19. Mhm. Jūms teko irgi vesti?

Mes irgi taip darėm. Pirmiausia mums seminarai, paskui jau kai baigėm, jau kai išėjom visus metus jau tada mus mokė, kaip vesti seminarą.

20. O jūs vedėt šitos mokyklos mokytojoms ar kitos?

Iš pradžių buvo mūsų mokyktos mokytojai, bet šiaip iš karto buvo, kad kitų mokyklų mokytojus pakviestumėm ir apie kompetencijas, apie jų ugdymą, apie viską, ką mes gavom, žinom. Aišku buvo sudėtinga šešias valandas dirbti, gerokai paplušėt reikėjo, nes kompetencijų ugdymo buvo pati pradžia kažkaip ir dar apie tas kompetencijas kažkaip taip nelabai visi žinojo ir kai reikėjo juos įtikinti, kad čia tikrai labai svarbu ir kad tikrai reikia parodyti naujus būdus kaip pamoką organizuoti kitaip nei įprasta tai netgi buvo pasipriešinimas, bet nu reikėjo viską labai svariai pateikt. Nuo paties lektoriaus, nuo paties seminaro to vedėjo priklauso kaip jie priims tavo tą skleidžiamą informaciją. Netgi mūsų komandos, sakykim, chemikės, biologės atskirai, iš pradžių bendrą tokią darėm, o paskui atskirai, kas liko salėje, mes ėjom su savo lituanistais su kitais kitur, mums geriau sekėsi nei toms chemijai, biologijai kažkaip ten pasipriešinimas buvo didesnis. Nežinau, kažkas nelabai tiko, tai teko visom keisti savo taktikas (juokiasi), veiklą ir girdėjau, kad kitų miestų mokyklos arba panašiai ne visus priėmė. Paskui jau tas prislogo, ne bet tas jau svarbu pasirodo.

21. Liko nedaug. Kaip padedate mokiniams, kai jiems iškyla mokymosi sunkumų?

Konsultuoju, aiškinu kas. Pirma išsiaiškinu, kas negerai, kodėl kyla tų sunkumų ir kai gerai išsiaiškini tada konkrečiai nurodau, ką jis turi padaryti. Jeigu jis nežino aš aš suteikiu jam informaciją: vadovėlių, knygų ar papildomos kažkokios medžiagos atšviečiu pati, suteikiu, duodu. Labai smagu, kai mokinys pats klausia ir ir nori, jeigu per prievartą nieko, nepadės. Bet jeigu jis pats domisi, kas negerai, kodėl jam taip nepasisekė labai svarbu išsiaiškint kartu.

22. Mhm. Tai apibūdinkite mokantį mokyti mokinį, na plačiau prasme

Na jis geba mokyti, nesunkios jokios užduotys, jis atlieka tas užduotis pakankamai savarankiškai ir pakankamai gerai atlieka užduotis.

23. Mhm. Kokios jums dar pagalbos reikėtų norint toliau sėkmingai ugdyti tą mokėjimo mokyti kompetenciją? Gal dar kažkokios pagalbos jums reikėtų?

Na taip didesnio atlyginimo šiek tiek (juokiasi). Juokauju aišku. Galvoja. Šiaip man nereikia jokios pagalbos, jeigu aš jaučiu, kad man reikia pagalbos aš pati susieškau. Jeigu aš jau pajuntu, kad man reikia pagalbos tai jau gerai, kai žmogus nežino, ko reikia ir kad reikia kažką daryti tada jau negerai, bet jei aš jaučiu, kad reikia man pagalbos ir noriu dar kažką daryti tai aš visada surandu ir suteikiu pati sau tą pagalbą. Aš pavyzdžiui visada randu tą pagalbą kai nueinu į bet kokį seminarą. Man taip nebūna, kad aš nueinu ir nusiviliu, kad nieko visiškai negavau, nes aš visada randu, ką pasisemti ir tai mane džiugina ir tada atsiranda didesnis noras kažką nauja daryti. Tu seminarų dabar tikrai daug ir laiko mažai visur dalyvauti. Kitą kart pinigų aišku pritrūksta už tai kad mums anksčiau labai mokėdavo, dabar dažniausiai už savo pinigus reikia į seminarą.

24. Mhm. Nu pavyzdžiui su kitais mokytojais, kolegomis, na aptariate mokinių rezultatus, gal mokymąsi, kaip pagerinti tą mokymąsi, dalintis gerąją patirtim?

Taip, taip. Čia pavaduotoja Daiva tikrai pasirūpina, visada šitą organizuoja, tai ir šitą gi vienos klasės ten, sakykime, ribose ar apskritai pusmečio rezultatai. Ir individualiai su auklėtojais aptarinėja, ir su visais mokytojais susitinka labai labai, nes iš tikrųjų kiekvienos auklėtojos jina mėnesio ar šitą gi kelių mėnesių vidurkį pasiima, netgi pažymius mato sako ateik pasižiūrėk, kodėl jo tie dvejetukai atsirado. Gal jam reikia kokios pagalbos, pasidomėk tai mus kaip auklėtojas ji patikrina visą laiką, mes lakstom, bėgiojam, žiūrim, kas ten tam vaikui negerai. Iš tikrųjų ne tik savo matai, bet ir matai mm. Anksčiau tai kai būdavo dienynai tie popieriniai paimi pavartai, o dabar, pavyzdžiui, reikia atsidaryti jau kiekvieno pažymių knygelę bet tai ne visada surandi laiko. Savaitės ar mėnesio ir sako va žiūrėk to dalyko jam dvejetukai, kodėl išsiaiškink, sakysim, atsiskaitysi man ir lakstai.

25. Bet gal ir tarp mokytojų ar ne jūs pasikalbat, pasidalinat ta patirtim, na be pavaduotojos su lietuvių mokytojais ar kitom mokytojom tas bendradarbiavimas?

Atvirai pasakius tai truputėlį per mažai, per mažai mes bendradarbiaujam. Daugiausiai mes kai susitinkam tai per egzaminus, va, pavyzdžiui, šiandien dešimtokų egzaminą taisom tai va tada visą patirtį mes ir pasidalinam tarpusavyje. Šiaip tokio atskirai suėjimo, ar atskirai aptarimo nu nėra kada, mes žiauriai užimtos esam su savo auklėtojų veikla, su su savo va dalykais. Vis tiek stengiamės labai, kad tos pamokos būtų labai įvairios, skirtingos ir ir į mūsų pamokas daug ir administracija įeina ir mes ten taryba organizavom ten tokias kūrybines dirbtuves viena pas kitą

ėjom stebėt pamokų per tas kūrybines dirbtuves irgi matēm kaip sekasi kolegom, patarimų suteikēm tai vat sakau atvirai sakant per mažai mes dar susitinkam ir aptariam, nes iš tikrųjų to laiko nebeužtenka viskam. Čia tikrai.

26. O kaip įtraukiat į mokymąsi nemotyvuotus mokinius?

Kaip aš įtraukiu... (galvoja) bendrai jie kažkaip savarankiškai įsitraukia į tą mokymąsi. Jiems visada atrodo, kad mano dalykas labai svarbus ir aš įsimylėjus visus tuos poetus, visus rašytojus. Nes aš jeigu dėstau tai iš tikrųjų na su įkvėpimu ir jiems atrodo kad tai yra gražu. Uždegu ir jiems paskui, kai nuoširdžiai pasakau jūs galvojat, kad man patiko va patinka tas eilėraštis, nes aš kai paklausiu jums patiko. O taip mums patiko, o man tai, pavyzdžiui, visiškai nepatiko ir jie tada nustemba, sako iš jūsų dėstymo atrodė ojojai jau viršūnė yra (šypsosi). Na sakau aš kitaip priimu tuos kūrinčius, jie yra tokie sukurti, mes privalom juos išsiaiškint, išsinagrinėti tai. Na pas mane nėra tokių traukimų, kartais aišku jeigu jiems labai nesiseka, pavyzdžiui, raštu jie tik dvejetus gauna tai va matau, kad padarė aš jam parašau geresnį pažymį, daugiau klaidų jie padarė nei kiti, bet aš vis tiek jiems pažymį pakeliu, nes jie asmeninę pažangą padarė. Aišku kitas pastebės o jis už 10 klaidų dar gavo patenkinamą pažymį, aš už 10 nepatenkinamą tada sakau, kad aš jam kitaip vertinau, nes jisai padarė pažangą. Nes jeigu aš jam vien tik dvejetus rašysiu tai jisai net neberašys tu diktantų ar rašinių sakys vis tiek aš du gausiu.

27. Na taip. Išvis dings motyvacija ir noras

Taip ir aš tada drąsiai rašau aukštesnį pažymį, aišku stengiuosi, kad ir nematytu šalia jo sėdintis, bet ir jis kažkaip jau nebesikabinėja, kažkaip normaliai žiūri į tuos dalykus. Tai vat skatinu tiesiog bendradarbiavimą ir jiems. Na arba, pavyzdžiui, na atsako į klausimą nustebina tiesiog savo įžvalgomis ir aš negailėdama parašau jiems dešimtuką ir jie visą laiką prisimena kad va lietuvių gavo 10 tai yra kažkas tokio ir žinoma kitą kartą tu stengsiesi vienas dalykas labiau kad. Ir jeigu tikrai matau, kad mokinyš jau sako man lietuvių nepatinka, aišku, kad jam nepatinka todėl kad nelabai gerai sekasi na ir aš jau stengiuosi tada jau įsiklausyt, ką tokio padaryt, kad jam nebūtų taip jau apmaudu, kad labiau patikt pradėtų, pakeliu truputėlį pažymį. Per tą vertinimą, labai svarbus yra vertinimas. Va šitaip kažkaip tai skatinu.

28. Na su tais praktiniais būdais vat kaip ten sakėt ugdant tas kompetencijas, sakėt tie referatai, ten tie visokiausi darbai. O dar kokie tie praktiniai būdai? Pradžioj minėjot

Galvoja. Dabar galvoju kokie ten. Na išėjo visi tie klasikiniai dalykai ir paskaita gali būti ten disputas kažkoks ir ir. Čia dėl metodų ar ne? Aš kažkaip tai nežinau gal kūrybiškumui ugdyti

daugiau tų metodų būtų, o čia (galvoja). Specialių kažkokių metodų vien tik mokėjimo mokytis kompetencijai nu tai aš nežinau tai. Analizės, sintezės mokymas, sakykim, supažindinimas su sąvokomis, planavimas net nežinau kokie čia metodai gali būt specialūs mokėjimo mokytis. Negaliu pasakyt dabar, reikia pagalvot, pavartyt (juokiasi). Galbūt kad praktiškai aš tą ir darau bet vat teoriškai to metodo įvardint ir negaliu.

29. Na tai vis tiek kaip sakėt turbūt per aktyvius tuos metodus

Taip taip taip. Ir tas savarankiškas skaitymas, ir tas dialogas, pavyzdžiui, irgi padeda išsiaiškint ko jisai nežino, paaiškini jam kaip informaciją surasti.

30. Ir paskutinis klausimas. Kaip jūs patį ruošiatės pamokoms? Ar daug skiriate laiko pasiruošimui pamokoms?

Mmm (galvoja). Jeigu ten, sakykim, kokias praktines užduotis kuriu, galvoju ką praktiškai, ne iš vadovėlio tai tada daugiau laiko užima, o šiaip kadangi medžiagą esu gerai įvaldžiusi šitiek metų, dvidešimt metų dirbdama tai aš tiesiog tikrai, va čia turiu tokį dienoraštį kur susirašau, kokia tema bus, na jeigu koks ypatingas klausimas tai vėlgi rašausi tuos klausimus arba temas ir tiesiog viską sudėliojau galvoj nuo ko pradėsiu, ką darysiu. Tai nėra labai daug laiko tikrai, tai neužima. Bet kitą kartą aš susidėliojau iš vakaro vienaip, o iš ryto man atrodo visiškai kitaip ir aš atėjusi į klasę kartais pradėdu nuo kitų dalykų nei aš planavau, nes matau kad pagal situaciją prisitaikau. Nebijau truputėlį taip kūrybiškiau į viską pažvelgt. Svarbu, man svarbiausia, kad man būtų pačiai įdomu ir kai man įdomu tada matau kad ir jiems įdomu. Tai nuo to pradėdu.

Ačiū už pokalbį.

Mokiniai

M5 – penktos klasės mokinys, 11 metų

1. Kaip dažnai tu kalbiesi su mokytojais apie pamokos uždavinius?

Mm nu šiaip stengiuos dažnai, vos ne kiekvieną pamoką, visados paklausiu, nes įdomu būna, ką veiksime.

2. Kada tau geriausiai sekasi mokytis mokykloje?

Mmm nežinau (šypsosi), tikrai nežinau. Kaip kada, kartais atsikeli gerai sekas, kartais ne, kartais būna labai sunkios pamokos irgi gerai sekas, kartais būna lengvos pamokos. Nu.

3. O kada geriausiai sekasi mokytis namuose?

Kai būna lengvi namų darbai (juokiasi). Nu tada, nežinau. Galvoja. Mm namuose nu nežinau, kai gal būnu nepavargęs, ateini greit pasiruoši namų darbus ir eini kažką daryt toliau.

4. Ar keli sau mokymosi tikslus?

Nu jo, kad rezultatai būtų kuo geresni stengiuos ir šiaip noris geresnių rezultatų, jeigu ten gausi du du tai laimingas namo negrįši kažkaip (šypsosi), maloniau gaut 10, 9.

5. Mhm. Ar pakanka mokymosi priemonių pasiruošti pamokoms?

Mhm, pakanka, visko turiu.

6. O kokios tos priemonės?

Nu tarkim ten matlankis matematikai, ten visokios lyniuotės, žirklys, klėjai, sąsiuviniai

7. Kaip tu suplanuoji savo namų darbų atlikimą?

Mm stengiuos atlikt ir dienom į priekį kur būna, kas užduota, kad kitas dienas būtų mažiau daryt, nes kartais būna, kad aš darau namų darbus ne kas šiandien užduota, o kas buvo iš praeitos dienos užduota tai vat taip ir susikaupia daug, o kai viską pasidarau į priekį tai tada būna labai nedaug.

8. O namų darbus darai tiktai namuose, ar pavyzdžiui ir mokykloje, ar per pertraukas, ar tarkim ir pamokos metu, kai viską spėji padaryti?

Nu aišku kartais bandau padaryt pamokos metu, dažniausiai darau namuose.

9. Ar tu padedi kitiems mokytis?

Juokiasi. Nu jei, nežinau kaip čia atsakyt į šitą klausimą. Jeigu kažko paprašo atsakyt, padėt nu tai stengiuos kiek galiu padėt.

10. Mhm. O pavyzdžiui jei nusirašyt prašo, ar duodi?

Mmm žinokit dar nieks neprašė, praeitoj mokykloj, kai nusirašynėdavo vienas klasiokas per pamokas tai labai nemėgdavau, nes nu man nepatinka, atrodo išsprendi pats užduotį ir žiūri, kad nuo tavęs viską nusirašo ir taip labai nervina.

11. Kaip manai, kokios asmeninės tavo savybės tau padeda mokytis? Kokios charakterio savybės?

Juokiasi. Nežinau, mmmmm. Man mokytis padeda (galvoja) čia reik pagalvot, net nežinau. Vėliau atsakysiu gerai.

12. Kaip dažnai galvoji apie savo mokymąsi?

Mmmm, nu kaip kada, ateini kartais ir pasižiūri ten dienyną kaip sekas, pažymius. Pasižiūri, ar atlikai visus namų darbus, nu ir taip. Į savaitę kokį kartą tai tikrai pasižiūri, pažymius ten visus ir taip toliau.

13. Mhm. O pavyzdžiui na ar galvoji kaip tau va sekasi mokytis, mažtai ką čia galėčiau geriau padaryti?

Nu kartais ir pamąstau, pagalvoji, ar galėčiau kažką geriau padaryt, ar jau viską ir taip gerai darau. Bet visados reik viską geriau daryt, visados gali geriau padaryt.

14. Kas dažniausiai tave skatina mokytis?

Mm turbūt tėvai, tėvai visados paskatina.

15. O kaip tai jie daro?

Nu atlik, stenkis kuo geriau parašyt, nuoširdžiai viską daryt, ne numest ten visko padariau, parašyt viską sąžiningai, ten ne belekaip.

16. Nuo pirmos klasės tave taip skatina mokytis?

Nu, jo. Kartais pasižiūri namų darbus kaip atlieku. Tai va.

17. Mhm. O kas sunkina tavo mokymąsi?

Nu kad kažkaip man nieks nieko nesunkina. Prie naujos mokyklos prisitaikiau, viskas čia gerai ir nieks. Nu man tai mokytis nėra labai sunku, bet ir nėra visados taip labai labai lengva.

18. Reikia daug ar ne pastangų įdėti?

Jo, pastangų reik daug įdėt.

19. O pavyzdžiui triukšmas, ar chaosas, ar tau sunkiau tada mokytis, kai klasėje?

Nu nėra pas mus didelio chaoso, bet Deividas jį sukelia tą chaosą vienas. Tada stengies kažkaip nekreipt dėmesio, po to mokytojas irgi supranta, kad jisai trukdo tai nutildo, nuramina ir tada būna gerai, tylu klasėj.

20. Mhm. Kaip manai, ko tau trūksta, norint, kad mokymosi rezultatai būtų dar geresni?

Mmm (galvoja) nu gal kažkaip trūksta man, sunkiau sekas gal ir lietuvių kalba tai man ten reikėtų gal labiau pasistengt, labiau man rašyt ten rašinėlius, diktantus, aš daug klaidų darau tai man daug geriau būtų, kad aš, aš labiau pasistengčiau rašyt, daugiau namuose padaryčiau bet va kažkaip to laiko nelabai yra.

21. Daugiau praktikuotis?

Jo

22. Mhm, gerai. Kaip sutampa tavo paties mokymosi vertinimas, su tuo, kaip tavo mokymąsi vertina mokytojai? Ar sutampa?

Nu jo sutampa, visados kažkaip nežinau dar nedaug rašėm visų tokių ir gavom dar nedaug pažymių tai ir nežinai. Atrodo, kad gali parašyt gerai ir parašai ten gauni 9 ir taip toliau. Nu tai jo sutampa.

23. Iš ko tu matai, ar buvo pasiekti tavo išsikelti mokymosi tikslai?

Mm galit pakartot klausimą (šypsosi). Pakartota. Ai tai gal iš to, kad tarkim atsimenu vat pradžioj atėjau pirmą dieną nu atėjau į mokyklą ir nežinojau, kas yra daugyba, po to po kelių dienų išmokau nu va taip ir supranti. Viską išmoksti, supranti ir išsikeli naujus tikslus, ir juos įvykdai.

24. Turbūt dar iš rezultatų ar ne?

Taip.

25. Mhm. Kaip elgiesi, kai tau iškyla mokymosi sunkumų?

Mm stengiuos juos išspręst.

26. O kaip tai darai?

Nu nežinau, gal kažką reik labiau pasistengt vienur kitur. Tada gal būrelių mažiau nueinu vieną kartą, pamokas reik paruošt. Bet tai taip būna labai nedažnai tie sunkumai.

27. Mhm. Ir klausai mokytojų, kas neaišku?

Nu jo.

28. O į ką kreipiesi pagalbos, kai susiduri su tais sunkumais?

Į tėvus dažniausiai kreipiuos, paklausiu kaip čia man tas problemas išspręst, bet tos problemos labai nedažnai būna.

29. Jie tau pataria ar ne?

Jo.

30. Mhm. Kaip mokytojai tau padeda mokytis?

Nu mokytojai visados padeda mokytis, jie visko ir išmoko, ir. Kai pradinėse klasėse mokiaus tai mokytojai pirmi visko išmoko tuos visus galima sakyt pagrindus padeda nu ir tada jau mokaisi vyresnėse klasėse ir vykdai tas užduotis ir kiek gali tiek.

31. Visada padeda, palaiko?

Taip

32. Ar su mokytojais aptari savo mokymąsi, pasikalbi apie savo mokymąsi su mokytojais?

Nu nelabai dar šiais metais nebuvo taip, kad reikėjo, praeitoj mokykloj nebelabai atsimenu ar darydavau ten. Nu jo aišku visados pasiklausdavau ar galėjau geriau padaryt, ar gerai atlikau.

33. Ar visada žinai, numanai kokį pažymį turėtum gauti iš kontrolinio darbo?

Nu visados tikies kuo geriausio, bet kartais būna ir ne tokių, kokių tikies, bet nu nesu šiais metais gavęs tokio jau labai labai blogo pažymio, bet. Nu nežinau. Visados tikies kuo geriau tai ir stengies gaut, o negauni bandai išsitaisty (šypsosi).

34. Mhm. Kaip tu analizuoji savo darbus po kontrolinių, savo pasiekimus?

Visados išsitaistai viską ir pasižiūri klaidas kur galėjau, ką padaryt, ką labiau reikėjo įsimint, kaip ten.

35. Pasitikrini su knygom, su sąsiuviniais?

Nu jo, vis tiek jau kai matai klaidas, mokytoja tau jas išaiškina ir tada supranti, kur padarei klaidą, ką reikėjo daryt toliau.

36. O kaip dažnai pats pastebi savo klaidas ir jas ištaisai?

Nu būna kartais ten kokios nosinės nepadedi, ar ten šiaip kažko.

37. Bet ar pats dažniausiai pastebi savo klaidą, ar mokytoja pasako, tiesiog paaiškina, ar pats supranti?

Nu kaip kada. Kartais būna, kad pats suprantu pamatau, o kartais būna kad ir mokytojai pamato. Dažniau mokytojai, nes aš toks, kartais pastebiu.

38. Mhm. Kokios dažniausios tavo klaidų priežastys?

Neatidus kartais būnu toks, kartais šiaip va praleidžiu raidę nu tokios labai žioplos klaidos.

39. Ir kaip manai iš kur tos žioplos atsiranda?

Nu gal, kad neatidus būnu tiesiog rašai rašai. Ir gal tiesiog atidesniam reikėtų būt.

40. Mhm. Kaip dažnai sutinki su mokytojų įvertintais kontroliniais darbais?

Nu visados sutinki (šypsosi). Visados mokytojai turbūt teisingai įvertina, nebūna kad ten taip tu padarei, tu man nepatinki kaip mokinys ir gausi blogą pažymį, turbūt taip nebūna, nors man dar taip nėra buvę.

41. O, pavyzdžiui, jeigu tu manai, kad tu pats turėjai gauti geriau ir tau parašė šiek tiek prastenį pažymį, tai tarkim eini klausti, kodėl, aiškintis su mokytoju?

Jo aišku eini paklaust, kur padarei kokią klaidą, ar galima ten išsitaisty. Visados pasiklausi.

42. Ir kaip dažniausiai leidžia išsitaistyti?

Nu jo, pasitaisai kažkiek, gal tą pažymį ir pakelia, bet tai supranti klaidas ir viskas ir gauni.

43. Kaip tu elgiesi, kai tau neaišku, ko mokytojas iš tavęs reikalauja?

Visados nueinu pasiklaust, būreliai būna, kad irgi neaišku visados nueinu pasiklaust. Ir mokykloj taip pat tau viską išaiškina kiek gali ir tada atsako ir supranti, viską pasidarai, išsitaistai ir.

44. Kokios dar pagalbos tau reikėtų mokantis?

Mm, nežinau ar man jos išvis reikėtų. Man kažkaip dabar nėra, kad to aš visai nesigaudau, viską suprantu, niekur tos pagalbos kaip ir nereikia, ko nesuprantu tai einu pas mokytoją pasiklausiu, pas tėvus pasiklausiu ir išaiškina.

45. Kas tau padeda pamatyti mokymosi naudą?

Mmm, nu nežinau, gal palygini su praeitais rezultatais, pamatai, kur ten klysdavai, kur dabar jau nebeklysti, kas tada tau geriau sekdavosi, kas dabar geriau sekas ir taip bandai sulygint gal.

46. Kaip manai iš kur tavo tas noras mokytis, noras stengtis kuo geriau? Iš kur jis atėjo?

Neįsivaizduoju. Nu visados noriu, nuo pirmos klasės visados norėdavau gaut kuo geresnį įvertinimą.

47. O kaip manai tėvai turėjo didžiulės įtakos prie tavo gerų mokymosi rezultatų, prie tavo noro mokytis

Jo turėjo aišku daug įtakos.

48. Kaip manau, ar tu moki mokytis?

Juokiasi. Nu, gal ir nelabai, gal ir moku. Čia tikrai negaliu atsakyt į šitą klausimą, atsakymo tikrai nežinau.

49. Nu gal dar grįžtam prie tų savybių tada. Tai kokios vat tos savybės, kurios tau padeda mokytis. Kaip tu galvoji pats vat koks tu esi, kas tau padeda mokytis?

Gal man mokytis padeda (galvoja) gal gal gal gal, gal tas. Nežinau, tikrai (juokiasi)

50. Na pavyzdžiui sąžiningumas, reiklumas sau, siekimas geresnių rezultatų

Jo stengiuos atlikt sąžiningai. Jo.

